

Mag. 09.384 Kø

RHB

591765566

101 KØBENHAVNS
KOMMUNES
BIBLIOTEKER

mag

EX LIBRIS

KØBENHAVNS
RAADHUS-
BIBLIOTEK

EH

Mag
09.384

KØ

Ex. 3

KØBENHAVNS KOMMUNES FORSØRGELSESVÆSEN

I ÆLDRE TIDER OG I NUTIDEN

KØBENHAVN
1914

KØBENHAVNS KOMMUNES FORSØRGELSESVÆSEN

KØBENHAVNS KOMMUNES FORSØRGELSESVÆSEN

I ÆLDRE TIDER OG I NUTIDEN

UDGIVET AF KØBENHAVNS KOMMUNALBESTYRELSE
I ANLEDNING AF DEN BALTISKE Udstilling i MALMØ 1914
REDIGERET AF KONTORCHEF UNDER
MAGISTRATENS 3. AFDELING A. H. RASCH

KØBENHAVN

1914

~~KØBENHAVNSKE
BIBLIOTEK~~

56

EGMONT H. PETERSENS KGL. HOF-BOGTRYKKERI
KØBENHAVN

INDLEDNING

DENNE Bog er udarbejdet som et Led i Københavns Kommunes Deltagelse i den baltiske Udstilling i Malmø 1914 og skulde tjene til at give et Billede af Kommunens Forsørgelsesvæsen, saaledes som det har været ordnet i tidligere Tider, og som det virker nu. Den historiske Oversigt er for Størstedelen uddraget af Tabelværk til Københavns Statistik Nr. 4, 1879, der skyldes daværende Chef for Kommunens statistiske Kontor, nuværende Nationalbankdirektør Marcus Rubin. Afsnittet om Nærumgaard Børnehjem har cand. phil. Herman Trier, M. L. & M. B., til Forfatter, de øvrige Afsnit er udarbejdede af Forsørgelsesvæsenets Embedsmænd.

Maatte Læserne nu faa Indtryk af, at der af det københavnske Forsørgelsesvæsen arbejdes med Forstaaelse og Nidkærhed for at lindre Nøden og at yde de fattige en virkelig Hjælp i deres ulykkelige Stilling.

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
Oversigt over Fattigvæsenets tidligere Historie	3
Københavns Kommunes Forsørgelsesvæsen i vore Dage:	
Forsørgelseslovgivningen	41
Forsørgelsesvæsenets Omraade og Administration	51
Forsørgelsen:	
Indledning	55
Alderdomsunderstøttelsen	55
Københavns Alderdomshjem	61
Fattigforsørgelsen	69
Fattigvæsenets Plejebørn	74
Nærumgaard Børnehjem	81
Børnelovene	87
Almindelig Hospital	95
St. Johannes Stiftelse	103
Arbejdsanstalten Sundholm	118
Husvildeafdelingen	133
Regnskabsoversigt	135
Statistiske Oplysninger	138
Person- og Sagregister	145

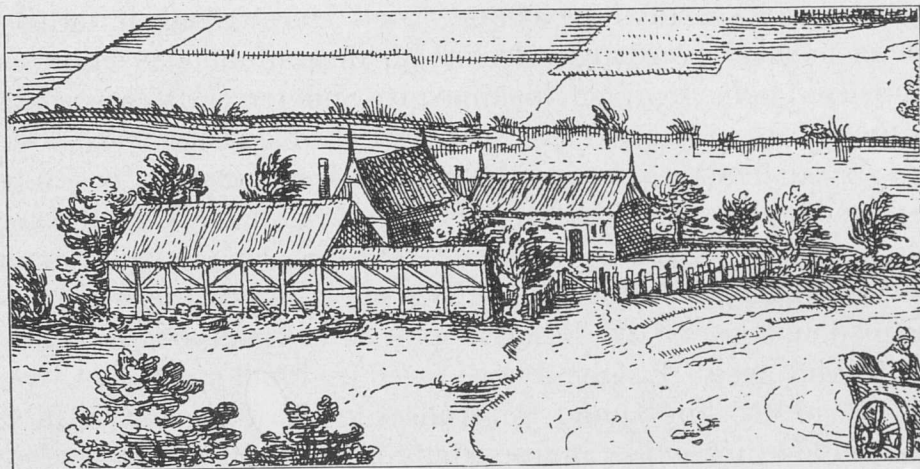
OVERSIGT OVER FATTIGVÆSENETS
TIDLIGERE HISTORIE

KØBENHAVN havde, Middelalderen igennem, intet ordnet Fattigvæsen. Den Understøttelse, der af Borgerne ydedes de fattige, var tilfældig og bestod navnlig i *Almisseuddeling* til de omløbende Tiggere. Man havde ingen anden Forpligtelse til at give end den religiøse, og idet saaledes Fattighjælpen blev en ren Barmhjertighedsgerning, faldt den udenfor de verdslige Myndigheders Omraade. Men Følelsen af denne religiøse Forpligtelse til at give Almisse var ogsaa langt mere levende og langt stærkere udviklet da end senere. Den katolske Religion havde optaget Forpligtelsen til Godgørenhed som en integrerende Del af sit System; den opmuntrede Befolkningen til at være godgørende ved at lade Almisse »rense fra Synd« og »befri fra Døden« og den vænnede Befolkningen til Almisseuddeling ved at kræve dens Bidrag til Oprettelsen og Opretholdelsen af sine Klostre og til Hjælp for Munkene og de vandrende Pilgrimme. Den Offervillighed, som herved fremkaldtes, kom da ogsaa den verdslige Befolkning til Gode. Den fattige havde en Ret til at gaa omkring ved Dørene og ved Betleri forskaffe sig sit Underhold, og den besiddende havde en Pligt til at give. *Betteriet*, ikke blot af de af de gejstlige Kongregationer udsendte Tiggere, men i det hele af en Stads eller et Sogns fattige, var den Vej, ad hvilken man kom disse fattige til Hjælp, og de fattige benyttede denne Vej saa længe, indtil Sygdom eller andre Aarsager forhindrede dem i at gøre Brug af den.

Det var til saadanne syges og hjælpeløses Underhold, at man tidlig begyndte at indrette *Hospitaler*. Disse var i Reglen oprettede paa kirkelig Grund og stiftede af gejstlige. De antog sig samtidig Omsorgen for den sjælelige og den legemlige Pleje, og de opretholdtes ved de rigelige milde Gaver, som tilflød dem. Som saadanne Tilflugtssteder kendes fra Middelalderen St. Jørgens Hospital, der særlig var bestemt for spedalske, og Helligaandshospitalet, der optog almindelige syge og affældige. Hertil kom i Periodens Slutning St. Anna Hospital, stiftet af Klaus

Denne. I 1530 samledes alle 3 Hospitaler under Helligaandshospitalet, der samtidig fra det hidtidige gejstlige Styre kom under verdslig Administration og blev Byens almindelige Hospital.

Den Maade, paa hvilken de fattige i Middelalderen hovedsagelig nød Understøttelse, var som nævnt *Betleriet*. Som Betleriet til alle senere Tider var ulovligt, kunde man sige om det, at det i denne Periode var lovligt, og man vil derfor forstaa, hvor demoraliserende det maatte virke, hvorledes det fremkaldte Dovenskab og Løsgængereri, og i hvor høj Grad den besiddende Del af Folket maatte føle sig ilde stedt ved Overløb af disse fattige foruden af Klostrenes Tiggemunke og Hospi-

St. Jørgens Gaard.

talernes »Bedere«. Bestræbelserne gik da ogsaa ud paa at holde Tiggeriet indenfor visse Grænser. Christian II udstedte i 1522 en Ordinans, hvorefter kun de Hospitaler, Kongen havde givet udtrykkelig Tilladelse dertil, maatte udsende Tiggere. Endvidere hedder det, at mange stærke og karske søger Almisse, at disse skal uddrives af Byerne, naar de ikke vil arbejde, og at for de virkelig fattige og syge skal Borgmesteren og Schultus beskikke en Mand, der kan holde Regnskab med dem og give dem et *Tegn*, som de skal bære til Skue paa Brystet, naar de tigger.

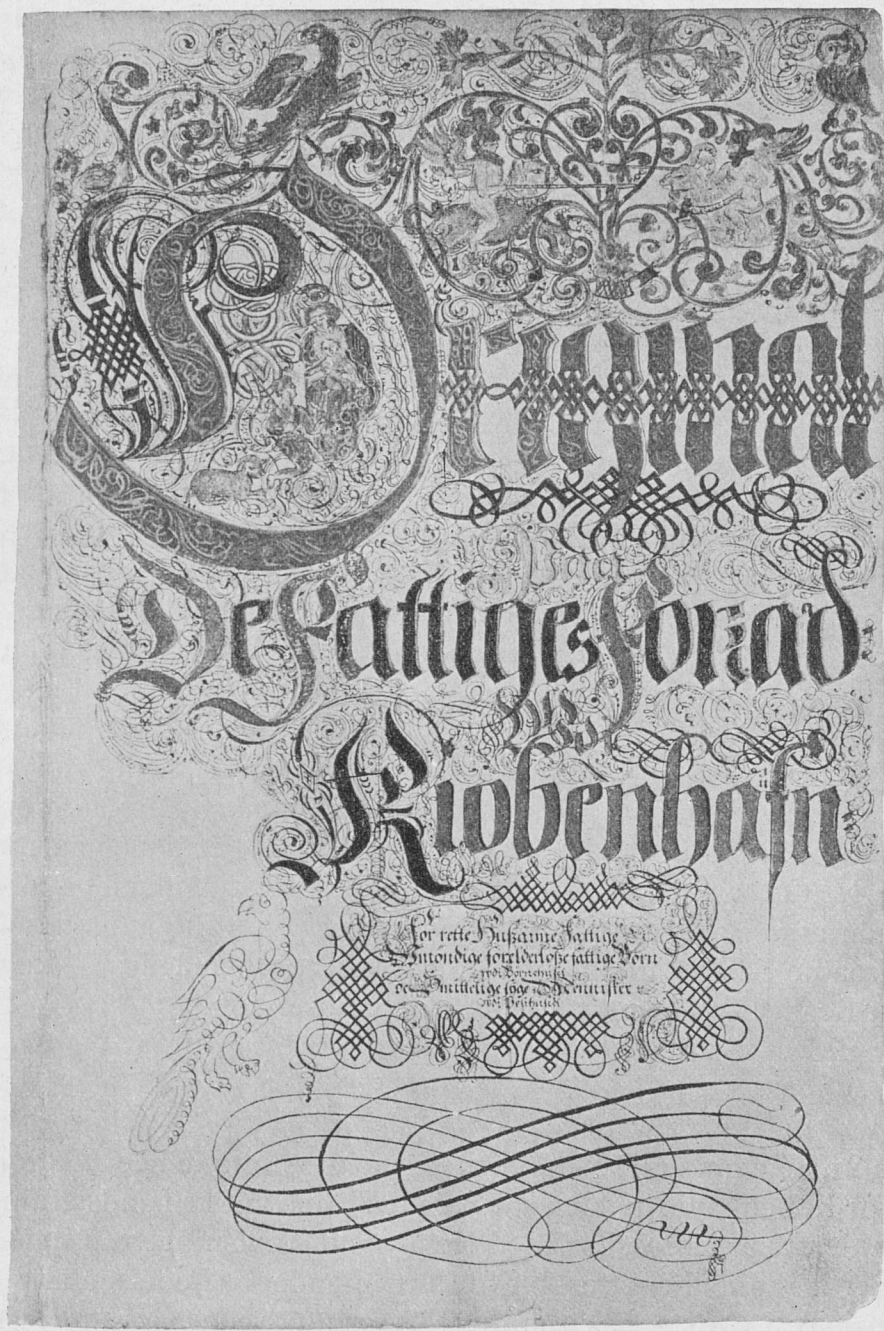
Den Forandring i Administrationen af de fattiges Midler, som paa-begyndtes i Aarene omkring 1530, fortsattes efter *Reformationen* og fremkaldte snart det første Forsøg paa en samlet, ordnet Fattigstyrelse. Ligeledes fortsattes Bevægelsen mod de omløbende Betlere, men endnu var man langt borte fra den Tanke, at de fattige havde nogen Ret til Understøttelsen, og Fattighjælpen vedblev derfor udelukkende at betragtes som en Barmhertighedsgerning. Idet Kirken imidlertid

efter Reformationen paa en vis Maade indgik som Led i Statsstyrelsen, fulgte deraf, at en af Kirkens væsentligste Opgaver i Middelalderen, at understøtte de fattige, gik over til Staten; men denne maatte ifølge den nysnævnte Opfattelse af Fattighjælpens Karakter vedblivende benytte Kirken som det fornemste Organ til at sætte denne Understøttelse i Værk, og Forholdene udviklede sig derfor i den Retning, at det væsentligst blev de gejstlige Myndigheders Pligt at opfordre til Understøttelse og de verdsliges at værne om de indkomne Midler og varetage Uddeelingen af disse til de fattige. De Grundanskuelser, der efter Reformationen gjorde sig gældende med Hensyn til de fattiges Understøttelse, saa vel i hele Danmark som i København, finder et Udtryk i de i *Kirkeordinansen af 1539* udtalte Paalæg. Hvad Styrelsen af de fattiges Angiggender angaar, overdroges det de gejstlige at stille sig i Spidsen for Administrationen, men ved Biskoppens (Superintendentens) Side stilledes nu Lensmanden, ved Præstens Side Købstadsraadet, og det paalægges de gejstlige og verdslige Myndigheder i Byerne at beskikke flittige Danemænd, som skulde være *Forstandere* for Fattigkassen og som sammen med gejstlige Tilsynsmænd skulde sørge for Indkrævningen og Forvaltningen af Bidragene. I 1553 indgik Forstanderne for Helligaandshospitalet og for de husarme en paa Københavns Raadhus den 12. Februar 1560 af Borgmester, Byfoged og Raad stadfæstet Overenskomst, hvorefter Forstanderne forpligtede sig til periodisk at holde samlede Møder, fra hvilke ingen maatte udeblive under Straf af Bøder. De overtog skiftevis Forpligtelsen til at indsamle Bidrag ved Ombæring af Tavlen i Frue Kirke og til, navnlig paa visse Bededage, at paamine de kirkesøgende om at give deres Bidrag til Stadens husarme. De bestemte dernæst, at ingen syge eller fattige maatte indtages i Hospitalet, forinden vedkommende havde faaet Bevis fra Forstanderne i det Sogn, hvortil han hørte, for, at han var værdig til Indlæggelse.

Under Christian IV fortsattes Bestræbelserne for at give Fattigvæsenet en stedse fastere og mere velordnet Skikkelse. Forbud mod Betleri og Løsgængerer udstedtes. Omkring Aar 1600 opretter Kongen et *Tugthus* i København til Optagelse af Løsgængere, der her skulde foretage nyttigt Arbejde, og i 1621 forenede han hermed et *Børnehus* for at skaffe de omløbende Tiggerbørn et Opholdssted, hvor de kunde oplæres til Orden. Disse Ejendomme bortsolgtes i 1650 og hermed standsede Statens Børne- og Tugthus sin Virksomhed. I Februar 1630 udgik Christian IV's »alvorlige Mandat baade til Gejstligheden og Borgmester og Raad her i Staden«, at de samtlige inden næstfølgende Maj skulde slutte

en vis Ordinans om de fattiges Forsorg og Underhold i København, saaledes at der aldeles ingen Betleri eller Omløben for Dørene skulde være nogen tilladt, være sig unge eller gamle, men at der skulde forordnes bestemt Sted og Plads her i Staden, hvor alle nødtørftige Almissehoveder hver Uge skulde bekomme deres Nødtørft, hvilken hvert Kvartal om Aaret skulde indsamles af de fattiges tilforordnede Forstandere hos alle Stadens Indvaanere. Fattigvæsenets Bestyrere samledes fra nu af i de af Kongen dertil skænkede Bygninger, der fik Navn af *Konventus*. Herfra foregik endvidere Almisseuddelingen, trende Gange ugentlig, og her indregistreredes alt, hvad der skænkedes til de fattige.

De *Midler*, som stod til Fattigvæsenets Raadighed, skyldtes som sagt for aller største Delen den frivillige Godgørenhed deres Oprindelse. Det er imidlertid tvende kongelige Gaver, som kan siges at have dannet Grundfonden for Fattigvæsenets Formue, nemlig et af Frederik II i 1574 skænket Beløb af 10,000 Rdl. og et af Christian IV i 1630 skænket Beløb af 23,150 Rdl. og det foran omtalte *Konventus*. Foruden disse Gaver havde Fattigvæsenet imidlertid navnlig fra Midten af det 16. Aarhundrede modtaget som Gave en stor Mængde mindre Kapitalbeløb, dernæst »Sjæleboder« til at huse de fattige i, og endelig »Lejevaaninger«, d. v. s. Bygninger, der var givne til de fattige, men som Fattigvæsenet, i Stedet for at benytte dem efter Øjemedet udlejede til Stadens Indbyggere. Der forefindes i Magistratens Arkiver i tvende Exemplarer en Protokol med Titel: »Originall paa de Fattiges Forraad vdi Kjøbenhaffn«, paabegyndt 1634 og sluttet for det ene Exemplars Vedkommende omkring 1652, det andet 1665. Protokollen indeholder en Fortegnelse over Fattigvæsenets Ejendele og er delt i 3 Dele, nemlig 1) en Fortegnelse over Gavebreve; 2) en Jordebog over Fattigvæsenets Ejendomme og 3) en Fortegnelse over, hvor og til hvilken Rente Fattigvæsenets Kapitaler er udsatte. Efter de i Protokollen indeholdte Oplysninger kan den samlede Aarsindtægt af Kapitalrente og Lejeudbytte ved Midten af det syttende Aarhundrede anslaaes til ca. 4000 Rdl. Samtidig ejede Fattigvæsenet en Forsamlingsbygning (*Konventhuset*), et Pesthus, et Børnehus, 33 Sjæleboder, 47 Lejevaaninger og en Blegedam. Pesthuset oprettedes omkring 1612 i en udenfor Nørreport beliggende Bygning og flyttedes senere til Kallebodstrand. Børnehuset laa oprindeligt i Helliggejstesstræde, men flyttedes i 1631 til Myntergade og ca. 1660 til Christianshavn.

Titelblad til Protokollen fra 1634.

Derimod henregnedes paa denne Tid Helligaandshospitalet ikke til Fattigvæsenets Ejendomme. Det stod ganske vist under Fattigdirektørenes Myndighed, men det havde ikke blot sin særlige Forstander og sine fra Fattigvæsenet fuldstændig adskilte Ejendele og Indtægter, men ogsaa en anden Karakter end de under det almindelige Fattigvæsen iøvrigt hørende Stiftelser. Efterat Helligaandshospitalet paa Reformationens Tid var bleven udvidet og havde mistet sit kirkelige Præg, dannede det et Slags Centrum for Byens Fattigvæsen, saa længe der intet andet ordnet Fattigvæsen fandtes. Men efterhaanden som et saadant udviklede sig, kom Hospitalets Betydning til at gaa i en noget anden Retning. Dets Styrelse gik vel Haand i Haand med det almindelige Fattigvæsens Styrelse, men det var mere beregnet paa Optagelse af gamle

Konventhusets Segl.

værdige trængende end paa Forsorg for Byens fattige Befolkning som saadan. Hospitalet forandredes efterhaanden til en saadan Plejestiftelse for gamle og svage, som det er den Dag i Dag. I 1607 flyttedes Hospitalet fra sin Plads ved Helligaandskirken til den udenfor Østerport liggende kongelige Gaard *Vartov*, efter hvilken Gaard det fik og senere beholdt sit Navn, og efter en kort Tids Forløb til Sortedamsdæmningen. I 1666 indflyttede Hospitalets Lemmer i den nuværende Gaard i Farvergade.

Blandt Gaverne til Stadens husarme i denne Periode maa nævnes de af *Abel Cathrine* ved Testamente af $27/12$ 1675 skænkede Boder, bestaaende af 7 Boliger, i Dronningens Tværgade. Efter hendes Død i 1676 traadte Stiftelsen straks i Virksomhed og henlagdes — dog med særligt Regnskab — under Stadens Fattigdirektion.

Den 24. September 1708 udkom den første almindelige *Fattigforordning* for København, hvilken saa vel med Hensyn til Grundsætningerne for Fattigforsørgelsen som med Hensyn til Anvisningen af de Midler, som hertil skulde benyttes, blev bestemmende for Ledelsen af Stadens Fattigvæsen i største Delen af det 18. Aarhundrede.

Fd. af 24. Septbr. 1708 om Forhold med Betlere, fattige Børn, rette Almisselemmer og Løsgængere i København, saa og om Almisse til deres Underholdning, fastsatte en Række Bestemmelser, hvis Formaal

var en Gang for alle at befri København for Omløb af Løsgængere og Betlere, endvidere at angive, hvilke trængende der skulde nyde godt af Stadens Fattigunderstøttelse og paa hvilken Maade dette skulde ske, og endelig at anvise Fattigvæsenets Bestyrelse de Indtægter, ved Hjælp af hvilke Fattigunderstøttelsen skulde iværksættes. Det paalagdes derefter ved Instrux af 26. Oktober 1708 Direktørerne for det Fattiges Væsen i Danmark ogsaa at have Tilsyn med Fattigvæsenet i København og stille sig i Forbindelse med de for det københavnske Fattigvæsen udnævnte kgl. Kommitterede. Det paahvilede Direktørerne for det Fattiges Væsen at skaffe samtlige Syge Ophold og Kur, skaffe de forældreløse og umyndige Føde, Røgt og Lære, at skaffe de fattige arbejdsdygtige Arbejde og til den Ende gøre Forslag om Indretning af Manufakturver, og at tvinge de fattige, der vedblev med Betleri og Løsgængereri og ikke vilde indordne sig under Institutionerne, til at falde til Føje ved haarde Arbejdsstraffe. De skulde endvidere gøre Forslag til Kongen om nye Indtægtskilder, for saa vidt de foreliggende Indtægter ikke skulde slaa til, og endelig have Indseende med de Kommitterede og med Fattigvæsenets Betjente og Embedsmænd. Direktørerne udstedte, i Henhold til deres egen Instrux, en Instrux til de Kommitterede af 23. Maj 1709, og det fremgaar af denne, at Almisseuddelingen skulde forestaaes af de Kommitterede og at det paahvilede disse at foretage Sondringen mellem de hjælpeløse og de arbejdsdygtige fattige og i Henhold hertil at henvise de fattige til de forskellige Institutioner. Det kan tilføjes, at Antallet saa vel af Direktører som af Kommitterede var 5. Under disse sidste stod en Bogholder, to fattiges Forstandere for hvert af Stadens Sogne samt en Kvartermester og en Stodderfoged for hvert af Stadens Kvarterer.

Ved Reskript af 8. Maj 1732 og forskellige i Forbindelse hermed staaende Reskripter fra de nærmest paafølgende Aar udskiltes det *militære* Fattigvæsen fra det civile, og en Deling af Fonds og Indtægter fandt samtidig Sted. Med Undtagelse af denne Indskrænkning i Omraadet for Fattigdirektionens Myndighed vedblev Ordningen af 1708 at bestaa, indtil der ved Fd. af 16. November 1771 indførtes en kgl. Direktion for »*Plejeanstalten*« (det Fattiges Væsen) i København. Samtidig ophævedes den hidtil bestaaende Fattigdirektion for Danmark. For at gaa »*Pleje*-direktionen til Haande« oprettedes ved samme Fd. i hvert af Stadens Kirkesogne en Fattiges Kommission (Sognekommision), som skulde være Direktionen undergivet. Ved Reskript af 4. April 1781 overdroges Fattigvæsenets Bestyrelse til Københavns Magistrat, der herved traadte i Stedet for Plejedirektionen.

Ifølge Fd. af 24. Sept. 1708 skulde »for rette Almisselemmer« anses: Hittebørn og andre fattige Skolebørn, fra hvilke Forældrene er bortdøde uden at have efterladt sig noget. Dernæst alle gamle Folk, som paa Grund af Alderdom ikke kan fortjene deres Brød, og som har været Borgere eller Borgersker her i Staden eller og i det ringeste har været bosiddende her i 3 Aar. Dernæst Syge og sengeliggende, som intet kan fortjene, Syge og lemlæstede, hvis Skrøbelighed har gjort Afbræk i deres Arbejde, fattige Folk, som kan bevise, at deres Arbejde ikke kan strække til til deres Families Underhold, og endelig umyndige, faderløse Borgerbørn under 14 Aar.

Gaar man nu nøjere ind paa en Undersøgelse af de forskellige Klasser af Individier, som Fattigvæsenet skulde forsørge, viser det sig, at Hovedinteressen allerede ved Fd. af 1708 og ligeledes i største Delen af den følgende Periode knyttede sig til den Maade, paa hvilken de fattige Børn bedst kunde forsørges og gøres til nyttige Mennesker for Samfundet. Hittebørn og spæde, forældreløse Børn skulde sættes i Pleje hos Folk i Staden. Overfor fattige Børn, hvis Fader tilhørte et af Haandværker- eller Handelslavene, havde disse Forsørgelsesforpligtelser. Og saa havde man Børnehuset. Dette var oprindeligt bestemt for »Borgerbørnene«, idet det ansaas for en Begunstigelse for Børnene at blive indsat dér. Denne Opfattelse maatte dog senere forlades. Børnehuset stod i Forbindelse med Tugthuset, og ihvorvel Børnene og Forbryderne saa vidt muligt holdtes adskilte fra hverandre, foregik der dog ikke nogen egentlig Separation af de to Afdelinger. Ogsaa rummede Børnehuset vanartede Børn, der var indsat til Korrektion. Ved fra en tidlig Alder at indsættes i en offentlig Straffeanstalt sammen med forhærdede Forbrydere og Løsgængere havde Børnene en ikke ringe Sandsynlighed for — hvad der ogsaa til Stadighed skete — at komme ind paa den virkelige Forbryderbane. At man efterhaanden var bleven klar paa, at Børnehuset ikke var den heldigste Opdragelsesanstalt for Børn, fremgaar af, at Magistraten den $\frac{3}{11}$ 1791 tilkendegav Examinationskommissionen (Fattigvæsenets Politikommission), at der ingen Børn maatte indsættes i Forbedringshuset, hvilket i 1789 var blevet oprettet som en særlig Afdeling af Børnehuset, forinden Magistratens Resolution dertil var erholdt.

Medens Børnehuset ved det 18. Aarhundredes Begyndelse var den eneste Opdragelsesanstalt, til hvilken man kunde henvise de fattige Børn, opstod der i Aarhundredets Løb forskellige af Staten oprettede offentlige Stiftelser her i Staden, hvis Formaal var at tage sig dels af spæde

Børns Pleje, dels af de ældre Børns Optugtelse og Oplæring. Disse Stiftelser stod vel kun for en Del eller for en Tid i direkte Forbindelse med Stadens Fattigvæsen, men da de havde deres Sæde i København, kom de allerede af den Grund dette mest til Gode og var desuden i Aarhundredets Løb, navnlig i finansiell Henseende, i jævnlig Vexelvirkning med det københavnske Fattigvæsen.

Ved Fd. af 21. Juli 1727 oprettedes *Waisenhuset*, i hvilket fattige fader- og moderløse Børn af hvad Stand være kan skulle indtages, naar de kun var rette fattige og forladte, som hverken af egne Midler eller af deres Paarørende eller af andre kunde faa Understøttelse. Waisenhusets Bestyrelse overdroges de tilforordnede i Missionskollegiet, og Stiftelsen havde foreløbigt intet at gøre med Københavns Fattigvæsen som saadant; men ved Reskript af 6. Novbr. 1739 bestemtes det, at Konventhuset kunde sende saa mange af Fattigvæsenets Børn til Waisenhuset, som der var Plads til i dette, selv om disse Børn iøvrigt ikke opfyldte alle fundatsmæssige Betingelser.

Ved Reskript af 13. Marts 1750 oprettedes en Anstalt, som knyttedes til Børnehuset paa Christianshavn og i hvilken der blev indrettet Plads til 24 Hittebørn samtidig med, at der antoges tvende Jordemødre for med Tavshed at betjene frugtsommelige Kvinder. Ved Fd. af 7. Decbr. 1770 fik Stiftelsen, der var bleven henlagt til det kgl. Frederiks Hospital, en fuldt udpræget dobbelt Karakter, nemlig dels som *Fødselsstiftelse*, dels som en Opfostringsstiftelse for nyfødte Børn, hvis Forældre formedelst Skam eller formedelst Armod vilde afgive deres Børn.

Ved Fd. af 29. Juni 1753 oprettedes de fattige Børns *Opfostringshus* paa Christianshavn til Optagelse af 200 fattige Drengene i 5 til 12 Aars Alderen, fødte i og udenfor København. Stiftelsen henlagdes under en særlig Direktion.

De Børn, der ikke opdroges i Stiftelserne, nød godt af Fattigvæsenets Understøttelse i Hjemmet. At disse Børn hyppigt blev meget forsømte, ligger i Sagens Natur; om de end ikke led ligefrem Nød, var dog saavel de fysiske som de moralske Vilkaar, hvorunder de levede, meget tarvelige. Det var saaledes for at nævne et enkelt, men saare væsentligt Moment, ved hvilket maaske Forskellen mellem Datidens og senere Tidens Forhold viser sig aller grellest, en meget slet Skolegang, der blev Fattigvæsenets Børn til Del. Det fremgaar af Datidens Beretninger, at Lærerkrafterne ved det lavere Skolevæsen i det 18. Aarhundrede var faa, Lærerne ukyndige og hyppigt brutale, hvortil det hensynsløse Revselsessystem gav megen Anledning, og Udenadlæren af Katekismus

det eneste Kundskabsfag, af hvilket der saas et Slags Udbytte. Hvor meget man imidlertid i Aarhundredets sidste Tidsafsnit søgte at hjælpe paa disse Forhold, kan ses af den »Underretning«, som Plejeanstaltens Direktion udgav i 1771 paa Kongens Befaling. Det hedder heri, at det ikke alene er Plejeanstaltens Pligt ved Læger og Apotekere at sørge for den medicinske Pleje for de fattiges Børn, men »alle hjælpeløse Børns Opdragelse og Forsørgelse i Staden skal være et Hovedøjemærke af den almindelige Plejeanstalt«; Plejeanstalten skal derfor

Opfostringshuset (Søkvæsthuset). I Baggrunden Frelsers Kirkes Taarn.

ikke alene antage sig egentlige fader- og moderløse Børn, men og alle de Børn, hvis Forældre vanskelig kan ernære dem, og af disse Børn skal de, der er under 6 Aar, overgives til den kgl. Opfostringsstiftelse for ulykkelige Børn, medens de øvrige indtil deres 14. Aar og deres Konfirmation skal anvises fornøden Kost, Klæder og Undervisning, for at man paa denne Maade kan hjælpe Forældrene ud over den besværligste Næringsborg. — Det fastsattes ved Plejeanstaltens Oprettelse, at alle i Staden værende »Frie og Fattige Skoler« skulde indrettes efter én Plan, ifølge hvilken Børnene om Formiddagen fik Undervisning i Læsning, Skrivning, Regning og Kristendom og om Eftermiddagen, for saa vidt de ikke kunde sættes i Arbejde af deres Plejeforældre, Anvisning i at spinde, sy, strikke osv., ved hvilket Arbejde den største Del af Fortjenesten skulde komme Børnene selv til Gode. Da der imidlertid ikke var et tilstrækkeligt Antal Skoler for det tilstedeværende

Antal af fattige Børn, oprettede Plejeanstalten nye Skoler, for hvilke navnlig det sidst anførte Moment blev ejendommeligt, nemlig at Børnene opdroges til industriel Virksomhed, hvorfor Skolerne forsynedes med Uld, Hør, Bomuld og andre lignende Artikler.

Naar Fattigvæsenets Børn havde opnaaet den Alder, i hvilken de skulde sørge for sig selv, søgte Fattigvæsenet i Reglen at faa dem satte i Lære eller antagne som Tyende i Byen eller paa Landet. Naar Drengene og Pigerne saaledes var givne i fremmed Varetægt, opgav Fattigvæsenet i Almindelighed sit Tilsyn med dem, men det fremgaar klart af de Klager, der jævnlig hørtes, at der hyppigt gaves dem en særdeles ublid Behandling, og navnlig synes dette at gælde saadanne Dreng, som af Fattigvæsenet blev givne til de forskellige Lavsmestre. Den Ret, Mesteren havde over sine Dreng, udartede tidt til Haardhed og Vilkaarlighed. Forbrød saa en saadan Dreng — eller Tjenestepige — sig mod de gældende Politilove, vilde han som Regel blive sendt til Børnehuset, og da Loven lod denne Straf følge paa forholdsvis ubetydelige Forseelser, kunde en enkelt selv ringe Overtrædelse saare let føre gennem Børnehuset til en livsvarig Forbryderbane. De fra Waisenhuset og Opfostringshuset udsendte Børn var ikke lidet heldigere stillede, idet man her søgte at sikre Børnene mod enhver Vilkaarlighed fra Husbondens Side.

For Stadens egentlige Fattige — Familieforsørgere og enlige Personer — virkede Fattigvæsenet i det 18. Aarhundrede dels ved Byforsørgelsen, der administreredes fra Konventhuset, dels ved Forsørgelse i de Stiftelser, der stod til dets Raadighed. Af disse Stiftelser udvidede saavel Vartov som Abel Cathrines Hospital deres Virksomhed ved Tiløb og Tilbygninger. Stadens Pesthus vedblev at virke uforandret i Aarhundredets første Halvdel. Da var det, at man, navnlig ved en Donation af Købmanden Claudi Rosset, blev sat i Stand til at indrette et nyt Hospital. Claudi Rosset, der havde set de Syge i Hospitalet mangle baade Klæder og Senge og »henligge i deres Sygdom og dø bort fast ligesom Fæ og andre umælende Kreaturer« bevægedes derved til at skænke hele sin Formue til Hospitalet. En Del af disse Midler benyttedes til Køb af *Ladegaarden*, og her byggede Fattigvæsenet et nyt »*St. Hans Hospital og Claudi Rossets Stifelse*«, bestemt for afsindige Patienter, Patienter med ulægelige Sygdomme og de veneriske Syge. I 1788 rettedes af Forfatteren N. G. Riegels et heftigt Angreb paa Tilstanden i St. Hans Hospital, en Tilstand, som efter hans Skildring væsentligst bar Præget af Nøgenhed, Sult og dyrisk Svineri, hvilket be-

virkede, at Tilstanden bedredes noget ved Hjælp af milde Gaver. Det var først ved en i 1794 nedsat Kommission, at de første forberedende

Claudi Rosset.

Skridt skete til mere ordnede og heldbringende Tilstande for St. Hans Hospitals Patienter.

Efter at en i 1760 nedsat Kommission til Overvejelse af Tilvejebringelsen af Midler til Dækning af Fattigvæsenets Udgifter havde fremhævet Ønskeligheden af Oprettelsen af *et almindeligt Hospital*, fastholdtes denne Tanke i den følgende Tid, og det lykkedes at bringe den til Realisation i Løbet af Tredserne. En Grund, den saakaldte Amalienborg Have og Mynsterplads, var af Frederik V overladt Københavns Kommune, der ved Skøde af 6. Februar 1765 overdrog en Del af dette Areal til Direktionen for Fattigvæsenet til Opbyggelse af et almindeligt Hospital. Præces i Fattigdirektionen var paa denne Tid Grev Johan Hartvig Ernst *Bernstorff*, der ved sin handlekraftige og varmtfølende Natur væsentligt bidrog til Foretagendets Fuldførelse. Opførelsen af Bygningerne bortliciteredes for en Sum af 57,000 Rdl., hvilket Beløb dog overskredes paa Grund af forskellige Tilbygninger til Hospitalet. Grundstenen lagdes den 28. April 1766 og Hospitalet indviedes den 9. April 1769. Samme Aar bortsolgtes Konventhuset, hvorefter Almindelig Hospital benyttedes som Forsamlingssted for Fattigvæsenets Bestyrelse. Hospitalet var ved dets Oprettelse indrettet til at modtage 16

J. H. E. Bernstorff.

sengeliggende paa Sygestuerne, 200 Lemmer, der skulde nyde fuld-
stændig fri Pleje, Føde og Klæder, og 400 andre Personer, der fik
frit Husly
og Lejlig-
hed til at ar-
bejde. Syge-
afdelingen
maatte dog
snart udvi-
des meget
betydeligt,
idet der alle-
rede i 1771
var indlagt
ca. 100 Pa-
tienter. Det
var *Struen-
see*, der tog
Initiativet

Almindelig Hospitals Façade mod Amaliegade.

til Indretningen af et egentligt Sygehospital indenfor Almindelig Hospi-
tals Mure, og han kan derfor ved Siden af J. H. E. Bernstorff nævnes
som en af Hospitalets Fædre. 1775 flyttedes Hospitalet til Sølvgade,
medens dets Bygninger indrettedes til den grønlandske Handels- og
Fiskefangsts Etablissementer, men 1785 flyttedes det tilbage til sin gamle
Plads, hvor det er forblevet indtil Flytningen til Nørre Allé i 1892.

Af Institutioner, der tog sig af Stadens Trængende uden at høre un-
der det almindelige Fattigvæsen, skal nævnes *Søkvæsthuset*, der efter de militære Etaters Ud-
skillelse fra det kommunale Fattigvæsen over-
tog Forsørgelsen af Søetatens fattige. Paa lig-
nende Maade virkede Krigshospitalet for Land-
etatens fattige, og til disses Understøttelse op-
rettedes 1765 *Christians Plejehus*.

Naar Fattigvæsenet understøttede Stadens
trængende, var denne Understøttelse dog saa
vidt muligt knyttet til den Betingelse, at de
fattige til Gengæld skulde stille deres Arbejds-
kraft til Fattigvæsenets Disposition. Den almin-
deligste Fremgangsmaade var, at der medgaves

Struensee.

de Fattige til deres Hjem Hør og Blaar, som de skulde spinde og for hvilket Arbejde de modtog en vis Betaling. Garnet blev derefter vævet i Købstæderne eller paa Landet, hvor Væverlønnen var mindre end i København, og derved forskaffede man sig det Kvantum af Linned og Dynevaar m. m., som Hospitalerne og Stiftelserne behøvede. Dette System frembød dog mange Ulemper. De Fattige søgte tidt at faa andre til at udføre Arbejdet og gik selv ud og betlede, og ofte ombyttede de de Raamaterialer, de fik med hjem, med simplere, uden at det ved det store Apparat altid var muligt at holde Kontrol hermed. Dette gav Anledning til Oprettelsen af de saakaldte *Arbejdsanstalter*. Af en Magistratsskrivelse til Kancelliet fra 1787 fremgaar det, at det oprindeligt var for at skaffe de Fattige, der hidtil havde haft et opvarmet Opholdssted til at arbejde i om Vinteren, Lejlighed til at vedblive med dette Arbejde, men paa et mindre fjerntliggende Sted, at Frue Sogns Plejekommission havde lejet nogle Værelser i en Ejendom ved Nørrevold, og det tillodes ved Reskr. af 30. Marts 1787 Plejekommissionen at købe denne Ejendom. Ved privat Velgørenhed af en Borger i Staden ombyggedes Gaarden og i 1792 forenedes med Stiftelsen to af Stadens Friskoler, hvis Børn ligeledes fik Del i de i Anstalten foretagne Arbejder. Frue Sogns Eksempel blev snart efterfulgt af de andre Sogne. Ved Reskr. af 24. Oktbr. 1788 tillodes det Plejekommissionen for Helliggejstes Sogn at tage Penge af sit Fond til Oprettelsen af en Arbejdsanstalt for de fattige i Sognet. I 1789 indsamledes der Gaver til Oprettelse af et Arbejdshus for Nicolaj Sogn, og allerede d. 14. Juli s. A. begyndte Stiftelsen sin Virksomhed i et lejet Lokale, der i 1792 ombyttedes med en af Sognet erhvervet Ejendom. I 1791 følger Frelserens Sogn og i 1792 Holmens Sogn efter. Med samtlige Arbejdshuse forenedes efterhaanden Sogdenes Friskoler.

Et Forsøg, Fattigvæsenet gjorde i 1771 paa at drive et Væveri i større Stil og som etableredes i Almindelig Hospital, faldt uheldigt ud og maatte opgives med betydeligt Tab.

De *Indlæglere*, som Fattigvæsenet foruden Renten af sine Kapitaler og de det iøvrigt fra tidligere Tid tillagte Indkomster fremtidig skulde raade over, fastsattes ved Fd. af 1708 paa følgende Maade. Det bestemtes, at alle og enhver i København, under hvad Ret og Jurisdiktion de end vare, skulde i en dertil indrettet Bog lade sig indtegne for, hvor

meget de hvert Kvartal efter deres Vilkaar og Tilstand vilde give til de fattiges Underhold. Dette skulde de siden levere til de fattiges Forstandere, og ingen, hverken Vært eller Gæst, hvad enten han boede til Eje eller Leje, maatte unddrage sig herfra. — Hvad Almisse der faldt i Staden ved Afstaaelse af Hus og Grund skulde leveres til Forstanderen i Sognet, og forsømtes det at ihukomme de fattige, skulde der ej tilstedes Skøde og Adkomstbrev paa Tinge, førend der af vedkommende var fremlagt Bevis for, at de fattige havde nydt noget. Ligeledes skulde der, naar der ved Auktion bortsolgte Løsøre, og det, som paa én Gang opbødes, blev udbragt til 100 Rdl. og derover, gives de fattige $\frac{1}{4}$ pCt. Endvidere skulde Købmændene, naar de solgte Gods eller Varer, tænke paa de fattige og til den Ende have en Fattigbøsse staaende i deres Hus. Mæglerne maatte ej afslutte nogen Handel, med mindre de af begge Parter havde faaet Bidrag til Fattigbøssen, og paa samme Maade skulde der i Herberger, Vinkældere, Te- og Kaffehuse og andre lignende Steder anbringes Bøsser. Endvidere bestemte Fd., at ingen Komedianter, Linedansere o. a. l. maatte paabegynde deres Præstationer, forinden de havde faaet Magistratens Tilladelse og var blevne enige med Magistraten om, hvor meget de fattige skulde have af Indtægten. Ingen »Lykkepotte« el. desl., hvorved Gevinster kunde falde, maatte tillades, uden at der af Overskudet bestemtes et Beløb til de fattige.

Paa den Tid denne Fd. udkom, havde Fattigvæsenet endnu et forholdsvis ringe Antal Almisselemmer at forsørge eller, maaske rettere, var endnu kun en ringe Del af Stadens fattige indtagne under Fattigadministrationen, og som Følge deraf kan det forstaas, at man kunde slaa sig til Ro med det her opførte Indtægtsbudget for Fattigvæsenet. Det Antal fattige, der i Fattigvæsenets Mandtalslister var opført som nydende Understøttelse fra Konventhuset (Byforsørgelsen), beløb sig i 1708 til 368 Personer egentlig, nemlig

Mænd	65
Kvinder	261
Hittebørn	12
Andre Børn	30
ialt	368,

og af disse 368 Personer nød c. 150 frit Ophold i Fattigvæsenets Sjøleboder. Antallet af fattige steg imidlertid meget hurtigt og var i 1731 naaet til over 3000 Personer, hvortil den store Ildebrand, der i 1728

ramte Staden, antagelig i høj Grad har bidraget. Fattigvæsenet kom derfor til at arbejde med en betydelig Underbalance, der fortrinsvis maatte dækkes ved Gaver fra Kongen, hvad der paa den Tid vil sige det samme som Statskassen. Der søgtes samtidig ad anden Vej forøgede Indtægter. Visse Procenter af de i Krigen optagne Priser skulde efter et Reskript af 9. April 1712 gives til de fattige. I 1722 bestemtes, at der af det, som indkom ved Komediens og Tragediens Spil, skulde afgives 10 % til Stadens Fattigvæsen. Ved Reskript af 10. April 1745 paalagdes det Domestikerne at betale »noget Vist« af deres Løn og enhver, der traadte i Kongens Tjeneste, at erlægge 5 % af Gagen. Ved Oprettelsen af Opfostringshuset i 1753 fik dette Eneret i 20 Aar paa Indrettelsen af et Generallotteri mod en aarlig Afgift til Fattigvæsenet og samme Aar opnaedes Andel i Assistentshusets Overskud. Et forøget Udbytte af Kollekten blev ogsaa forsøgt. Ved Pl. af 19. Juni 1759 fastsatte Kongen, at der skulde indrettes en Kollektbog, i hvilken han selv vilde lade sig tegne for det Beløb, han gav af sin Partikulærkasse til Konventhuset, for derved at opfordre alle fornemme til ligeledes at give. Stadens 32 Mænd skulde ombære denne Kollektbog til Ministrene og alle de fornemste af de 3 første Klasser af Rangen. Fattigforstanderne, der ombar de almindelige Kollektbøger i Husene, skulde referere, om nogen viste sig uvillig til at give. Endelig skulde der svares Afgift af en hel Række af Funktionærer og Tyende.

Da Kollektpengene desuagtet ikke gav det forventede Udbytte og Fattigvæsenet vedblev at være i Underbalance, maatte man for første Gang gribe til det Middel at paalægge Befolkningen en almindelig Skat. Dette skete ved Reskript af 10. April 1762, der lagde en aarlig Skat af 9.000 Rdl. paa Grundtaxten i København. Dette hjalp nogle Aar, men stadig forøgedes de fattiges Tal og samtidig dalede Indtægterne, navnlig Kollektpengene, saa at der paany indtraadte en Nødstilstand med Underbalance.

I hvor høj en Grad Antallet af fattige var tiltaget, vil fremgaa af følgende Oversigt over de understøttede i 1774.

Ved Plejekommissionerne i Staden:

Aldrende, skrøbelige og svage Almisselemmer	3.142
Børn, til hvis Opfostring uformuende Forældre faar Penge	777
Børn, som af Kommissionerne selv besørger i Pleje og Kost	476
Syge, som tillige har Forplejning og som ligger hjemme	167
	4.562
	At overføre 4.562

	Overført	4.562
I det almindelige Hospital		528
- Opfostringshuset paa Christianshavn		230
- Vartov Hospital		374
- Børnehuset »af fri Vilje, Betlere og inddømte«		303
- Rasphuset		36
- Abel Cathrines Hospital		23
- St. Hans Hospital og Claudi Rossets Stiftelse		304
- Møens Tugthus		45
- Opfostringsstiftelsen for nyfødte Børn		315
De i Friskolerne værende Børn, der er blevne forsynede med fri Lærdom, Sko og Strømper samt forundt Arbejde		384
Fattige syge Indvaanere fra Byen, som dels i Hjemmet er tagne under Lægebehandling paa Anstaltens Bekostning	1.161	
dels er indlagte paa Hospitalernes Sygestuer og der nyder fri Pleje og Ophold, nemlig:		
paa Almindelig Hospitals Sygestue	406	
- Vartov Sygestue	76	
- Opfostringshusets Sygestue	60	
	1.703	
Tilsammen	8.807	

Efter Regnskabet for Aaret 1774 var Indtægten 109.344 Rdl. 84½ Sk. og Udgiften 125.361 Rdl. 19½ Sk.; Underbalancen udgjorde saaledes godt 16.000 Rdl. — Følgen af de aarlige Underskud var, at Plejeanstalten for at holde sin Virksomhed gaaende maatte laane af de den underlagte Stiftelsers Midler, og at den derved særdeles meget hæmmede Stiftelserne i deres Virksomhed.

I Aaret 1781 fratraadte Plejeanstaltens Direktion, og med Reskriptet af 4. April 1781, som overdrog Bestyrelsen af Fattigvæsenet til Magistraten, fik denne under sin Forvaltning Almindelig Hospital, Vartov, Opfostringshuset, Abel Cathrines Hospital og St. Hans Hospital og Cl. Rossets Stiftelse. Dertil kom den ophævede Linnedfabriks Beholdning samt alle øvrige Kapitaler, der henhørte under Direktionen. Børne- og Rasphuset samt Møens Tugthus henlagdes under en særlig Direktion og Fødselsstiftelsen under Frederiks Hospital. Et af Magistraten i 1782 fremsat Forslag til Restitution af Fattigvæsenets og dets enkelte Institutioners Formue bifaldtes i alt væsentligt af Kongen og genfindes i Reskriptet af 17. Marts 1784. Ved de heri paabudte Foranstaltninger lykkedes Restitutionen delvis, men Fattigvæsenets Centraladministration vedblev at kæmpe haardt for at faa sine Udgifter dækkede, og

Aarsagen hertil maa, naar der ses hen til den store Velstand, der iøvrigt karakteriserede de sidste Aartier af det 18. Aarhundrede og som, ogsaa paa Fattigvæsenets Omraade, fik sit Udtryk i de meget store Legatmidler, Stadens rige industridrivende og Købmænd testamenterede Fattigvæsenet i Aarene omkring 1800, søges deri, at der blev stillet stedse større Fordringer til Fattigvæsenet og krævet større Omhyggelighed med Hensyn til de syges Pleje, Skolebørnenes Oplæring og de fattige Familiers Forsyning med Luft, Lys og Næring.

De stadige Bestræbelser for en Reformation af Fattigvæsenet fortsattes og resulterede efter en Kommissionsindstilling i det kgl. aabne Brev af 26. Januar 1798, hvorefter hele Fattigvæsenet i København og dets Forstæder fremtidig skulde henlægges under en enkelt og særlig Direktion, som skulde føre Navn af Fattigvæsenets Direktion i København og som skulde forene den almindelige Bestyrelse, som i 1781 gik over fra Plejedirektionen til Magistraten, med den særlige Bestyrelse, som samtlige Sognekommisioner siden 1771 havde haft. Ligeledes skulde de militære Etaters og de særlige Menigheders Fattigvæsen og de dertil knyttede Fonds og andre Hjælpemidler overtages af den nye Direktion. Denne skulde som første Opgave affatte en *Plan for Fattigvæsenets fremtidige Bestyrelse* og derefter selv overtage Administrationen. Paa Grundlag af indhentede Oplysninger og omhyggelige Undersøgelser afgav Direktionen sin »Forestilling« og den dertil knyttede Plan til Kongen d. 12. Maj 1799, hvorefter *Planen* konfirmeredes og traadte i Kraft d. 1. Juli 1799.

Det, Fattigvæsenets Direktion fremhævede som Skelnemærke mellem tidligere Tidens Forsørgelsesmaade og den Forsørgelsesmaade, man for Fremtiden skulde lægge Vægt paa, bestod deri, at medens man tidligere væsentligst havde indskrænket Fattigunderstøttelsen til Almisseuddeling, d. v. s. en Ophjælpning af de trængende, der viste sig som trængende og paakaldte den offentlige Hjælp og som saa modtog Understøttelse efter det Omfang, Fattigvæsenet til enhver given Tid havde Midler til, maatte Formaalet være en *Fattigforsørgelse*, d. v. s. en Forpligtelse for Samfundet til at hindre, at nogen indenfor dette skulde lide Nød, en Opsøgen af de trængende, hvor disse ikke selv traadte frem, en Bestræbelse for overalt, hvor Nøden opstod af Mangel paa Arbejde, at søge at hidskaffe dette, en Yden Hjælp netop i Forhold til

den tilstedeværende Trang og en ordnet Tilvejebringelse af de Midler, som var nødvendige til at yde denne Bistand og Understøttelse.

Hele Stadens Fattigvæsen var nu underlagt Direktionen, alene med Undtagelse af det mosaiske Trossamfunds og den fransk reformerte Menigheds fattige. Direktionen, der bestod af 24 Medlemmer, delte sig i 5 Kommissioner, henholdsvis for Forsørgelsen, for Industrien, for Skolevæsenet, for Sygeplejen og for Fattigvæsenets Politi. Administrativt deltes Staden i 12 Hoveddistrikter, hvert atter delt i saa mange Forstanderdistrikter, som Antallet af fattige gav Anledning til, i Almindelighed beregnet paa at omfatte 15 Husstande. For Forstandernes Vedkommende lagdes der særlig Vægt paa, at de skulde have personligt Tilsyn med de fattige og være forpligtede til at gøre sig bekendt med samtlige trængende indenfor deres Distrikt. Efter Planens Bestemmelse ansaas det for Fattigvæsenets Pligt at hjælpe de gamle og svage saavel med Husly som med Fødemidler og al anden Forplejning, uden at Fattigvæsenet derfor kunde fordre noget Vederlag i Arbejde. Uafhængig af Vederlag i Arbejde og iøvrigt ogsaa uafhængig af anden Fattigforsørgelse stod dernæst ogsaa den Hjælp, der ydedes i Sygdomstilfælde, og ligeledes den Hjælp, som ydedes ved Skolegang til Børn, hvis Forældre vel ikke hørte til Fattigvæsenet, men som dog ikke havde Raad til at sørge for Børnenes Undervisning. I Modsætning til den fuldstændige Understøttelse, som tildeltes de uarbejdsføre, var jo allerede fra tidligere Tid indrettet og fuldstændiggjordes nu det System, ved hvilket saadanne trængende, som ønskede og var i Stand til at arbejde, men som ikke kunde faa deres Arbejdskraft anvendt, sattes i Beskæftigelse for Fattigvæsenet, modtog den for de enkelte Arbejdere fastsatte Betaling for det Arbejde, de havde udført, og som egentlig Almisser kun oppebar Forskellen mellem deres Arbejdsudbytte og de til det nødtørftige Livsophold nødvendige Midler. Fattigvæsenet havde desuden ved Kontrakter med forskellige større Fabrikker og Handlende dels skaffet sig Materiale til Forarbejdelse, dels var det kommen overens om saadanne Priser for det udførte Arbejde og for de Varer, der skulde afhændes, at den fattige ikke vilde blive forfordelt, at Varerne ikke vilde trykke den almindelige Industri ved særlig billige Priser, og at paa den anden Side Fattigvæsenet ikke vilde komme til at sætte til ved det Arbejde, det gav sine fattige. Det stod enhver, der manglede Arbejde, frit for at henvende sig til Fattigvæsenet og dér søge saadant, dog saaledes, at han i saa Fald maatte finde sig i at være Fattigvæsenets Bestemmelser underkastet.

Med Hensyn til Ordningen af Skolevæsenet gik man ud fra, at der skulde gives den hele københavnske Ungdom i en Alder af fra 6 til 15 Aar elementær Undervisning i de almindeligste Skolefag og i Haandarbejde, og at alle Børn, hvis Forældre ikke kunde eller vilde betale denne Undervisning, skulde kunne deltage i Undervisningen enten i Fattigvæsenets egne Skoler eller i de ved særskilte Fonds bestaaende eller af Velgørenhedsselskaber understøttede Skoler.

Med Hensyn til Sygeplejen bestemtes det, at de sindssyge og Patienter med Kræft, Benedder og andre uhelbredelige Sygdomme samt Patienter med veneriske og andre smitsomme Sygdomme skulde indlægges paa Hospitalerne. De syge, som det ikke ansaas for nødvendigt at indlægge paa Hospital eller som i særlig Grad ønskede at forblive i deres Hjem, skulde behandles dér, naar vedkommende Distriktslæge intet havde at erindre derimod. Til denne Gerning ansattes 12 Læger, en for hvert Distrikt.

Ogsaa for fattiges Begravelser fastsattes nærmere Regler.

I Henseende til den Rettergangsmaade, der var at iagttage under Fattigvæsenet, blev det bestemt, at mindre Forseelser ligesom tidligere skulde henlægges til Undersøgelse og Paakendelse af Direktionen; ligeledes Forseelser, som blev begaaede i Fattigvæsenets Stiftelser, for saa vidt Straffen herfor henhørte under Hustugten. Betydeligere Forseelser henlagdes under en Politiret for Fattigvæsenet — den tidligere Examinationskommission —, hvis Domsmyndighed kom til at omfatte Sager mod optagne Betlere, mod indskrevne fattige for Overtrædelse af Fattiganordningerne og mod Fattigvæsenets egne underordnede Betyente. For at lette Fattigvæsenets Hverv med Hensyn til Indskrænkning af Betleriet simplificeredes Reglerne for Vidneførselen og strengere Straffe indførtes.

Med Hensyn til Fattigvæsenets Indtægter bestemtes det, at Fattigvæsenet vedblivende skulde nyde de Indkomster, som saavel det almindelige Fattigvæsen som de enkelte Stiftelser hidtil havde nydt. De Forandringer, der skete, var ikke af nogen indgribende Betydning.

Den Administration for Fattigvæsenet, som blev indført ved Planen af 1799, var beregnet paa, at ingen, der havde Understøttelse nødvendig, skulde savne denne, og at Fattigvæsenet derfor skulde være bekendt med hver enkelt trængendes tidligere Forhold og nuværende Vilkaar.

Det maatte derfor være et stort Apparat, med hvilket Fattigvæsenet nu arbejdede. Det oplyses for Aaret 1800, at Direktionen havde 130 Forstandere til Medhjælp og ca. 230 Over- og Underbetjente. Selve Direktionen var jo ifølge Planen delt i 5 Kommissioner, som havde forskellige Forretninger under sig, og desuden i specielle Direktioner, som hver havde sin af Fattigvæsenets Stiftelser eller andre lokale Indretninger at sørge for. Men dette synes at have forsinket Forretningsgangen og forhalet Sagernes Afgørelse saa meget, at man efterhaanden indsaa Nødvendigheden af at simplificere Administrationen. Det var dog først i 1815, at man gennemførte en Reform af Systemet. Ved Reskript af 20. Oktober nævnte Aar bestemtes det, at der skulde indføres en *administrerende Direktion* paa 3 Medlemmer, under hvilken samtlige de til Fattigvæsenet hørende Institutioner skulde henlægges. Den almindelige Direktion vedblev ganske vist at bestaa, men kun som et Slags Mellemed mellem den administrerende Direktion og Kancelliet og med Forpligtelse til at have et Overtilsyn med Virksomheden. Samtidig fastsattes en Løn af 1200 Rdl. for hver Direktør.

En medvirkende Aarsag til denne Reform var Vanskeligheden ved at finde et tilstrækkelig stort Antal Mænd, der kunde afse den nødvendige Tid fra deres Embedsforretninger eller Næringsdrift til det besværlige ulønnede Hverv. Ogsaa paa et andet Omraade af Fattigvæsenets Administration viste det sig, at man ikke mere fandt den Beredvillighed hos Stadens Borgere til at paatage sig ulønnede Hverv, som man ved Planens Udstedelse havde troet at kunne gøre Regning paa. Ved Reskript af 8. September 1810 var det saaledes blevet nødvendigt at bestemme, at de Borgere, som vægrede sig ved at være Fattigforstandere, vilde blive ansete for uberettigede til at fortsætte deres borgerlige Næring og risikere Forbrydelse af Borgerskabet og Mulkt.

Iøvrigt søgte Fattigvæsenet, saa vidt Forholdene tillod det, at bringe de i Planen nedlagte Ideer til Udførelse. Forskellige af Fattigstifterne blev underkastede store Forandringer og udvidedes og forbedredes i flere Retninger. Hvad saaledes først Almindelig Hospital angaar, forøgedes dettes Bygningskompleks ved, at Fattigvæsenet i 1808 købte den ved Siden af Hospitalet beliggende Ejendom, der tilhørte Agent Duntzfelt, og indlemmede den i Hospitalet. Man havde herved til Hensigt at udvide Lemmeafdelingen, men dette blev ikke opnaaet, thi i 1809 modtog Hospitalet en ny Klasse Patienter, nemlig de veneriske, som overflyttedes dertil fra St. Hans Hospital i et Antal af 174. I det hele søgte man at indrette Hospitalet saaledes, at dets Virksomhed

kunde stemme overens med Tidens Fordringer, og man afhjalp en Del af de store Ulemper, som fra gammel Tid hæftede ved det og som havde givet Anledning til en meget udbredt Misfornøjelse. I 1808 deltes saaledes Sygeafdelingen i en kirurgisk og en medicinsk Afdeling, i 1811 indrettedes der en Søbadeanstalt, for at de mange Patienter, som led af Hudsygdomme, kunde faa Strømbade, i 1812—13 opførtes en særlig Bygning til Køkken og Vaskeri, og 1814—15 indrettedes et Apotek, der forsynede ikke blot Hospitalet, men hele Fattigvæsenet med Medikamenter.

Samtidig med Almindelig Hospitals Udvidelse omdannedes ogsaa

Almindelig Hospital, Skræderløftet.

St. Hans Hospital. De forbedrende Arbejder, der var paabegyndte i 1794, trak imidlertid meget længe ud. I 1807 var Hospitalet okkuperet af Englænderne, og efter disses Bortdragen var Hospitalet i en saadan Forfatning, at det syntes umuligt at lade de tidligere Beboere, der for største Delen havde været indlagte i Fre-

deriksberg Slots Stalde og Badstue, flytte ind paany. Man nødsagedes dog, da Vinteren stod for Døren, til allerede i November 1807 at flytte Patienterne tilbage til Ladegaarden, som i al Hast blev indrettet til foreløbig at modtage dem. Planen om at opføre et nyt Hospital paa det gamles Grund opgaves. De veneriske Patienter overførtes til Almindelig Hospital, og til de sindssyge Patienter og øvrige Beboere byggedes et nyt Hospital paa Bistrupgaard ved Roskilde, der toges i Brug i 1816.

De Indtægtsposter, som Fattigvæsenet ifølge Planen af 1799 ved Aarhundredets Begyndelse havde paa sit Budget, undergik i den her omhandlede Periode forskellige, til dels indgribende Forandringer. Paa

den Tid, da Planen udkom, havde Hovedstadens Handel naaet en hidtil ukendt Udstrækning og Fylde, og man havde ingen Grund til at frygte for Indtrædelsen af finansielle Kalamiteter. Da Spørgsmaalet derfor blev for Fattigdirektionen om at anvise Fremtidens Fattigvæsen de fornødne Indtægter, gjorde man Regning paa, at en frivillig Subskription, der gik lige i Sporet af de frivillige Kollektur og saaledes havde mange Tidens Hævd, vilde yde meget betydelige Summer til Bestridelsen af de aarlige Udgifter. Det var endvidere Fattigvæsenet bekendt, at der vilde tilflyde det særdeles store Legatkapitaler fra Rigsmænd, der ingen Livsarvinger havde, og som havde tilsagt Fattigvæsenet betydelige Dele af deres Formue, og disse Gaver udeblev heller ikke. Man mente endelig at kunne gøre Regning paa, at den Interesse for Stadens offentlige Liv, som havde udviklet sig i den sidste Fjerdedel af Aarhundredet, og som, hvad særlig Fattigvæsenet angaar, maatte antages at ville styrkes, naar Borgerne nu saa, at der var foretaget et stort og ensartet Lovgivningsarbejde til Fordel for Fattigvæsenet, ogsaa vilde holde sig i den følgende Tid. Men paa den anden Side havde man forregnet sig ved Opgørelsen af det tilstedeværende Antal af fattige, idet Direktionen opgav det Antal, der kunde formodes at trænge til Understøttelse, til noget over 7000 Individuer, medens det meget kort Tid efter viste sig at være mindst 1000 Individuer større, en Forøgelse, der strax bragte Forstyrrelse ind i de Beregninger, som man lagde til Grund for Udgifterne, og dernæst var man jo allerede ved Planens Udstedelse gaaet ud fra Tilstedeværelsen af et betydeligt aarligt Deficit, som det var bleven forbeholdt Fremtiden at dække.

I det første Aar, Direktionen arbejdede, maatte den foretage extraordinære Skridt til Afhjælpning af Nøden i den særdeles haarde Vintertid, og dette gjorde det endnu vanskeligere at naa en Ligevægt mellem Indtægter og Udgifter. Den første Følge heraf var, at da de store Legatmidler, af hvilke kun Rentebeløbene skulde staa til Fattigvæsenets Disposition, indkom, optog man af selve Kapitalerne paa lignende Maade, som det var sket i det foregaaende Aarhundrede, men sikkert i det Haab snarlig at kunne restituere de forbrugte Kapitalbeløb.

De Indtægter, der stod til den nye Fattigdirektions Raadighed i det første Aar af dens Virksomhed, og de Udgifter, som herved skulde dækkes, vil fremgaa af følgende Oversigt.

DET ALMINDELIGE FATTIGVÆSENS OG DE DET UNDERLAGTE
STIFTELSERS INDTÆGTER OG UDGIFTER
FRA 1. JULI 1801—30. JUNI 1802

INDTÆGTER.		Rdl.	Sk.
Kgl. Herskabers Gave		8.825.	»
Andre milde Gaver		830.	15
Almindelig Huskollekt		22.726.	74
Bløkke-, Bøsse- og Tavlepenge		2.065.	70
Forflegningspenge (Bidrag i Madvarer)		25.045.	47
Bidrag fra Søetaten		11.660.	»
do. fra Landetaten		2.700.	»
do. fra tysk reformert Menighed		240.	»
do. fra katolsk Menighed		289.	»
$\frac{1}{4}$ pCt. af Købslutninger og Auktionsbeløb		11.713.	66
Akcise- og Lastepenge		895.	42
Afgift af Grundtaxten		9.000.	»
do. af Spillekort		477.	36
1 pCt. af Gager og Pensioner		6.214.	62
10 pCt. af Skuespil og Kunster		945.	82
Klasselotteriafgiften		25.000.	»
Assistentshusafgiften		1.400.	»
Den aarlige Komædie og en Koncert for de fattige		800.	73
Mulker og Bøder		925.	54
Refunderet Almisse		160.	26
do. Skoleudgift og Begravelsesomkostninger		1.379.	9
Tiende, Jordskyld og Landegilde		2.248.	29
Industrien		2.087.	43
Renter		28.868.	7
Bidrag fra det Classenske Fideikommis		1.000.	»
Andre Indtægter		5.226.	33

Tilsammen 172.725. »

UDGIFTER.		Rdl.	Sk.
Lønninger og Pensioner		17.242.	70
Almisse		81.835.	78
Forflegningspenge		43.406.	28
Lægeløn og Medikamenter		13.175.	22
Skolelærerløn		4.423.	74
Interimshjælp og ekstraordinær Understøttelse		7.830.	67
Industrien		2.636.	75
Brændsel og Lys		11.861.	79
Reparationer og Tilbygninger		11.093.	28 $\frac{1}{2}$

At overføre 193.506. 41 $\frac{1}{2}$

	Rdl.	Sk.
Overført	193.506.	41 $\frac{1}{2}$
Inventarium	7.805.	30 $\frac{1}{2}$
Renter	5.306.	55
Legatrenter (for hvilke Fattigvæsenet debiterede sig til de Stiftelser og Legater, af hvis Kapitaler det havde forbrugt, og som altsaa med det her opførte Beløb genfindes i »Renter« paa Indtægtssiden)	6.005.	67
Afgift til Børnehuset (nemlig af Beløbene paa Indtægtssiden: 2.500 Rdl. af Grundtaxten, 1.000 Rdl. af Lotteriafgiften og 400 Rdl. af Assistentshusafgiften)	3.900.	»
Afgift til Opfostringsstiftelsen for nyfødte Børn (Beløbet genfindes paa Indtægtssiden som indkommet under Grundtaxten)	5.000.	»
Andre Udgifter	16.278.	94
Tilsammen	237.803.	»

Fattigvæsenets Underbalance i dette Aar — 2 Aar efter Planens Udstedelse — udgjorde altsaa over 65.000 Rdl.

Det tør imidlertid antages, at det dog var lykkedes Fattigvæsenet at naa ud over disse første vanskelige Aar og at komme paa ret Køl igen, dersom Forholdene ikke havde udviklet sig i en Retning, som Planen ikke havde kunnet forudse. Med Hensyn til en af Fattigvæsenets betydeligste Indtægtskilder, den frivillige Subskription, indtraf der det mærkelige, at dens Beløb hurtig aftog, idet Publikum — hvad enten det nu skyldes, at Interessen for det almene Vel i Forhold til den foregaaende Tid i det hele kølnedes, eller at Vexelvirkningen mellem Fattigvæsenet og Publikum var mindre stærk end tidligere — ikke ansaa sig for forpligtet til i nogen særlig Grad at yde frivillige Ofre, men ligesom henviste det regulerede Fattigvæsen til ogsaa at forskaffe sig regulære Indtægter. Den gode Tid, under hvilken Fattigplanen var bleven til, var dernæst ogsaa i Nedgang strax fra Aarhundredets Begyndelse, og hvad der endelig satte Kronen paa Værket, var *Bombardementet* af 1807, Fattigvæsenets egne Tab herved og den Nød og Elendighed, det udbredte over hele Byen. De frivillige Velgørenhedskræfter beslaglagdes til at lindre den almindelige Nød, og de Midler, der stod til Raadighed, blev færre og færre. Det direkte Tab, Fattigvæsenet led under Bombardementet, ved Ødelæggelse af dets Ejendomme og Beholdninger, beløb sig til 85.766 Rdl. Desuden havde Fattigvæsenet et Beløb af 118.775 Rdl. prioriteret i Ejendomme, der afbrændte, og det Tab, Byen som Helhed led og som selvfølgelig indirekte ogsaa kom Fattigvæsenet til Skade, fremgaar, naar der blot henses til den Skade, der skete paa Stadens

faste Ejendomme, tilstrækkelig deraf, at der i 25 Gader nedbrændte 305 Huse og Gaarde, og at desuden over et Par Tusinde Bygninger ødelagdes ved Bomber, saaledes at ialt 7000 Personer maatte forlade deres Boliger.

Det Antal fattige, som Fattigvæsenet i 1807 understøttede, naaede omtrent 9000, hvoraf ca. 15 pCt. forsørgedes i Fattigvæsenets Stiftelser, medens de øvrige understøttedes ved Byforsørgelsen. For Aaret 1808 opgives Tallet til ca. 10,000. Det store Tab, Fattigvæsenet havde lidt, dets Afgang i Indtægter og Forøgelsen af de fattiges Antal bevirkede, at Fattigvæsenet efterhaanden kom i en saare betydelig Gæld. Det maatte paany optage af sine Fonds, og i 1810 naaede det saaledes forbrugte Beløb ca. 420,000 Rdl. Fattigvæsenets Kapitaler i det nævnte Aar beløb sig til ialt ca. 2 Mill. Rdl., af hvilke der saaledes var forbrugt og krediteret de enkelte Stiftelser en Femtedel. Tiderne forværredes imidlertid stadig, og man var tvungen til vedblivende at forbruge af Kapitalerne, der var stærkt formindskede, da Pengereduktionen af 1813 indtraadte. Efter denne var Fattigvæsenets Formue bogført med ca. 1½ Mill. Rdl., hvoraf var forbrugt mindst 800,000 Rdl. Af dette sidste Beløb skyldtes Halvdelen til Fonds, som var legerede til specielle Øjemed, og som derfor maatte restitueres. Desuden havde Fattigvæsenet en Gæld til Private og offentlige Institutioner af vistnok mindst 500,000 Rdl.

Under disse Forhold maatte man tilsidst bekvemme sig til at paalægge *en almindelig Fattigskat*, jfr. Anordning af 21. April 1812, Reskript af 1. Marts 1814 og Raadstueplakat af 9. s. M. Samtidig bortfaldt enkelte af Fattigvæsenets hidtidige Indtægter, derunder den i 1762 indførte Fattiggrundskat. Det i 1814 indkomne Skattebeløb var imidlertid ikke tilstrækkeligt til at dække Fattigvæsenets Underbalance, og det blev nødvendigt at ligne Underbalancen umiddelbart paa Stadens Borgere, jfr. Reskript af 6. Juli 1816. Ved Lov af 19. Februar 1861 om Omordning af de kommunale Skatter i København ophørte Fattigskatten at bestaa som særlig Skat.

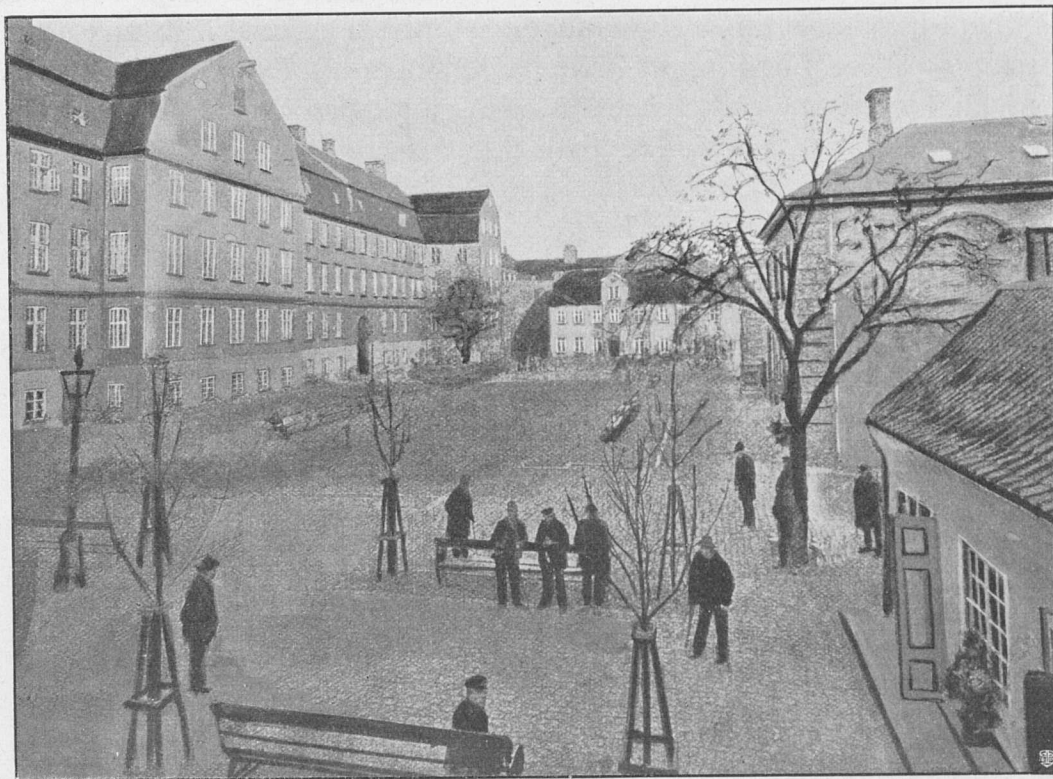
Den Maade, paa hvilken man forinden Fattigskattens Indførelse havde dækket den aarlige Underbalance var, som nævnt, ved at forbruge af de Kapitaler, som stod til Fattigvæsenets Raadighed. Denne Trafik ophørte vel ikke ganske efter 1815, men fandt dog kun Sted i langt ringere Maalestok og, som det synes, kun i de første Aar. Reduktionen af 1813 havde formindsket Værdien af Fattigvæsenets Kapitaler til det halve, men hvor meget Fattigvæsenet da havde forbrugt af selve

den reducerede Kapital, hvor meget der altsaa kun stod opført paa Papiret uden i Virkeligheden at existere, blev ikke opgjort, og denne Uvished om Fattigvæsenets Status vedblev at bestaa i en lang Række Aar derefter. Det var først, da den stigende Underbalance og den derved nødvendiggjorte stadige Forhøjelse af Fattigskatten fremkaldte Ønsket om en indgaaende Drøftelse af samtlige de Fattigvæsenet vedrørende Forhold, at ogsaa Spørgsmaalet om Fattigvæsenets Formue og Gæld blev taget op til Undersøgelse. Under 9. August 1828 nedsattes derfor paa Foranledning af Stadens 32 Mænd en Kommission til at tage Sagen under Overvejelse, og i 1837 afgav Kommissionen sin endelige Indstilling til Kongen. Det lykkedes efter vidtløftige Forhandlinger mellem de forskellige Myndigheder omsider at naa til en Opgørelse af saavel de forbrugte Beløb af Fattigvæsenets Formue, som det ansaas nødvendigt at restituere, som af Fattigvæsenets Gæld udadtil, og der blev truffet en Ordning om Afviklingen, der naturlig maatte tage lang Tid. Det sidste Afdrag paa Gælden til Statskassen blev først betalt i 1870.

Den ved Planen af 1. Juli 1799 etablerede Ordning af Fattigvæsenet vedblev at bestaa omtrent uforandret indtil 1857, da Fattigvæsenets Bestyrelse atter overgik til Magistraten. Den administrerende Direktion var bleven udvidet til at bestaa af 5 Medlemmer. Ved Direktionens Side stod Stadens *Fattigforstandere*. Det voldte imidlertid hyppigt Vanskelighed at faa Forstanderpladserne besatte, dels paa Grund af Borgernes Ulyst til at paatage sig Hvervet, dels paa Grund af det byrdefulde ved Stillingen i og for sig. Fra Forstandernes Side klages (i 1839) ogsaa over, at det kun var muligt for en Forstander med en bestemt Vilje og ved at sætte sig i Opposition til Direktionen at faa sat igennem, hvad han har indstillet for den fattige. Forstanderinstitutionen vedblev endnu en lang Aarrække at bestaa, men synes langt fra at have svaret til sit Formaal. Dette finder Udtryk i en Betænkning af 28. Oktober 1868 af et Borgerrepræsentationsudvalg, og Forslag fremsattes om Ansættelse af lønnede Forstandere. Denne Ordning vandt Bifald. Staden inddeltes i 12 Hoveddistrikter, og i hvert af disse ansattes fra 1. Maj 1872 en *lønnet Distriktsforstander*, til hvis Bistand der kunde antages ulønnede Tilsynsforstandere, hvis Hverv dog stadig har faaet mindre Betydning og nu maa betragtes som bortfaldet. Samtidig

hermed ansattes 24 *Kommunelæger*, 2 i hvert Fattigdistrikt, til at varetage Lægegerningen i Hjemmene hos de fattige.

Udviklingen i det 19. Aarhundrede medførte ogsaa en Forandring paa et af de Omraader der tidligere havde indtaget en fremskudt Plads indenfor Fattigvæsenets Administration, nemlig med Hensyn til *Fattigbørnenes Skolegang*. Eftersom det paalaa Kommunen gennem Fattig-

Almindelig Hospital, Spadsereplads (1892). Efter Ny ill. Tidende 10/10 95.

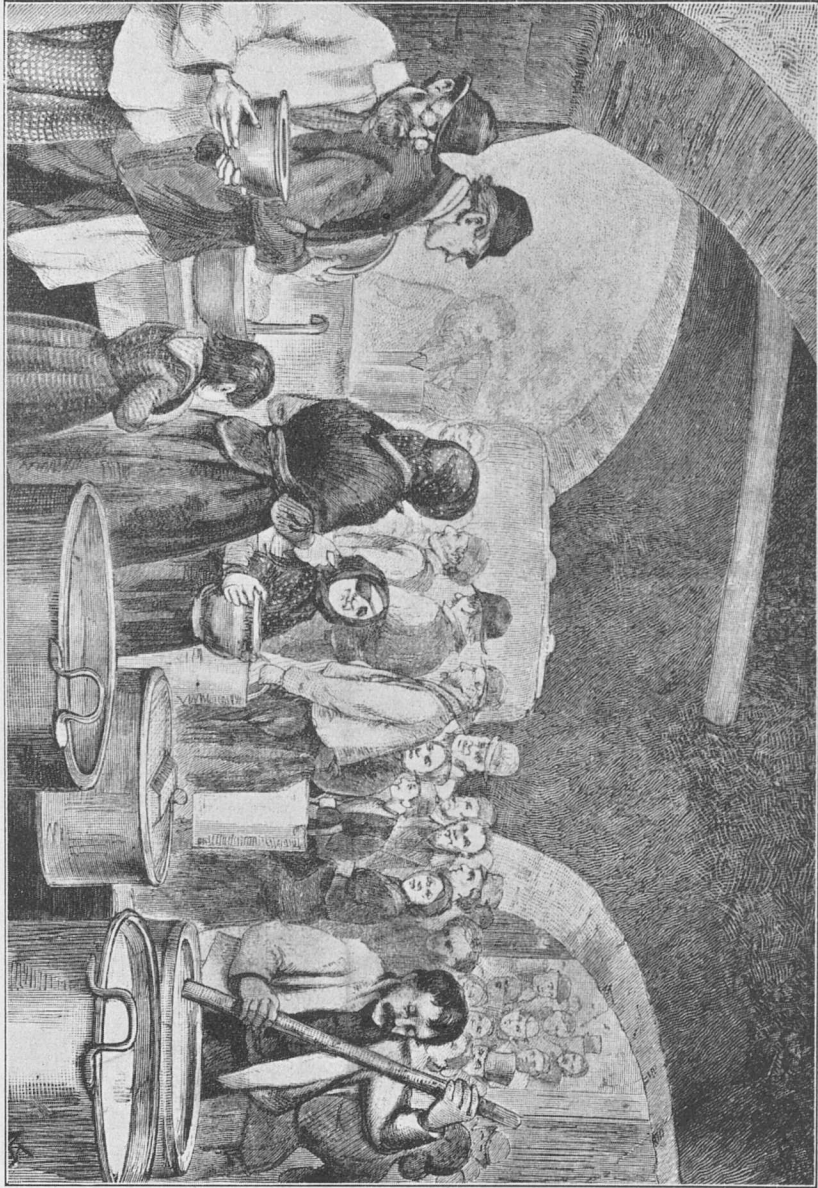
væsenet at underholde Fattigskoler og desuden at underholde Friskoler for Børn af Forældre, der uden at høre til Fattigvæsenet ønskede fri Skolegang for deres Børn, opstod tidlig den Tanke at forene Fattigskolerne og Kommunens Friskoler under ét. Det gjordes gældende, at man fra Skolevæsenet skulde søge at fjerne Karakteren af Fattigforsørgelse, og at der paa dette Omraade ingen Anledning var til at gøre Forskel paa de forskellige Klasser af Almuens Børn. Resultatet blev, at det ved Kommunalbestyrelsens Beslutning af 27. Marts 1871 bestemtes, at samtlige Fattigskoler skulde ophæves, og Disciplene anbringes i Friskolerne. Denne Forandring gennemførtes i Løbet af 5 Aar og med Sommerferien 1875 ophørte Fattigskolerne at bestaa.

De *Stiftelser*, der i Aaret 1816 stod til Raadighed for Fattigvæsenets Centraladministration, var Almindelig Hospital og Arbejdshusene. Den Udvidelse, *Almindelig Hospital* havde været Genstand for i det 19. Aarhundredes Begyndelse, fortsattes i den efterfølgende Tid ved Nybygninger og Tilbygninger. Af Handelshuset Duntzfeldt & Co. købtes saaledes i 1832 tvende til Hospitalet stødende Grunde, og i 1836 skænkedes en ny Grund, der udlagdes til frie og luftige Spadserepladser for Beboerne, et Gode, disse hidtil havde savnet. En fjerde Grund købtes i 1844, hvorpaa i 1850 opførtes en Cellebygning til midlertidig Optagelse af sindssyge. I 1842 opførtes en ny Badebygning med Tørrestue. I 1851 nedlagdes Apoteket, og de dertil benyttede Lokaler blev anvendte til Optagelse af Lemmer. Koleraaaret 1853 havde et for Almindelig Hospital meget trist Udfald — af Lemmerne angrebes 467, hvoraf 415 døde — og man var kommen til Erkendelse af, at indgribende Forandringer var nødvendige. Bestræbelserne rettedes særlig paa at fjerne Sygeafdelingerne fra Hospitalet og bevare dette alene som Lemmestiftelse, og der nedsattes i denne Anledning flere Kommissioner. Som et virksomt Medlem af to af disse skal nævnes Dr. med. Morten Hassing, der i 1855 blev Overlæge ved Almindelig Hospitals Afdeling for Syfilis og Hudsygdomme. Han døde 1863.

Dr. med. M. Hassing.

Da Kommunehospitalet var indviet den 19. September 1863, overflyttedes ganske vist Almindelig Hospitals Patienter dertil, men allerede halvanden Maaned efter maatte Almindelig Hospital paany aabne en Sygeafdeling paa 260 Pladser for fritliggende, inkurable syge, for Patienter, der led af Fnat, Skurv og Utøj, og for offentlige Fruentimmer, der indlagdes til Observation. Først i 1885 kunde de to førstnævnte Kategorier af Patienter overføres til Sygehuset i den nyopførte St. Johannes Stiftelse, i 1886 sidstnævnte Kategori til Vestre — nu Rudolph Bergs — Hospital. Nu var Almindelig Hospital endelig blevet, hvad det fra Begyndelsen var bestemt til at være, nemlig en Plejestiftelse for affældige gamle og svage Individider, men som saadan blev dets Tid paa den gamle Grund ikke lang; i 1892 henflyttedes det til dets nuværende Plads i Nørre Allé. I Aaret 1885 ophørte den lige fra Hospitalets Oprettelse bestaaende Ordning, at kun de helt hjælpeløse Lemmer fik fuld Forplejning, medens Resten delvis selv maatte skaffe sig Føden ved Arbejde eller Betleri. Samtlige Lemmer blev stillet lige

Almindelig Hospital, Maduddeling, Efter III. Tid. 27/8 1881.

i Forplejningsspørgsmaalet, og det gamle privilegerede Tiggeri indskrænkedes, til der i Aaret 1890 heldigvis ogsaa blev sat en Stopper for det.

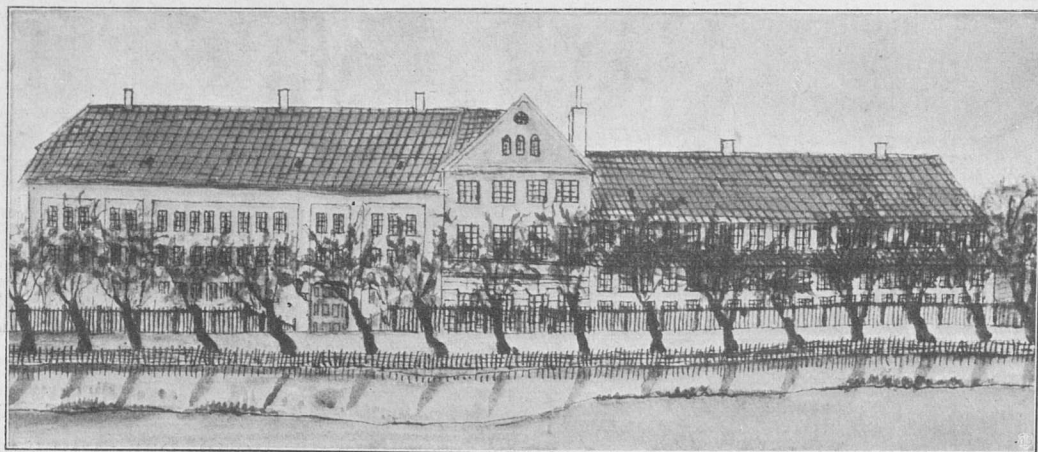
Fra Almindelig Hospitals Historie i denne Periode melder sig et Navn, som ikke bør forbigaaes, nemlig Hospitalets mangeaarige Overlæge, Professor *L. I. Brandes*. Han var en omhyggelig Læge, der ved sin store Kærlighed til de smaa i Samfundet blev en faderlig Ven og Velgører for mange af Hospitalets af Fattigdom forpinte Individer. Ogsaa paa andre filantropiske Omraader har han sat sig et varigt Minde. Han døde 1894.

Førenden Almindelig Hospital havde Fattigvæsenets Centraladministration en hel Række af *Arbejdsanstalter* til sin Raadighed. Disses Antal blev imidlertid i Aarenes Løb stærkt formindsket, og de er nu alle afhændede. Længst bevaredes Frue Arbejdshus, der nedlagdes i 1885, og Nikolai og Frelserens Arbejdshuse, der fra 1. Januar 1892 indrettedes som Alderdomshjem i Henhold til den nye Lov om Alderdomsunderstøttelse. Beboerne flyttedes til Almindelig Hospital. I 1901 toges det nye Alderdomshjem i Guldbergsgade i Brug, og de to gamle Arbejdshuse udgik dermed af Forsørgelsesvæsenets Historie.

I Overensstemmelse med Planen af 1. Juli 1799 var der til Brug for arbejdsføre, til Dels uværdige trængende indrettet en Arbejdsanstalt i Pustervig. Denne nedbrændte imidlertid i 1807. Først i 1822 naaedes det at indrette en ny *Arbejdsanstalt paa Ladegaarden*, som stod ledig

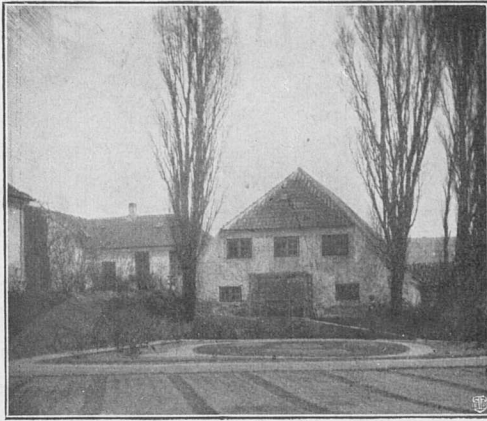

Professor L. I. Brandes.

Ladegaarden, Façade mod Ladegaardsaaen.
Efter Akvarel af L. Both i Det kgl. Bibliotek.

efter St. Hans Hospitals Flytning i 1816. I 1833 blev Ladegaarden, der ikke havde sorteret under den administrerende Direktion for Københavns Fattigvæsen, underlagt dette, og Stiftelsen omorganiseredes nu

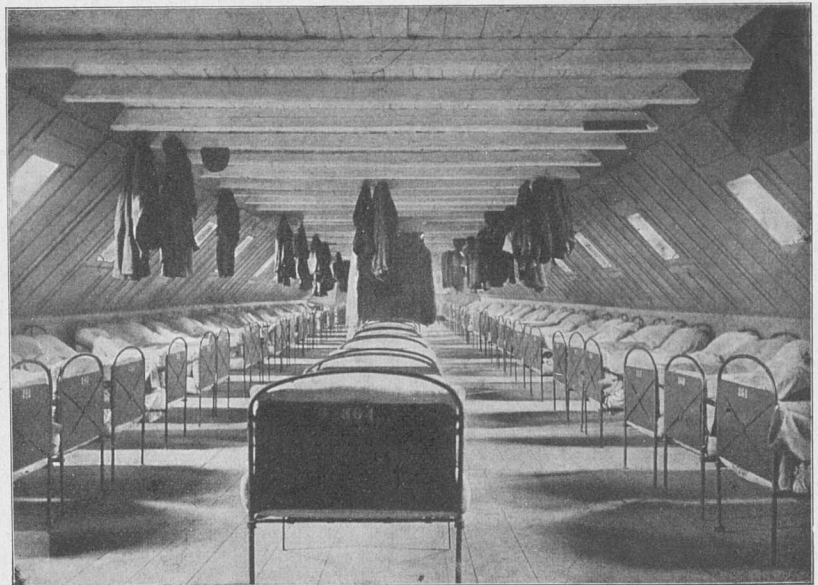

Ladegaarden, det gamle Tømmerskur.
Fot. af Dr. Otto Petersen.

saaledes, at den blev et almindeligt Arbejdssted, hvortil man henviste de arbejdsføre fattige, og hvor der desuden blev oprettet et Tvangshus til Afstraffelse af Betlere og fattige, der førte et uordentligt Levned. I Aarenes Løb skete forskellige Udvidelser og Forbedringer af Bygningerne. I 1858—59 opførtes tillige en Husvildeafdeling paa Ladegaardens Grund. Ladegaardens Bygninger havde aldrig været rigtigt egnede for Øjemedet, og de var for største Delen

gamle og brøstfældige. Der udarbejdedes derfor Planer til Anstaltens Flytning til Nørre Allé, og Bygningerne var allerede omtrent fuldførte, da den Anskuelse brød igennem, at det var vigtigere at skaffe Almindelig

Hospital bedre Beboelsesforhold, og at Bygningerne i Nørre Allé kunde bruges dertil. Ladegaarden maatte foreløbig nøjes med en højst nødvendig Udvidelse af Køkkenet og Opførelsen af en ny Vaskeribygning og et Kedelhus (1893) og saa iøvrigt vente paa bedre Tider, og først i 1908 kunde Flytningen ske til den ny opførte Anstalt *Sundholm* paa Amager Fælle.

Ladegaarden, Soveloft, kaldet Keglbanen (Efter Stor-Kbh. 1907).

Ladegaardens Industrivirksomhed udviklede sig i den lange Aar-række lidt efter lidt. Der indrettedes Værksteder for Snedkere, Smede, Blikkenslagere, Sadelmagere, Malere, Bogbindere, Skrædere, Skomagere o. a. En særlig Plads i Ladegaardens Virksomhed indtog den offentlige Gadefejning, der var taget i Entreprisen for Stadens Bro-lægningsvæsen, og mange vilendnumin-

Ladegaarden, Tvangsfanger (Efter Stor-Kbh. 1907).

des Kolonnernes March gennem Byen. Til Gadefejning udtoges kun frivilligt Mandskab. Da det imidlertid erkendtes at være det rigtigste at holde de indlagte borte fra Arbejde udenfor Anstaltens Grund, idet der altfor let blev Lejlighed til at gøre en Afstikker til en Brændevinskippe, ophørte Gadefejningen efter Anstaltens Flytning i 1908.

Ladegaarden, Tvistpilleri (Efter Hv. 8. D. 20/s 98).

Som ovenfor omtalt bestod Fattigvæsenets Indtægter i tidligere Tid i frivillige Gaver, der navnlig i Perioden omkring Aaret 1800 tilflød Fattigvæsenet i Form af en Mængde større og mindre Legater til Uddeling saavel ved Byforsørgelsen som i Stiftelserne. En ikke helt sjælden Maade at vise Godgørenhed paa var det, at Giveren lod Lemmerne i en af Fattigvæsenets Stiftelser bispise, naar en Højtidsdag med Familiefest oprandt for ham. Et glimrende Exempel herpaa tilhører Almindelig Hospitals ældre Historie, den saakaldte »Festivitetssoxe«, som den svenske Gesandt til Be-

vis paa det broderlige Forhold mellem Landene 1779 skænkede Almindelig Hospital. Paa en høj Vogn førtes Oxen med stegte Grise og alt Tilbehør af Brød osv. i et formeligt Optog langs ad de af Tilskuere fyldte

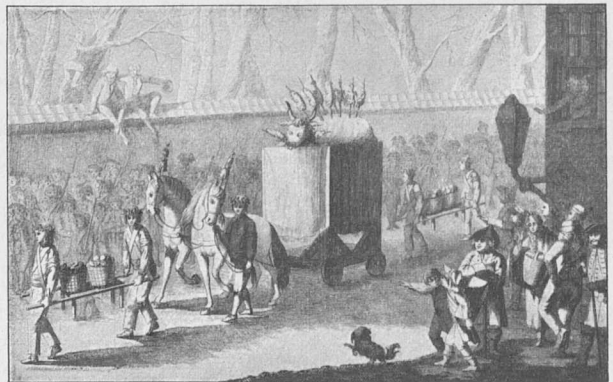

Ladegaarden, Gadefejning. Fot. af H. Damgaard (1907).

Gader til Hospitalet. Det er ligeledes foran omtalt, hvorledes og hvorfor det blev nødvendigt at angribe Legatkapitalerne, og at det først i Midten af forrige Aarhundrede lykkedes at restituere Legaterne i det Omfang, som skønnedes absolut nødvendigt, naar man ikke vilde krænke Stifterne og ophæve de fundats-

mæssige Bestemmelser. En stor Del af de indgaaede Midler var imidlertid skænket under saadanne Former, at det ansaas tilladeligt at anvende ikke blot Renterne, men ogsaa Kapitalen til Fattigvæsenets almindelige Formaal, og disse Legater er derfor ganske forsvundne. En anden Del af Legatformuen, hvoraf Renten skulde anvendes af Fattigvæsenet til almindelig Forsørgelse af fattige, er bevaret, men betragtes nu, efter at Kommunen som saadan har faaet en Pligt til at afholde Udgifterne til den offentlige Forsørgelse af de ordinære løbende Indtægter, som en Del af Kommunens Formue. Kun en lille Del af Legaterne er bevaret til særlig Uddeling efter de i Fundatserne givne Bestemmelser, og den under Forsørgelsesvæsenet administrerede Legatformue udgør f. T. ca. $\frac{1}{2}$ Million Kroner.

Efter at hele Grundlaget for Fattigforsørgelsen er blevet forandret ved det Offentliges Pligt til at afhjælpe al tilstedeværende Trang, og efter at den politiske Udvikling og Lovgivningens Bestemmelse om Fattighjælps Virkning paa den understøt-

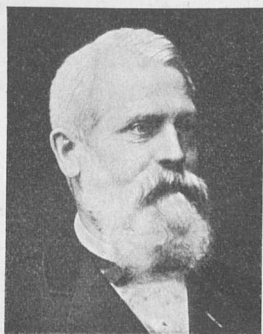

Festivitetsoxen 24/1 1779 (Efter samtidigt Kobberstik).

tedes borgerlige Stilling har skabt en tidligere ukendt Modsætning mellem Fattigforsørgelsen og Velgørenheden, er det kun i meget ringe Grad, at der er tilflydt Forsørgelsesvæsenet nye Legater og Gaver. Det vilde blive for vidtløftigt at nævne alle de forskellige Givere, men et Par af dem — tilmed fra de senere Aar — bør dog omtales, ogsaa af den Grund, at den udtalte Hensigt med Gaverne i meget minder om hvad der hyppigt skete for godt 100 Aar siden. Fru Johanne E. E. Olsen skænkede ved sit Testamente af 19. Januar 1892 10,000 Kr. til Bestyrelsen af St. Johannes Stiftelse, altsaa Magistratens 3. Afdeling, saaledes at hele Summen benyttes til Lindring af Trangen for de fattigste Børn og de ældste med $\frac{1}{10}$ af Kapitalen foruden paaløbne Renter hvert Vinterhalvaar, naar Nøden er størst. Legatet indgik 5. Oktober 1900 og er efter sin Bestemmelse allerede forbrugt, men anonyme Givere har fundet Fru Olsens Tanke saa tiltalende, at Legatet to Gange er bleven doteret med 5,000 Kr. hver Gang og saaledes nogle Aar endnu kan fortsætte sin gavnrige Virksomhed. Naturligvis vilde Magistraten med største Glæde se, at andre lod sig friste af det givne Exempel.

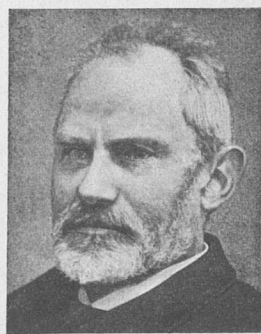
Den betydeligste Gave, Fattigvæsenet i lange Tider har modtaget, er Lyststedet *Nærumgaard* i Søllerød Sogn, der i 1906 skænkedes Kommunen af afdøde Grosserer *D. B. Adler og Hustrus Børn*, i Overensstemmelse med deres Forældres Ønske til Oprettelse af et Børnehjem.

Forinden vi gaar over til en Omtale af Københavns Kommunes Forsørgelsesvæsen i Nutiden, kunde der være Grund til at fremdrage Navne paa Mænd, der i Tidernes Løb gennem fortjenstfuldt Arbejde har sat deres Stempel paa Forsørgelsesvæsenets Udvikling. Det vilde dog ligge udenfor dette Værks Opgave, og der skal derfor kun omtales

Borgmester H. A. V. Knudsen.

to af de Mænd under hvis Ledelse den nugældende Administration og Organisation er bleven til og de nuværende Stiftelser er planlagte og opførte, nemlig Borgmestrene H. A. V. Knudsen (1869—1891) og H. A. Jacobi (1891—1909). I Borgmester Knudsens Embedstid fandt den betydningsfulde Omord-

Borgmester H. A. Jacobi.

ning af Lokaladministrationen ved Overgangen fra ulønnede til lønnede Distriktforstandere Sted, en hele Landet omspændende Organisation til Hjælp ved Anbringelsen af Fattigvæsenets Plejebørn indførtes, St. Johannes Stiftelse blev opført og Planerne til Ladegaardens Flytning til Nørre Allé udarbejdede og næsten fuldførte. — Borgmester Jacobi fik strax ved sin Embedstiltrædelse den store Opgave at føre Lovene af 9. April 1891, henholdsvis om Fattigvæsenet og om Alderdomsunderstøttelsen, ud i Livet. Det skyldtes ham, at den nye Stiftelse i Nørre Allé blev indrettet til at afløse det gamle Almindelig Hospital i Amaliegade. I hans Embedstid opførtes endvidere Alderdomshjemmet i Guldbergsgade og Arbejdsanstalten Sundholm paa Amager Fæled.

KØBENHAVNS KOMMUNES
FORSØRGELSESVÆSEN
I VORE DAGE

FORSØRGELSESLOVGIVNINGEN

Danmarks Riges gennemsete *Grundlov* af 28. Juli 1866 bestemmer i sin § 84, at den, der ikke selv kan ernære sig eller sine, og hvis Forsørgelse ikke paaligger nogen anden, er berettiget til at erholde Hjælp af det Offentlige, dog mod at underkaste sig de Forpligtelser, som Lovene herom paabyder.

Der paahviler følgelig det Offentlige en Pligt til at træde hjælpende til, naar en trængende ikke kan blive hjulpen paa anden Maade. Til *Fattigvæsenet* kan enhver — værdig eller uværdig — ty som sidste Udvej, og herom indeholdes de nærmere Regler i Lov Nr. 67 af 9. April 1891, hvis § 1 udtaler, at det Offentlige er pligtigt at komme enhver til Hjælp, for saa vidt og saa længe han ikke er i Stand til at forskaffe sig og sine det nødvendige til Livets Ophold eller til Kur og Pleje i Sygdomstilfælde. Man maa her lægge Mærke til Udtrykket »*det nødvendige*«, hvilket vil sige, at Trangen skal være ganske utvivlsom, og at den Hjælp, der kan forlanges, er begrænset til de egentlige Livsfornødenheder. Fattighjælp kan som Regel kun ydes efter derom fremsat direkte Begæring og kan ikke paatvinges voxne, sjælssunde Personer, naar de vægrer sig derved.

Til Ydelse af Fattighjælp er nemlig knyttet visse *Virkninger* for Modtageren. Saaledes fortabes Valgret og Valgbarhed til de lovgivende og kommunale Forsamlinger; Erhvervelse af Forsørgelsesret i en Kommune afbrydes; den understøttede undergives Fattigbestyrelsens Tilsyn og Myndighed, herunder i visse Tilfælde ogsaa en Straffemyndighed; en Mand mister i 5 Aar Retten til at indgaa Ægteskab uden Fattigbestyrelsens Samtykke; Fattighjælp kan efter visse Regler hjemle den trængendes Hjemsendelse til hans Forsørgelseskommune eller, hvis han er Udlænding, til Hjemlandet; ingen, som har oppebaaret Fattighjælp, Sygehjælp dog undtagen, i de sidste 5 Aar, kan erholde Alderdomsunderstøttelse.

Det vil derfor altid for stræbsomme og ærekære Forsørgere være et tungt Skridt at maatte henvende sig til Fattigvæsenet om Hjælp, og det bliver samtidig en naturlig Opgave for Fattigbestyrelserne at søge at finde Udveje for Andragerne og saa vidt muligt at holde disse *fri af Fattigvæsenet*. Til Hjælp i saa Henseende indeholder Forsørgelseslovgivningen en Række Bestemmelser om, at der til offentlig Hjælp i visse Tilfælde ikke er knyttet de omtalte Virkninger.

I selve Fattigloven er der en Række Undtagelsesbestemmelser fra Reglen. Saaledes Udgifter til Læge, Jordemoder og Begravelse (Fattiglovens § 44); endvidere Hjælp til blinde, døvstumme, Idioter, sindsyge, Epileptikere, vanføre, lemlæstede, tuberkuløse, skrofuløse og Lupuspatienter, naar de paagældende er anbragte paa Statsanstalter eller paa dertil af Staten godkendte Anstalter eller af en saadan Anstalt under dennes vedvarende Tilsyn er anbragt hos private (Fattiglovens § 61 og Tillægslov Nr. 117 af 27. Maj 1908). For de blindes Vedkommende er en Anbringelse som den nævnte end ikke nødvendig, naar den trængende Forsørger opfylder visse Værdighedsbetingelser (Lov Nr. 36 af 25. Februar 1914). Ligeledes er offentlig Kur for venerisk Sygdom undtaget (Fattiglovens § 62). I Fattiglovens § 63 bestemmes, at naar en her i Landet forsørgelsesberettiget Person, der som Medlem af en Sygekasse har modtaget Understøttelse af bemeldte Kasse i Henhold til de for samme gældende Regler uden ved Siden heraf at have oppebaaret Fattigunderstøttelse, efter Sygekassehjælpens Ophør fremdeles er trængende til Understøttelse, og Trangen vedvarende er begrundet i Sygdom eller i, at paagældendes Erhvervsevne som Følge af samme er væsentlig forringet, skal den Hjælp, der af hans Opholdskommune ydes ham til fortsat Kur og Pleje eller til hans og Families nødvendige Underhold, ikke betragtes som Fattighjælp, for saa vidt og saa længe den ikke i Varighed og Omfang skønnes at overstige den ham af Sygekassen ydede Understøttelse. Andre i Fattigloven indeholdte Undtagelser er Hjælp til forliste Søfolks Hjemsendelse og til tjenestegørende Militæres Familier i Krigstilfælde.

Den betydningsfuldste Undtagelse fra Reglen om, at offentlig Hjælp medfører Fattighjælps Virkning, er givet ved Loven om *Alderdomsunderstøttelse* til værdige trængende udenfor Fattigvæsenet. Den oprindelige Alderdomsunderstøttelseslov er af 9. April 1891 og med de i Aarenes Løb indførte Forandringer senest udkommet som Lov Nr. 58 af 13. Marts 1908. Efter denne Lov skal enhver, der efter at have fyldt sit 60de Aar bliver ude af Stand til at forskaffe sig selv eller dem,

overfor hvem der paahviler ham fuld Forsørgelsespligt, det fornødne til Underhold eller til Kur og Pleje i Sygdomstilfælde, for saa vidt han har Indfødsret, være berettiget til at erholde Alderdomsunderstøttelse, under Forudsætning af:

a) at den paagældende ikke ved Dom er funden skyldig i en i den offentlige Mening vanærende Handling, for hvilken han ikke har erholdt Æresoprejsning;

b) at Trangen ikke er begrundet i Handlinger, ved hvilke han til Fordel for Børn eller andre har betaget sig selv Midlerne til sit Underhold, i hans uordentlige og ødsle Levned, eller paa anden lignende Maade er selvforskyldt;

c) at han i de sidste 10 Aar, før Begæring om Alderdomsunderstøttelse fremsættes, har haft fast Ophold her i Landet og i Løbet af samme Tidsrum ikke er funden skyldig i Løsgængereri eller Betleri eller vitterlig har ført et Levned, der i det almindelige Omdømme vækker Forargelse (bevislig Drikfældighed, Erhverv ved Utugt eller lignende).

At Modtagelsen af Fattighjælp kan være en Hindring, er nævnt ovenfor.

En anden væsentlig Undtagelse fremkommer ved den Pligt, der ved Lov er paalagt det Offentlige til at yde Understøttelse til *Enkers Børn* (Lov Nr. 124 af 29. April 1913) eller til forskudsvis at udbetale Underholdsbidrag til Forsørgelse af *Børn af forladte, separerede og fraskilte Hustruer og ugifte Mødre*, naar der af Overøvrigheden er udfærdiget Resolution om Faderens Bidragspligt (Lov Nr. 131 af 27. Maj 1908 med Tillægslov Nr. 112 af 29. April 1913 og Lov Nr. 130 af 27. Maj 1908 med Tillægslov Nr. 113 af 29. April 1913). Da de lovbestemte Bidrag, der dog kun udbetales Moderen, naar hun erkendes at være trængende dertil og for saa vidt hun er berettiget til vedvarende at forsørges her i Landet, som Regel ikke er under 60 Kr. aarlig for hvert Barn og som Maximum kan udgøre 144 Kr. aarlig, er der herved fra Lovgivningsmagtens Side truffet Bestemmelser, der medfører, at næsten alle Børn, der er faderløse eller hvis Fader har unddraget sig sin naturlige Pligt overfor sine Børn, ved det Offentliges Bistand opnaar en væsentlig Hjælp til Underhold og Opdragelse. At det udlagte Bidrag efter Omstændighederne kan tilregnes Faderen som Fattighjælp, er en anden Sag.

I Tilknytning til Reglen i Fattiglovens § 61 om *Tuberkelpatienters Kur* bestemmer Lov Nr. 148 af 10. Maj 1912 § 9, at Beløb, der af det Offentlige ydes til Underhold for Familier, hvis Forsørgere er Patienter

paa statsanerkendte Tuberkuloseanstalter eller, i Tilfælde af bevislig Pladsmangel paa disse, paa almindelige Sygehuse, i Forhold til den understøttede ikke betragtes som Fattighjælp.

Ifølge Lov Nr. 143 af 29. April 1913 § 29, tidligere Lov af 11. April 1901 § 18, om Arbejde i Fabrikker m. v. maa ingen kvindelig Arbejder i de første 4 Uger efter sin *Nedkomst* indtræde i Arbejde i en under Arbejds- og Fabrikstilsynet henhørende Virksomhed, med mindre det ved Lægeattest godtgøres, at dette kan ske uden Skade for hendes egen eller Barnets Sundhed. — Den Hjælp, som af det Offentlige ydes i det Tidsrum, i hvilket en Kvinde efter ovenstaaende Bestemmelse ikke har kunnet genindtræde i det omhandlede Arbejde, skal ikke have Fattighjælps Virkning, for saa vidt Moderen har Barnet hos sig, med mindre Sygdom eller Barnets Død forhindrer dette.

I Henhold til Lov Nr. 72 af 14. April 1905 om Behandling af *forbryderske og forsømte Børn* og unge Personer (§ 44—48) bæres de ved Loven foranledigede Udgifter af Statskassen eller af vedkommende Kommune, for saa vidt de ikke dækkes ved Bidrag, paalagte den eller de forsørgelsespligtige. Bidragene paalægges af Værgeraadet ved særligt Dekret og ansættes under Hensyn til, dels hvad den virkelige Udgift antages at ville blive, dels den bidragspligtiges Evne; det kan ikke paalægges den forsørgelsespligtige at svare Bidrag udover Barnets fyldte 15. Aar. Saafremt et Bidrag ikke betales inden de i § 48, 6. Stykke, angivne Frister, betragtes det som en den bidragspligtige ydet Fattighjælp; iøvrigt medfører de ved Loven foranledigede Udgifter ikke Fattighjælps Virkning for de paagældende Forsørgere.

Ved Lov Nr. 101 af 29. April 1913 om *Hjælpekasser*, hvilken Lov har afløst ældre Love med samme Formaal, er der etableret en Institution med folkevalgte Bestyrelser og med særlige Indtægter, der som Regel suppleres med Tilskud fra Kommunerne, ligesom der gives Adgang til delvis Refusion af Udgifterne fra Statskassen. Hjælpekassernes Opgave er midlertidig at støtte værdige trængende, som ikke nyder Fattigunderstøttelse, i deres Bestræbelser for at ernære sig uden Hjælp fra Fattigvæsenet. I København findes dog ingen Hjælpekasse, idet der i Henhold til Lovens § 15 med Indenrigsministeriets Billigelse er truffet en Ordning, hvorefter et paa Kommunens Budget aarligt bevilget Beløb, f. T. 140.000 Kr., uddeles af et Udvalg, sammensat af Medlemmer dels valgte af Københavns Borgerrepræsentation, dels af Københavns Understøttelsesforening, i Overensstemmelse med Hjælpekasselovens Principper.

Endvidere er de Staten og Kommunerne paahvilende Udgifter eller af dem ydede Tilskud til *Sygekasser* (Lov Nr. 85 af 12. April 1892), *Arbejdsløshedskasser* (Lov Nr. 88 af 9. April 1907), det offentlige *Skolevæsen*, *Skolebørns Bispising* (Lov Nr. 92 af 23. Maj 1902), Foranstaltninger mod Udbredelse af *smitsomme Sygdomme* (Lov Nr. 43 af 31. Marts 1900 og Lov Nr. 123 af 12. April 1911) og til *Tuberkulosens Bekæmpelse* (Lov Nr. 55 af 1. April 1912) ikke at betragte som Fattighjælp for de Personer, der nyder godt deraf.

Som det vil ses af det foranstaaende, er det mange Love, der griber ind i eller hver paa sit Omraade giver Regler for det offentlige Forsørgelsesvæsen. En Del af de mere fundamentale Grundsætninger findes dog kun lovfæstede i Lov Nr. 67 af 9. April 1891 om det offentlige Fattigvæsen. Saaledes gives der i denne Lovs Kapitel I almengyldige Regler om *Forsørgelsespligten*, d. v. s. den enkeltes Pligt til ikke alene at forsørge sig selv, men ogsaa andre Personer, »Bipersoner«, der ved Ægteskab eller Slægtskab er knyttede til vedkommende »Hovedperson«. Hovedreglerne herom er følgende:

(§ 2). Saalænge Ægteskabet ikke er endelig ophævet, er Manden pligtig til at forsørge sin Hustru, selv om de ikke lever sammen og uden Hensyn til, om der bestaar Formuefællesskab mellem dem.

(§ 3). Forældre og hver især af dem er forpligtede til at forsørge deres ægte Børn, indtil disse har fyldt det 18de Aar, for Døtrenes Vedkommende dog kun, for saa vidt de ikke forinden er indtraadte i Ægteskab. Samme Forpligtelse, som Forældre saaledes har til at forsørge deres ægte Børn, har Moderen mod sine uægte Børn; Faderen er pligtig til i Overensstemmelse med de hidtil gældende Regler at yde Underholdsbidrag til sine uægte Børn.

(§ 4). Den Pligt til at yde Forsørgelse eller Forsørgelsesbidrag, som den ene Ægtefælle har overfor sine ægte eller uægte Børn af andre Forbindelser eller overfor sine Stedbørn (§ 5), paahviler, saa længe Ægteskabet bestaar, begge Ægtefæller som en af dette flydende Forpligtelse.

(§ 5). Udover den i foregaaende Paragraf omhandlede Forsørgelsespligt paahviler det:

- a) den Mand, som gifter sig med en Enke eller en fraskilt Hustru eller en hidtil ugift Kvinde, der har Børn, at forsørge hendes i Ægteskabet indbragte Børn i samme Omfang som hans egne, uagtet Ægteskabet med Børnenes Moder ophører,
- b) den Kvinde, som gifter sig med en Enkemand eller en fraskilt Mand, at forsørge hans i Ægteskabet indbragte ægte Børn i samme Omfang som hans egne, selv efter at Ægteskabet med Børnenes Fader er opløst ved den sidstes Død, men derimod ikke, naar Ægteskabet af andre Grunde ophører.

(§ 6). Den ved Ægteskabet stiftede Forpligtelse til at forsørge den anden Ægtefælles Børn af andre Forbindelser ophæver ikke den Forsørgelsespligt, som maatte paahvile Børnenes ikke i dette Ægteskab indtraadte Fader eller Moder. Som en Følge heraf vedbliver uagtet Ægteskabet den Forpligtelse til at udrede Bidrag til Børns Underhold og Opdragelse, som ifølge Forlig eller Øvrighedsbestemmelse maatte paahvile den ikke i Ægteskabet indtraadte Fader eller Moder, ligesom den fulde Forsørgelsespligt træder i Virksomhed for denne, naar hin paa Ægteskab grundede Forpligtelse ophører, eller den eller de, hvem den paahviler, er ude af Stand til at fyldestgøre den.

(§ 7). Adoptivforældre er paa samme Maade som virkelige Forældre pligtige at forsørge deres Adoptivbørn, og saa længe nogen af dem er i Stand til at opfylde Forsørgelsespligten, kan denne ikke gøres gældende mod de virkelige Forældre.

(§ 8). Overfor det offentlige er Ægtefæller, hvis Ægteskab er ophævet ved Dom eller Skilsmissebevilling, begge forpligtede til i Trangstilfælde at forsørge samtlige de Børn, med Hensyn til hvilke de begge har Forsørgelsespligt efter Ægteskabets Ophævelse, uden Hensyn til, hvorledes Forholdet med Hensyn til Børnenes Fordeling iøvrigt maatte være ordnet mellem dem. Bliver nogen af Ægtefællerne ude af Stand til at fyldestgøre sin Forsørgelsespligt, eller kan Forpligtelsen af anden Grund ikke gøres gældende mod ham eller hende, gaar den helt over paa den anden Ægtefælle.

(§ 9). I det Tilfælde, at den forsørgelsespligtige uden selv at være trængende til Understøttelse ikke tilbørlig opfylder sin Forpligtelse, bestemmer Overøvrigheden (Amtmanden og i København Overpræsidenten) under Hensyn til den forpligtedes Kaar og andre Omstændigheder, der herved egner sig til at tages i Betragtning, hvad der skal ydes til de paagældendes Forsørgelse. Anker over Overøvrighedens Ansættelse afgøres af Justitsministeren.

Inddrivelse og Afsoning af Underholdsbidragene sker efter de for Inddrivelse og Afsoning af Faderens Underholdsbidrag til uægte Børn gældende Regler.

(§ 10). Den Hjælp, der af det offentlige ydes til en trængende, for hvis Vedkommende en anden ifølge de foregaaende Paragraffer er pligtig til at yde Forsørgelse eller Forsørgelsesbidrag, betragtes som oppebaaren af denne selv og medfører for ham de med Modtagelse af Fattighjælp forbundne Virkninger, for saa vidt han ikke er i Stand til at opfylde de ham paahvilende Forpligtelser overfor det offentlige eller modvillig har unddraget sig sin Forsørgelsespligt.

Ingen Overenskomst, hvorved den af de foregaaende Paragraffer flydende Forsørgelsespligt helt eller delvis er overført paa en anden, eller hvorved en Forsøger helt eller delvis har fraskrevet sig Forsørgelsesretten, kan lige overfor det offentlige frigøre den efter Loven forpligtede.

(§ 11). Den Omstændighed, at en Persons Forsørgelse overensstemmende med de i de foregaaende Paragraffer indeholdte Regler enten ganske eller til dels paahviler en anden Person, fritager ikke det vedkommende Fattigvæsen fra at udrede den fornødne Hjælp.

(§ 12). Saa længe en Hustru, der har særegne Midler eller Indtægter, ikke er endelig skilt fra sin Mand, kan det, naar Manden falder Fattigvæsenet til Byrde, paalægges hende at yde Bidrag til hans Underhold.

Bestemmelse om, hvorvidt det skal paalægges hende at yde et saadant Bidrag, hvor meget hun skal yde, og hvorledes Bidraget skal erlægges, træffes af Overøvrigheden for det Sted, hvor hun har sit Ophold (Amtmændene og i København Overpræsidenten.)

(§ 13). Bidraget, som Hustruen i Henhold til foranstaaende Paragraf skal udrede, kan efter vedkommende Fattigvæsens Begæring inddrives ved Udpantning i Overensstemmelse med Reglerne i Loven af 29. Marts 1873, men kan derimod ikke fordres afsonet.

Ligeledes er Hovedreglerne i Fattiglovens Kapitel II om *Forsørgelsesstedet*, d. v. s. den Kommune, hvis Kasse skal bære Forsørgelsesudgifterne helt eller — hvad der er det almindelige for Udgifterne ved Personers Forsørgelse udenfor Forsørgelseskommunen — med de 3 Fjerdedele, gældende ogsaa for Forsørgelse efter andre Love, for saa vidt Forsørgelsesstedet her spiller nogen Rolle.

De væsentligste Lovregler er følgende:

Den til Fattighjælp trængende har Forsørgelsesret i den Kommune, i hvilken det oplyses, at han efter opnaaet Attenaarsalder senest har haft 5 Aars uafbrudt fast Ophold uden i den Tid at have nydt Fattighjælp.

Kan der ikke paavises nogen Kommune, som ifølge denne Regel er forpligtet til at forsørge en trængende, bliver denne at forsørge af den Kommune, der efter denne Lovs Bestemmelser er at anse som hans Fødekommune.

Ægte Børn bliver at anse som fødte i den Kommune, hvor Forældrene paa den Tid, da Barnet fødtes, havde et til Erhvervelse af Forsørgelsesret egnet Ophold, eller, saafremt de intet saadant Ophold havde, eller dette ikke kan udfindes, i den Kommune, hvor de til samme Tid var forsørgelsesberettigede.

Som uægte Børns Fødekommune anses den Kommune, hvor Moderen Timaa-nedersdagen før sin Nedkomst havde et til Erhvervelse af Forsørgelsesret egnet Ophold, eller, saafremt hun intet saadant Ophold havde, eller dette ikke kan udfindes, i den Kommune, hvor hun ved sin Nedkomst var forsørgelsesberettiget.

Giftede Koner bliver altid, om de endog opholder sig paa et andet Sted, at forsørge af den Kommune, i hvilken Manden er forsørgelsesberettiget, selv om Separation fra Bord og Seng er bevilget de paagældende. En Enke eller fraskilt Kone beholder det Forsørgelsessted, hun havde ved Mandens Død, eller da Ægteskabet opløstes ved Skilsmisse, indtil hun selv derefter vinder Forsørgelsesret andet Steds.

Ægte Børn under 18 Aar er forsørgelsesberettigede paa det Sted, hvor deres Forældre eller den længstlevende af disse har eller ved Døden havde Forsørgelsesret.

Stedbørn er indtil det fyldte 18. Aar forsørgelsesberettigede paa det Sted, hvor Stedfaderen eller Stedmoderen, som er forpligtet til at forsørge dem, har eller ved Døden havde Forsørgelsesret.

Uægte Børn og Børn, der forbliver hos fraskilt Kone, er indtil det fyldte 18. Aar forsørgelsesberettigede paa det Sted, hvor Moderen har eller ved Døden havde Forsørgelsesret.

Adoptivbørn under 18 Aar er forsørgelsesberettigede paa det Sted, hvor Adoptanten har eller ved Døden havde Forsørgelsesret.

Udlændinge vinder Forsørgelsesret her i Landet, naar de erholder Indfødsret, i hvilket Tilfælde de betragtes som forsørgelsesberettigede i den Kommune, hvor de paa det Tidspunkt, da de opnaaede Indfødsret, efter de almindelige for indfødte gældende Regler vilde have været forsørgelsesberettigede.

Er der ingen Kommune, der i Medfør af de i Fattiglovens Kapitel II indeholdte Regler kan anses for den trængendes Forsørgelsessted, skal han forsørges af den Kommune, hvor han findes trængende til offentlig Understøttelse, eller, for saa vidt der for hans Vedkommende paahviler nogen anden fuld Forsørgelsespligt, da af den Kommune, hvor Forsørgeren har Ophold.

Nogle enkelte andre af Fattiglovens Hovedbestemmelser skal nævnes her:

Enhver, der nyder Fattigunderstøttelse, staar, saa længe Hjælpen varer, under Fattigvæsenets Tilsyn.

Den trængende, som anbringes i en Fattiggaard eller Arbejdsanstalt, er forpligtet til at udføre ethvert til hans Evner og Kræfter svarende Arbejde udenfor Anstalten, som paalægges af Anstaltens Bestyrelse, uden Vederlag; dog kan han ikke udlejes til Arbejde for private mod sin Vilje. Ingen trængende kan vægre sig ved at lade sig forsørge udenfor den forsørgelsespligtige Kommunes Grænser ved dennes Foranstaltning.

Vægrer den trængende sig ved at lade sig anbringe i en Forsørgelsesanstalt, kan Fattigbestyrelsen forlange Politiets Bistand til hans Anbringelse der. Ingen trængende maa uden Fattigbestyrelsens Samtykke forlade den Forsørgelsesanstalt, hvor han er anbragt.

For Forseelser, som strider mod Orden og Sædelighed, saasom Overhørighed og Trodsighed mod foresatte, Drukkenskab, Uforligelighed, Modvillighed til Arbejde og Bortgang fra anvist Arbejde eller Opholdssted uden dertil erhvervet Tilladelse, Bortgang uden Tilladelse fra den Arbejds- eller Forsørgelses-Anstalt, hvor vedkommende er anbragt, for skødesløs Omgang med eller Forvanskning af Fattigvæsenets Ejendele samt for anden offentlig eller huslig Udyd og Uorden kan Fattigbestyrelsen paa det Sted, hvor de Personer, som nyder offentlig Fattighjælp og har forset sig, har Ophold, med Samtykke i hvert enkelt Tilfælde af Politimesteren, i København af Politidirektøren, ikende dem Straf af Hensættelse i Fængsel eller til Tvangsarbejde, dog ikke udover et Tidsrum af 6 Maaneder.

Den Kommune, hvori en Person bliver trængende til offentlig Understøttelse, skal, om det end ikke paahviler den endelig at afholde de dertil medgaaende Udgifter, være pligtig til at forsørge ham saa længe, indtil det enten ved Anerkendelse af den vedkommende Kommune eller i fornødent Fald ved højere Myndigheds Afgørelse er bestemt, hvilken Kommune der vil have at overtage Forsørgelsen.

Fattigbestyrelsen skal drage Omsorg for, at den trængende, naar han begærer Understøttelse, som er Genstand for Refusion, strax afhøres om

- a) Navn, Alder og Fødested samt for gifte Personers og Enkers Vedkommende Vielsesdag og Vielsessted;
- b) i hvilke Kommuner han siden sit fyldte 18. Aar har haft Ophold og hvor længe i hver af disse;
- c) om han tilforn har faaet Understøttelse af Fattigvæsenet og i hvilke Kommuner;
- d) hans Trang og Aarsagen dertil.

Den stedfundne Afhøring, hvori optages de øvrige Oplysninger, der maatte være af Betydning for Udfindelsen af hans Forsørgelseshjem, skal straks nedskrives, dateres og forsynes med Underskrift saa vel af den, der har optaget samme, som ogsaa saa vidt muligt af den trængende selv, der derhos tillige skal affordres de Legitimationspapirer, hvoraf han maatte være i Besiddelse.

Undladelse af at optage den befalede Afhøring medfører Fortabelse af Retten til at fordre Erstatning for den ydede Understøttelse, for saa vidt Fattigbestyrelsen ikke paa anden fyldestgørende Maade kan godtgøre, at den paagældende var trængende til Fattighjælp.

Det tilkommer den Kommune, hvor en trængende opholder sig, at tage Bestemmelse om Understøttelsesmaaden og Størrelsen af den Understøttelse, der skal tildeles ham, uden Hensyn til, om Udgiften til Understøttelsen endelig skal afholdes af denne Kommune eller ikke.

Opholds- og Forsørgelseskommunen har lige Adgang til at fordre den, der modtager Fattigunderstøttelse, hjemsendt til denne.

For enligt stillede Personer, der ikke har fast Erhverv og ikke samlever med nære Slægtninge som Forældre, Børn, Søkende eller med lige saa nær besvogrede, saa vel som for Udlændinge og for tilrejsende samt for Personer, der i Løbet af det sidste Aar har været straffede for Løsgængeri eller Betleri, skal det være tilstrækkeligt til at begrunde Hjemsendelsen, at de modtager saadan Fattigunderstøttelse.

Iøvrigt skal Fattigvæsenets Ret til at forlange Hjemsendelsen iværksat være betinget af, at Understøttelsen udgør en væsentlig Del af, hvad der medgaar til den trængendes Fornødenheder, at den i Løbet af de 2 sidste Aar, før Spørgsmaalet om Hjemsendelsen rejses, har udstrakt sig over et Tidsrum af mindst 6 Maaneder, eller at der er Grund til at antage, at den vil være vedvarende for et saa langt Tidsrum, samt at Hjemsendelsen kan ske uden væsentlig at forringe den trængendes Adgang til at skabe sig selvstændigt Erhverv.

Naar Ægtefolk, hvis Ægteskab ikke er endelig ophævet, lever adskilte fra hinanden, skal den Understøttelse, der ydes Hustruen, vel kunne begrunde Hjemsendelse af hende, men derimod ikke af Manden.

Meningsuligheder mellem Kommuner om de dem ifølge denne Lov i deres indbyrdes Forhold paahvilende Forpligtelser afgøres af Amtmanden i den Overøvrighedskreds, hvortil den Kommune henhører, mod hvem Forpligtelsen gøres gældende, og for saa vidt det er København, om hvis Forpligtelse der tvistes, af Indenrigsministeren. Ligesom Amtmændenes Kendelser kan indankes for In-

denrigsministeren, saaledes tilkommer der overhovedet denne Minister den øverste Myndighed i Fattigsager for hele Landet. Viser det sig, at en Kommune ved begaaede Misligheder er bleven befriet for en samme paahvilende Forsørgelsesbyrde, kan det af Indenrigsministeren bestemmes, at paagældende Kommune desuagtet helt eller delvis skal bære Omkostningerne ved vedkommende trængendes fremtidige Forsørgelse.

De af vedkommende overordnede Myndigheder i Medfør af Fattigloven i Fattigsager truffne Afgørelser kan ikke indbringes for Domstolene.

FORSØRGELSESVÆSENETS OMRAADE OG ADMINISTRATION

Loven af 4. Marts 1857 om Københavns kommunale Anliggender bestemmer i sin § 1, at foruden de Sager, som for Tiden henhører under Københavns Magistrat, skal denne herefter bestyre alle de Anliggender, som nu er henlagte under den administrerende Direktion for Fattigvæsenet. Som Følge deraf ophæves bemeldte Direktion. Ved Vedtægten af 30. Decbr. s. A. henlagdes Bestyrelsen af Vartov Hospital, Abel Cathrines Stiftelse og Opfostringshuset med tilhørende Ejendomme, Kapitaler og Legater, samt de Legater, der ikke fundatsmæssig var knyttede til det almindelige Fattigvæsen eller dets Stiftelser og Indretninger, under Magistratens 1. Afdeling, og de nævnte Stiftelsers og Midlers Forbindelse med Fattigvæsenet er dermed definitivt ophørt.

Under Magistratens 3. Afdeling henlægger Vedtægten:

- 1) Bestyrelsen af det almindelige Fattigvæsen med de dertil fundatsmæssig knyttede Legater og Kapitaler samt tilhørende Indretninger og Stiftelser saasom: Fattigskolerne, Almindelig Hospitals Lemmestiftelse, Christians Plejehus' Depot, Frue-, Nikolai-, Holmens- og Frelserens Arbejdshuse, Bygningerne paa Toldbodplads, Tvangs- og Arbejdsanstalten paa Ladegaarden, tilligemed de disse Indretninger og Stiftelser vedkommende Legater og Kapitaler. Hertil er senere kommet:
- 2) Den ved Lov Nr. 76 af 20. April 1888 og senere Love indførte forskudsvis Udbetaling af Underholdsbidrag til udenfor Ægteskab fødte Børn af trængende Barnemødre.
- 3) Forskudsvis Udbetaling af Underholdsbidrag til forladte, separerede og fraskilte Hustruers Børn, jfr. Lov Nr. 131 af 27. Maj 1908.
- 4) Forvaltningen af den ved Lov Nr. 77 af 9. April 1891 etablerede Alderdomsunderstøttelse til værdige Trængende udenfor Fattigvæsenet, og senest:

5) Administrationen af Lov Nr. 124 af 29. April 1913 om Understøttelse til Børn af Enker.

Ogsaa Hjælp efter Tuberkuloseovens § 9 og Fabrikslovens § 29 ydes gennem Fattigvæsenet.

Magistratens 3. Afdeling ledes af en af Borgerrepræsentationen paa ubegrænset Tid valgt *Borgmester*, hvis Valg dog kræver kgl. Stadfæstelse, og en ligeledes af Borgerrepræsentationen for et Tidsrum af 4 Aar valgt *Raadmand*, der kan genvælges. Forsørgelsesvæsenets Gerning er delt mellem en Centraladministration og en Lokaladministration, der atter deler sig mellem Bestyrelsen af de enkelte Forsørgelsesvæsenet underlagte Stiftelser og Gerningen ved Forsørgelsen i Hjemmene.

Centraladministrationen, der har sine Kontorer paa Raadhuset, omfatter 3 Sekretariater, et Bogholder- og Revisionskontor og et Kassererkontor. Dens Opgave er Behandlingen af Forsørgelsesvæsenets og dets Stiftelsers almindelige og organisatoriske Sager, den endelige Beslutning om Tilstaaelse af Hjælp, forskudsvis Udbetaling af Underholdsbidrag, Journalisering og Registrering af de enkelte trængendes Sager, Korrespondance om Refusioner, Hjemsendelser o. a., Regnskabsføringen og Revisionen, Budgettets Udarbejdelse og Understøttelsernes Udbetaling.

Stiftelsernes Personale har ikke blot med den enkelte vedkommende Stiftelses og dens Beboeres Forhold at gøre, men deltager ogsaa i Uddelingen af Naturalhjælp til Hjemmene og tilbereder f. Ex. al den Middagsmad og Sygeforplejning, som tilstaaes Fattigvæsenets i Byen boende Klientel. Til de fire store Stiftelser, hvorover Forsørgelsesvæsenet nu raader, nemlig Alderdomshjemmet, Almindelig Hospital, St. Johannes Stiftelse og Sundholm, slutter sig en Husvildeafdeling, et Opklædningsdepot og nogle Lokaler til Udlevering af Brød og Brændsel.

Med Hensyn til den egentlige *Lokaladministration*, der har til Opgave at modtage og undersøge alle Begæringer, der fra Stadens Indbyggere fremsættes om offentlig Hjælp, og gøre Indstilling derom til Centraladministrationen, f. s. v. der ikke ved særlig Instrux er givet Bemyndigelse til Hjælps Tilstaaelse uden Centraladministrationens Godkendelse, er Staden delt i 3 Kredse: Øster, Vester og Nørre Kreds. Hver af de 3 Kredse forestaaes af en *Kredsinspektør*, hvis Virksomhed omfatter Lokaladministrationen vedrørende Alderdomsforsørgelsen

og Tilsynet med Fattigforsørgelsen indenfor den ham underlagte Kreds' Grænser. Kredsinspektørerne ansættes og lønnes af Magistraten. De er forpligtede til at bo indenfor Kredsens Grænser, og deres Kontor, der saa vidt muligt skal ligge centralt i Kredsen, skal holdes aabent hver Søgnedag fra Kl. 10—12. De har Personale til Bistand.

Hver af Kredsene er delt i Distrikter, af hvilke der f. T. er ialt 14, og hvert af disse forestaas af en *Distriktsforstander*, hvis Virksomhed er knyttet til Fattigforsørgelsen. Han udnævnes og lønnes af Magistraten og er forpligtet til at bo i det Distrikt, der er ham underlagt. Han maa ikke ved Siden af sin Stilling som saadan drive nogen borgerlig Næring eller uden særlig Tilladelse have noget som helst andet Erhverv. Hans Kontorlokale skal holdes aabent hver Søgnedag Kl. 9—1 og hver Søn- og Helligdag Kl. 8—9 Morgen. Til Hjælp ved Forretningernes Udførelse er der desuden tildelt hver Distriktsforstander en Medhjælper, der er forpligtet til baade i og udenfor Kontortiden at bistaa Forstanderen i det Omfang, denne anser det fornødent. Dog maa Undersøgelse af trængendes Forhold i Hjemmet og Tilsynet med disse kun ganske undtagelsesvis overlades Medhjælperen.

I lægelig Henseende er Byen delt i 24 Lægedistrikter, der hvert forestaas af en *Kommunelæge*. Lægerne ansættes af Magistraten for 6 Aar ad Gangen og lønnes med et fast aarligt Honorar. Deres Opgave er at yde Lægehjælp til de Patienter i Byen, som henhører under Alderdomsforsørgelsen og Fattigforsørgelsen, at afgive Erklæringer om trængendes Helbred og Arbejdsførhed og i det hele at bistaa Forsørgelsesvæsenets Administration i saadanne Tilfælde, hvor en Læges Skøn anses nødvendigt eller ønskeligt. De er pligtige til at bo i det dem tildelte Distrikt, men Tilladelse til at bo udenfor Distriktet kan dog meddeles af Magistraten, naar Forholdene taler derfor.

Til Bistand for Kommunelægerne ved Sygeplejen i Hjemmene er der ved Overenskomst med Kirkesognenes Menighedsplejer, Diakonissestiftelsen o. a. sørget for, at der som Regel i hvert af Distrikterne haves en uddannet *Sygeplejerske* til Raadighed. De Patienter, til hvilke Sygeplejerskerne navnlig anvendes, er dels ældre, enligt stillede Personer, dels Mødre i Hjem, hvis øvrige Familiemedlemmer vanskelig eller slet ikke kan holdes samlede i Hjemmet, naar Moderen fjernes fra dette. Ogsaa for at undgaa en ellers nødvendig Hospitalsindlæggelse anvendes Sygeplejersken, naar Forholdene iøvrigt gør det forsvarligt.

Som det vil fremgaa af det foran anførte forestaas Københavns Forsørgelsesvæsen af *lønnede Embedsmænd*. Ulønnede Tilsynsforstandere,

der spillede saa stor en Rolle i tidligere Perioder, nævnes ganske vist i Fattiglovens § 29 som et Led i Fattigadministrationen, men i Københavns Kommune er de nu kun et Fortidsminde.

Lokaladministrationen af Lov Nr. 124 af 29. April 1913 om Understøttelse til Børn af Enker er, da Loven først er traadt i Kraft den 1. Januar 1914, kun ordnet interimistisk, men vil formentlig senere blive overdraget Kredsinspektørerne.

De nærmere Regler for Forsørgelsesvæsenets *Forretningsgang* hviler for Centraladministrationens Vedkommende dels paa ældre reglementariske Forskrifter, dels paa den i Tidernes Løb fastslaaede Praxis og de af Borgmesteren eller Kontorcheferne i de enkelte Tilfælde truffne Afgørelser. For Stiftelsernes Vedkommende findes en Række Reglementer for Husorden, Bospising o. a. For Byforsørgelsen findes en Instrux for Distriktsforstandere angaaende deres Embedspligter, Forretningsgang, Competence m. v. Instruxen indeholder ogsaa en Række Bestemmelser vedrørende Kredsinspektørernes Tilsyn med Fattigforsørgelsen. I et Regulativ er Kommunelægernes Pligter og Gerning nærmere præciseret.

Som et uundværligt Hjælpemiddel for Administrationen findes en trykt *Hovedregistrant*, indeholdende Navn, Fødselsdag, Fødested, Stilling og Journal-Nr. for samtlige understøttede Personer i alfabetisk Orden. Registranten indførtes i 1881 og begynder med dette Aar. Den trykkes for hvert Aar, men samles senere i Bind, omfattende 8 Aar-gange. Ogsaa — særlig velgørende — Institutioner udenfor Forsørgelsesvæsenet har faaet Adgang til fortrolig Benyttelse af Registranten, ved Hjælp af hvilken det i mangfoldige Tilfælde er muligt paa bedste og hurtigste Maade at fremskaffe paalidelige Oplysninger om de forskellige Ansøgere gennem Forsørgelsesvæsenets Akter.

FORSØRGELSEN

Naar en Person ser sig nødsaget til at begære Hjælp af det offentlige, er der selvfølgelig mange Hensyn at tage og mange Omstændigheder at overveje, for at Trangen i hvert enkelt Tilfælde kan afhjælpes paa den mest formaalstjenlige Maade. Der melder sig imidlertid strax flere Skellinier, fremkaldte ved de mange Love, der danner Grundlaget for det offentliges Forsørgelsespligt, og dette faar ogsaa Indflydelse paa Forsørgelsesmaaden, som er og maa være varierende. Den første Undersøgelse rettes i Almindelighed paa, om der er Mulighed for at skaffe den trængende Hjælp udenfor det offentlige Forsørgelsesvæsen ved Henvisning til velgørende Foreninger eller til Hjelpekasser, Anvisning af Arbejde o. a. Maa dette opgives, vil det være at undersøge, om den tiltrængte Hjælp kan ydes som Alderdomsunderstøttelse eller efter en af de mange Lovbestemmelser, der ophæver Hjælpens Virkning som Fattighjælp. I sidste Række kommer den egentlige Fattigunderstøttelse. Det vil derfor være nødvendigt at omtale de forskellige Arter af Hjælp hver for sig.

ALDERDOMSUNDERSTØTTELSEN

Adgangen for gamle, værdige trængende til at opnaa Alderdomsunderstøttelse udenfor Fattigvæsenet indførtes ved Loven af 9. April 1891 som et helt nyt Led i det offentlige Forsørgelsesvæsen. Den Tanke laa til Grund for Loven, at den gamle, der efter et langt og hæderligt Arbejde i Samfundets Tjeneste har mistet eller forringet sin Erhvervs- evne paa Grund af Alderen og de dermed følgende Skrøbeligheder uden Muligheden for selv i Tide at sikre sin Existens paa de gamle Dage, fortjener, at Samfundet til Gengæld sikrer ham en sorgløs Alderdom. Loven hviler saaledes paa et Slags Pensionsprincip, men af-

viger dog fra de sædvanlige Pensionssystemer derved, at Understøttelsen skal fastsættes skønsmæssig efter Trangen i det enkelte Tilfælde. De Fordringer, Loven stiller til Selvopholdelsesdrift, Forsynlighed og Udholdenhed i Kampen for Tilværelsen, er, som det vil fremgaa af de i Afsnittet om Forsørgelseslovgivningen nævnte Betingelser for Adgangen til at opnaa Alderdomsunderstøttelse, faa og lette at opfylde. Loven har derfor været Genstand for Kritik af forskellig Art, ogsaa i Udlandet, hvor man synes at foretrække Forsikringsprincippet — Hjælp til Selvhjælp —, men den har nu virket i over 20 Aar, og man maa gaa ud fra, at den næppe bliver væsentlig ændret.

En af de Anker, der oprindeligt rettedes mod Loven, var, at den ikke var andet end en Fattiglov. Dette har dog i Tidernes Løb vist sig at være urigtigt, idet navnlig den Omstændighed, at den alderdomsunderstøttede ingen Indskrænkninger lider i sine borgerlige Rettigheder, har fremkaldt en betydelig Mængde trængende Ansøgere, der havde foretrukket en kummerlig Existens for Hjælp gennem Fattigvæsenet, og det er uimodsigeligt, at der udrettes overordentlig meget godt gennem Alderdomsunderstøttelsen, selv om Skyggesiderne derved ikke lader sig skjule.

Begæring om Alderdomsunderstøttelse indgives i Kjøbenhavn til Magistraten og udenfor Kjøbenhavn til vedkommende Kommunalbestyrelse. Begæringen, hvortil Blanketter, affattede efter en af Indenrigsministeren foreskreven Formular, erholdes hos de nævnte Myndigheder, skal indeholde de til Bedømmelsen af den paagældendes Adgang til Understøttelsen nødvendige Oplysninger. Begæringen skal være ledsaget af de Legitimationspapirer og øvrige Bevisligheder, som Andrageren kan fremskaffe, og skal være forsynet med en af ham paa Tro og Love underskreven Erklæring om, at dens Indhold er overensstemmende med Sandheden. Er han ude af Stand til at udstede en saadan Erklæring, skal Rigtigheden af de i Begæringen indeholdte Oplysninger være attesteret af tvende med Forholdene nøje kendte Personer, hvis Troværdighed, om fornødent, bevidnes af Øvrigheden.

Begæringen afleveres til vedkommende Kredsinspektør, hvem det paahviler at foretage en omhyggelig Undersøgelse af Andragerens Forhold i det hele og derefter, for saa vidt Lovens Betingelser om Trang og Værdighed er opfyldte, at gøre Indstilling om den Hjælp, der efter hans Skøn tiltrænges.

Understøttelsen skal efter Loven udgøre det fornødne til Underhold og Kur og Pleje i Sygdomstilfælde. For Sygehjælpens Vedkommende

volder denne Bestemmelse i Reglen ingen Vanskelighed. Patienten henvises til Kommunelægen, der efter sin Undersøgelse afgør, om Patienten kan behandles i Hjemmet eller skal indlægges i et Hospital. I første Tilfælde ordinerer han for Alderdomsunderstøttelsens Regning de Medikamenter, der behøves og som vedkommende selv kan lade afhente paa det nærmeste Apotek, ligesom han om nødvendigt kan lade den til Raadighed værende Sygeplejerske træde i Funktion, saa at den syge er under dagligt, kyndigt Tilsyn. Kræver Sygdommen Hospitalsbehandling, udfærdiger Lægen en Henvisningsseddel til det for Øjemedet bedst egnede af Kommunens Hospitaler, der bagefter faar Kuromkostningerne dækkede af Alderdomsforsørgelsen.

Langt vanskeligere er det at fastsætte, hvor meget Andrageren behøver til sit Underhold i Hjemmet. Da Aldersgrænsen er sat til 60 Aar, er der mange af de ansøgende, der endnu er i Besiddelse af nogen Arbejdsførhed, hvilken selvsagt bør og maa benyttes, saa vidt det lader sig gøre, og Understøttelsen skal da kun supplere Arbejdsfortjenesten til Udbringelsen af »det fornødne«. Det samme gælder i Tilfælde af, at Andrageren har en eller anden fast Indtægt (Pension, Legat o. l.), der dog ikke er tilstrækkelig til Underholdet. Efter fast Praxis kan endvidere en Ansøger ikke afvises, selv om han har en lille opsparet Kapital, ejer et beskedent Hus o. l. Det forlanges altsaa ikke — som Modsætning til Trangsbedømmelsen ved Tilstaaelse af Fattighjælp — at Andrageren skal staa fuldstændig blottet for Subsistensmidler. Til Rettesnor ved Afgørelsen bestemmer Loven, at Indtægter saavel som Brug af det til Bolig fornødne Husrum, som Andrageren maatte have gennem privat Understøttelse indenfor en Værdi af tilsammen 100 Kr. aarlig, lades ude af Betragtning ved Bedømmelsen af paagældendes Trang. Den kommunale Myndighed er derhos berettiget til, naar Forholdene taler derfor, at lade ude af Betragtning ved Bedømmelsen af Trangen Indtægter, som Andrageren maatte have gennem Livrente, Legat, Pension eller lignende, ligesom ogsaa Brug af Bolig, for saa vidt Værdien heraf samt af den private Understøttelse, der maatte have, tilsammen ikke overstiger 100 Kr. aarlig. Kun naar Andrageren helt er berøvet Indtægter og Erhvervsevne, maa Understøttelsen tage Sigte paa det fulde Underhold.

De *Grundregler* for Størrelsen af fast Alderdomsunderstøttelse, som Magistraten med Kommunalbestyrelsens Billigelse følger og som for ganske nylig er reviderede, skal anføres her:

A. For enlige Personer, der endnu har Erhverv.

1. Gennemsnitlig Indtægt af 10 Kr. ugl. (43 Kr. mdl. og 520 Kr. aarlig) for en Mand, og 8 Kr. 50 Øre ugl. (37 Kr. mdl. og 442 Kr. aarlig) for en Kvinde, udelukker fra Hjælp, medmindre Erhvervet medfører særlige Udgifter (f. Ex. til Leje, Klæder, Kørsel, Føde), der da fradrages.

2. Er Indtægten mindre end den angivne Trangsgænse, men dog ikke helt betydningsløs, kan Understøttelsen ydes i et saadant Omfang, at den under 1. nævnte Grænse naas.

B. For arbejdsudygtige, enlige Personer uden Erhverv.

1. Til en Mand, der er fuldstændig erhvervsudygtig eller over 80 Aar, kan der gives indtil 35 Kr. mdl. (420 Kr. aarlig).

2. Til en Kvinde under lignende Forhold indtil 30 Kr. mdl. (360 Kr. aarlig), og hvis hun ikke selv kan besørge sin Husgerning, indtil 35 Kr. mdl.

3. Trænges der til særlig Pleje eller Tilsyn, som medfører enten positiv Udgift eller Indskrænkning i den ulønnede Medhjælperes Erhverv, kan den ovennævnte Understøttelse yderligere forhøjes, hvilket ogsaa gælder, naar nødvendig Medhjælp til Husgerning eller paabudt ekstraordinær Kost (f. Eks. Sukkersyge-diæt) medfører særlig stor Udgift (saasom 10 Kr. mdl. eller mere).

C. For Familier.

1. For et Ægtepar er Trangsgænsen 15 Kr. ugl. (65 Kr. mdl. og 780 Kr. aarlig) med et Tillæg af 10 Kr. mdl. for hvert uforsørget Barn.

2. Yderste Maximum for Hjælpen til et Ægtepar er det sammenlagte Beløb af, hvad der kunde gives hver af dem som enlige Personer (hvorved en Hustru, der er under 60 Aar, behandles som om hun var fyldt 60 Aar) med et Tillæg af indtil 8 Kr. mdl. for hvert uforsørget Barn.

D. Faste Indtægter og Kapital.

Medens der som Regel ved Spørgsmaalet om Trangen kun tages ringe eller slet intet Hensyn til ubestemte Understøttelser fra Slægtninge eller andre, vil derimod saavel faste private Understøttelser som Livrente, Pension, Legat, Værdien af Fribolig o. lign. forsaavidt angaar det Beløb, hvormed de tilsammen overstiger 100 Kr., altid være at fradrage i den Understøttelse, som ellers tilkommer Andrageren.

Fribolig beregnes i Almindelighed kun til 100 Kr., medmindre den giver en positiv Indtægt ved Fremleje el. lign.

Der bortses som Regel fra en Kapital paa 5—600 Kr. for enlige Personer og det dobbelte for Familier.

Alderdomsunderstøttelsen tilstaas som en kontant Pengehjælp, der udbetales med $\frac{1}{12}$ maanedlig eller, særlig for de mindste Understøttelses Vedkommende, kvartalsvis i et Lokale paa Raadhuset. Dog er der ved Overenskomst med Sparekassen for København og Omegn etableret enkelte Udbetalingssteder i dennes Lokaler forskellige Steder i Staden, ligesom der for enkelte af de fjerneste Distrikters Vedkommende finder Udbetaling Sted i dér til Raadighed værende Lokaler.

Naturalhjælp ydes — bortset fra Sygdomstilfælde — ikke til de aldersstøttede, da dette kun lidet vilde harmonere med hele Understøttelsens Karakter. Derimod har Københavns Kommune, ligesom de fleste andre Købstadkommuner i Landet et *Alderdomshjem* til Optagelse af de gamle, som staar ganske ene og ikke kan undvære Tilsyn og Pleje og som her nyder fuldt Underhold in natura og en lille Ugepenge til Smaafornödenheder, se herom nedenfor.

Venteværelse paa Raadhuset.

For Alderdomsunderstøttelsen i sin Helhed, altsaa ogsaa for Forsørgelse i Alderdomshjemmet, gælder som lovfæstet Regel, at for saa vidt den understøttedes Trang ikke har været begrundet i midlertidige Aarsager, saasom forbigaaende Sygdom, Arbejdsløshed og deslige, beholder han den ham en Gang tilstaaede Understøttelse, saa længe hans Forhold bliver uforandrede.

Skulde han foretage Handlinger, der vilde udelukke ham fra Adgang til Alderdomsunderstøttelsen, eller skulde han forøde, hvad han faar i Understøttelse, bortfalder denne.

Af Kommunernes Udgifter ved Alderdomsunderstøttelsen tilskyder Statskassen Halvdelen.

Alderdomsunderstøttelsen har, som det var at vente, i Aarenes Løb haft en rivende Udvikling og er nu dominerende indenfor Forsørgelsesvæsenets Virksomhed. Allerede i 1892 indskreves 5,296 Personer

som nydende Alderdomsunderstøttelse, og Tallet er derefter stadig steget, saaledes at der ved Udgangen af Regnskabsaaret 1912—13 var 11,483 Hovedpersoner med 2,178 Bipersoner, der nød Alderdomsunderstøttelse. Forsørgelsesvæsenets samlede Udgift i Regnskabsaaret 1912—19 udgjorde ca. 6,200,000 Kr., hvoraf Halvdelen falder paa Alderdomsunderstøttelsen.

Nedenstaaende Tabel giver en Oversigt over de Personer, der nød fast Alderdomsunderstøttelse den 31. Marts 1913, fordelte efter Hovedpersonernes Alder samt efter Understøttelsens Art og Størrelse:

	Enlige Mænd					Enlige Kvinder					Familier									
	60-70 Aar	70-80 Aar	80-90 Aar	ov. 90 Aar	Ialt	60-70 Aar	70-80 Aar	80-90 Aar	ov. 90 Aar	Ialt	60-70 Aar Hovedpers.	70-80 Aar Bipers.	80-90 Aar H.-vd.-per.	90 Aar Bi-per.	80-90 Aar H.-vd.-per.	90 Aar Bi-per.	o.90A. H.B. Pers.	Ialt Hovedpers.	Ialt Bipers.	
Pengehjælp																				
under 100 Kr.	24	13	7	»	44	424	178	41	3	646	29	38	10	10	3	3	»	»	42	51
100—150 —	68	36	6	1	111	984	277	60	7	1328	82	96	22	22	4	4	»	»	108	122
150—200 —	79	47	11	»	137	1207	485	65	5	1762	113	161	29	30	7	7	»	»	149	198
200—250 —	79	112	18	1	210	820	824	115	1	1760	182	346	66	75	8	8	»	»	256	329
250—300 —	106	178	47	1	332	389	1174	318	15	1896	207	292	95	107	10	13	»	»	312	412
300—350 —	13	38	14	1	66	11	79	47	»	137	4	5	9	9	1	1	»	»	14	15
350—400 —	34	111	55	5	205	19	64	103	19	205	135	158	139	150	12	13	»	»	286	321
400—450 —	10	20	6	3	39	2	5	8	2	17	105	132	123	128	10	11	»	»	238	271
450—500 —	»	6	»	»	6	1	»	»	»	1	66	79	96	103	14	14	»	»	176	196
over 500 Kr.	»	2	»	»	2	»	»	»	»	»	32	36	103	109	37	38	1	1	173	184
Ialt	413	563	164	12	1152	3857	3086	757	52	7752	955	1243	692	743	106	112	1	1	1754	2099
Sygehjælp alene	16	7	3	»	26	56	4	5	2	67	40	52	8	8	»	»	»	»	48	60
Ophold i Anstalter alene	53	90	43	4	190	114	208	111	19	452	24	10	12	7	6	2	»	»	42	19
	482	660	210	16	1368	4027	3298	873	73	8271	1019	1305	712	758	112	114	1	1	1844	2178

KØBENHAVNS ALDERDOMSHJEM

Efter at de tidligere Nikolai og Frelserens Arbejdshuse ved Alderdomsunderstøttelseslovens Ikrafttræden som foreløbig Foranstaltning var tagne i Brug som Asyl for de gamle, der maatte forsørges i en Stiftelse, opførte Kommunen det nye Alderdomshjem i Guldbergsgade i 1901.

Som Motto staar skrevet over Portalen: »Se i Høst med Tak tilbage, med Fortrøstning frem.« Det er tilstræbt her at skabe et Hjem for de gamle, der af Helbredshensyn eller af andre Grunde ikke kan klare sig uden det Tilsyn og den Pleje og Pasning, de kan faa i en Stiftelse og som her som Alderdomsunderstøttelse nyder fuldt Underhold i enhver Retning.

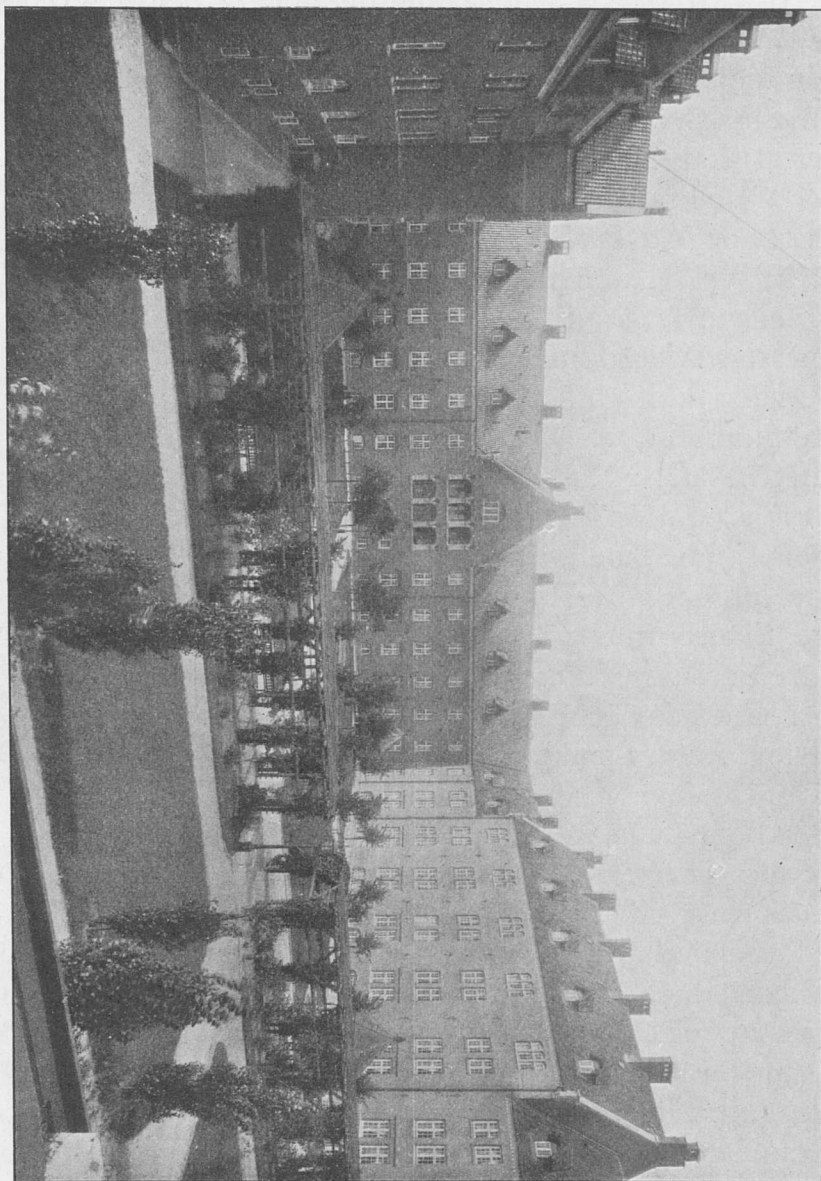
Hjemmet bestaar af 3 sammenbyggede Fløje. Midterfløjen er opført i 2. Sals Højde, Sidefløjene i 3. Sals Højde, alle med overliggende Kvistetage. Pladsen mellem Fløjene er indrettet som Grønnegaard med Træer, Græsplæner og Springvand. Et stort Antal Bænke er anbragt paa en saadan Maade, at de gamle efter Behag kan vælge mellem Sol og Skygge eller ty til Køligheden fra Springvandet. For Regn og Blæst kan de søge Ly i 4 overdækkede Pavilloner i Grønnegaardens Hjørner. Endvidere er Hjemmet rigelig forsynet med Loggiaer og Liggehaller til de gamles Benyttelse. Store Spisestuer og Opholdsstuer er indrettede for alle dem, der har den tilstrækkelige Bevægelighed. Gange og Trapper er prydede med Billeder og Planter. Kurvestole er trindtom opstillede til Hvile for de gamle.

Efter Husfællernes Førlighed er Hjemmet delt i 3 Afdelinger, der benævnes Stueafdelingen, Plejeafdelingen og Sygeafdelingen.

Stueafdelingen omfatter de Husfæller, der i det mindste nogenlunde kan klare sig selv ved Af- og Paaklædning, Spisning osv. — De indlogeres i Værelser paa 2 til 6 Senge. En Række af 2 Sengs-Stuerne er forbeholdt Ægtepar. Der findes til hver en Lænestol med Puder, og til

Alderdomshjemmet, Portalen.

Alderdomshjemmet, Garden.

fælles Brug Klædeskabe, Borde, Servanter m. v. — Forplejningen, der leveres fra Almindelig Hospitals Køkken, og saa vidt muligt nydes i Spisestuerne, bestaar af Morgendrikke (kogt Mælk med skaaret Franskbrød) Kl. 6 om Sommeren, Kl. 7 om Vinteren, Frokost (skaaret Smørrebrød, delvis med Paalæg, Mælk eller Hvidtøl) Kl. 8½, Middag (Spisesedlen findes nedenfor) Kl. 11½, Aftensmad (Smørrebrød, Hvedetvebakker og Te) Kl. 5. — Til Smaafornødenheder udover den tilstaaede Forplejning kan hver Husfælle raade over mindst 50 Øre ugentlig.

Alderdomshjemmet, Stueafdelingen for Mænd.

Flere af de raskere Husfæller beskæftiges efter Ønske paa forskellig Maade, saasom ved Syning, Havearbejde o. a., for hvilket de da erholder mindre Ducører.

Efter den gældende Husorden har Husfællerne Udgangstilladelse hver Dag, men de maa naturligvis respektere Spisetider og Lukketider.

Medens Stueafdelingen er installeret i de nederste Etager, er de øverste Etager taget i Brug til Plejeafdelingen og Sygeafdelingen, da Udgang her er udelukket.

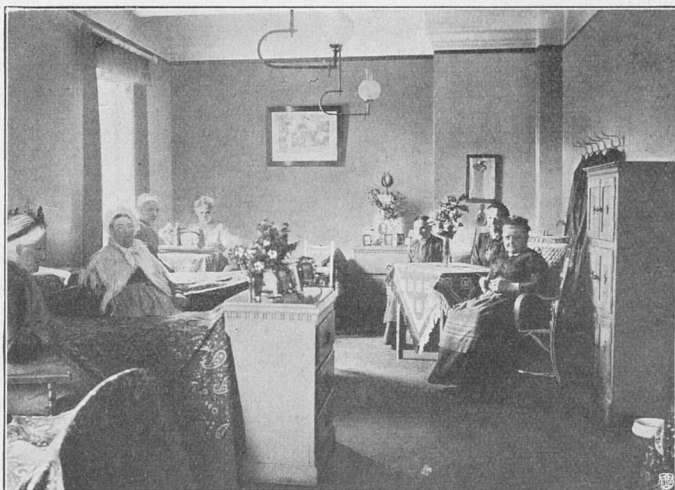
Plejeafdelingen er, som Navnet siger, bestemt for dem, der ikke kan undvære stadig Pleje og Hjælp.

Sygeafdelingen omfatter kun Hjemmets egne syge. Blandt disse findes en Del om ikke just sindssyge saa dog sindslidende Patienter, der holdes isolerede i Enestuer i øverste Etage. Til Sygeafdelingen hører

en Konsultationsstue, Medicinstue og Operationsstue samt to Liggehaller og en aaben Loggia med Kurvestole og Liggestole til Brug for de oppegaende Patienter. Ogsaa de sengeliggende Patienter bringes lejlighedsvis paa Baarer ud i Liggehallerne eller endog ned i Grønne-
gaarden.

I Bygningen er iøvrigt indrettet paa de passende Steder Køkkener,

Anretningsværelser, Klosetter, Værelser for Funktionærene, Magasiner og Garderober.

Alderdomshjemmet, Stueafdelingen for Kvinder.

I Kælderetagen findes Badstuerne og et mindre Vaskeri. Stovasken besørges af Almindelig Hospital og Sundholm. Centralvarmeanlægget, der er etableret i Kælderen, forsynes med Damp fra Almindelig Hospitals Kædelhus.

Alderdomshjemmet forestaas af en Forvalter, der til Medhjælp ved den almindelige Administration har et Personale paa 40 Tjenestemænd af begge Køn. Endvidere er ansat en Præst og en Læge, der til Medhjælp ved Sygeplejen har 89 mandlige og kvindelige Funktionærer.

Angaaende Belægningsforholdene i Regnskabsaaret 1. April 1912—31. Marts 1913 henvises til nedenstaaende Tabeller.

	Mænd	Kvinder	Ialt
Den 1. April 1912 henlaa	159	297	456
Tilgang i Aarets Løb	58	97	155
	217	394	611
	Md.	Kv.	Ialt
Deraf døde	53	80	133
» flyttede	3	12	15
» overlagte til St. Hans Hospital	1	1	2
Afgang i Aarets Løb ialt	57	93	150
Husfællernes Antal d. 31. Marts 1913	160	301	461

Da der har været indlagt 611 Personer, og deraf 133 er døde, bliver Dødelighedsprocenten 21,77.

Benyttelsen af Hjemmets Syge- og Plejeafdeling i 1912—13 stiller sig saaledes:

	Sygeafdeling			Plejeafdeling		
	Md.	Kv.	Ialt	Md.	Kv.	Ialt
Den 1. April 1912 henlaa	33	75	108	38	114	152
Tilgang	113	187	300	29	78	107
	146	262	408	67	192	259
Afgang	113	160	273	20	70	90
Den 31. Marts 1913 henlaa	33	102	135	47	122	169

Belægningen den 31. Marts 1913 fordeler sig saaledes:

	Md.	Kv.	Ialt
Husfæller paa Stueafdelingen	75	74	149
— — Plejeafdelingen	47	122	169
— — Sygeafdelingen	33	102	135
— — Almindelig Hospitals Sygehus	5	3	8
Ialt	160	301	461

Den daglige Gennemsnitsbelægning udgjorde for hele Aaret:

Stueafdelingen	157	Personer
Plejeafdelingen	165	—
Sygeafdelingen	131	—
Hospitaler	10	—
Ialt	463	Personer

I Oktober Maaned naaedes højest med 469 i Gennemsnit medens April blev lavest med 455.

Det højeste daglige Personantal var 470, det laveste 449.

Aarets Tilgang fordeler sig saaledes:

Overlagte fra St. Johannes Stiftelse	33	Personer
— — 2. Afdelings Hospitaler	44	—
Indkomne fra Byen	78	—
Ialt	155	Personer

Aldersstatistik for Husfæller pr. 31. Marts 1913:

	Md.	Kv.	Ialt
Mellem 60—65 Aar	13	13	26
— 65—70 —	21	45	66
— 70—75 —	40	77	117
— 75—80 —	44	79	123
— 80—85 —	26	53	79
— 85—90 —	15	21	36
— 90—95 —	1	12	13
Over 95 Aar		1	1
	160	301	461
Gennemsnitsalder	76, ₁₆	76, ₈₈	76, ₆₃

Husfællernes Underhold fra 1. April 1912—31. Marts 1913 omfattede:

1ste Halvaar:		
82,413 Dage à 1 Kr. 60 Ø.	132.500 Kr. 80 Ø.
2det Halvaar:		
Stueafdelingen: 28.229 Dage à 1 Kr. 50 Ø.....	42.343 Kr. 50 Ø.	
Plejeafdelingen: 29.625 — à 2 — 00 —.....	59.250 — 00 —	
Sygeafdelingen: 24.404 — à 3 — 00 —.....	73.212 — 00 —	
	—————	174.805 — 50 —
		307.306 Kr. 30 Ø.
Ugepenge	11.613 — 60 —	
		<u>318.919 Kr. 90 Ø.</u>

Hjemmets *Udgiftsbudget* for Regnskabsaaret 1914—15 er følgende:

	Kr. Ø.
Assurance	683.00
Belysning	10.060.00
Blandede Udgifter	900.00
Brændsel	24.150.00
Forplejning	159.408.35
Hus- og Bygningsreparationer (Vedligeholdelse af Bygninger og tekniske Anlæg samt Haver):	Kr. Ø.
1. Arkitektarbejder	5.855.00
2. Ingeniørarbejder	2.870.00
3. Haverne m. v.	875.00
	————— 9.600.00
Inventar og Beklædning	29.850.00
Kontorsager og Porto	600.00
Lønninger:	Kr. Ø.
1. Ved Administration m. v.	27.128.00
2. Ved Gudstjenesten	600.00
3. Ved Sygeplejen	46.796.00
4. Arbejdsducører til Husfæller	1.000.00
	————— 75.524.00
Maskinernes Drift og Vedligeholdelse	992.75
Medicin og Rekvisiter	12.700.00
Rengøring	5.800.00
Skatter	6.230.00
Ugepenge	12.000.00
Vask	12.000.00
Forrentning af Assurancesummen	32.608.00
	————— 393.106.10

Alderdomshjemmet, Haveparti.

SPISEREGLEMENT

for *Stueafdelingen* og *Plejeafdelingen*.

Middagsmad — Sommerhalvaaret (fra 1. Maj til 31. Octbr.) (9 Dages Turnus).

1. Dag: Kødssuppe med Kødboller og Peberrodskød.
2. — Bygvælling eller Risvælling og Lobescowes.
3. — Grynssuppe eller Frugtsuppe og Æg med Sennep.
4. — Risvælling og Blodbudding eller Kørvelssuppe og Ragout.
5. — Ærter og Flæsk eller Kødpølse.
6. — Øllebrød og Plukfisk.
7. — Vandgrød og Flæsk med stuede Kartoffler.
8. — Grynssuppe og Frikasé.
9. — Kærnemælksuppe og kogt eller stegt Fisk.

Vinterhalvaaret (fra 1. Novbr. til 30. April).

1. Dag: Grønkaal eller Hvidkaalssuppe med Flæsk.
2. — Kødssuppe med Kødboller og Peberrodskød.
3. — Bygvælling eller Risvælling og Lobescowes.
4. — Kødssuppe med Ris og Kød.
5. — Vandgrød og Ragout eller Blodbudding.
6. — Ærter og Flæsk eller Kødpølse.
7. — Grynssuppe og Klipfisk.
8. — Kærnemælksuppe og fyldt Hvidkaal.
9. — Risgrød og Hachis.

Den øvrige Kost:

Om Morgen: $\frac{1}{4}$ l. varm skummet Mælk.

Om Aften: 1 Kop The og 1 Hvedetvebak à 50 g.

Endvidere: $2\frac{1}{2}$ kg. Rugbrød ugentlig eller 250 g. Sigtebrød eller 200 g. Franskrød daglig samt 40 g. Margarine, for $2\frac{1}{2}$ Øre Paalæg og $\frac{1}{4}$ l. skummet Mælk eller $\frac{3}{8}$ l. 4° Øl daglig.

Sygekost:

Middagsmad (14 Dages Turnus).

Søndag: Kødsuppe med Kødboller og Peberrod.

Mandag: Sagosuppe og kogt Fisk.

Tirsdag: Bygvælling og Bankekød.

Onsdag: Vandgrød og Frikasé.

Torsdag: Hyldebærsuppe og stegt Fisk.

Fredag: Bollemælk og Hachis.

Lørdag: Kartoffelsuppe og Ragout.

Søndag: Grynsuppe og Kalvesteg.

Mandag: Risvælling og Kødbudding.

Tirsdag: Blaabærsuppe og Frikasé.

Onsdag: Rismelsgrød og Blodbudding.

Torsdag: Ølsuppe og Grillade.

Fredag: Risgrød og Frikadeller.

Lørdag: Sagovælling og Flæsketeg.

Den øvrige Kost:

Til hver Patient daglig: $\frac{1}{2}$ l. sød Mælk, 30 g. Margarine, 400 gr. Rugbrød eller 250 g. Sigtebrød eller 200 g. Franskrød. 1 Kop The.

FATTIGFORSØRGELSEN

Den øvrige Forsørgelse, hvad enten den medfører Fattighjælps Virkning eller ej, kan med en Fællesbetegnelse kaldes Fattigforsørgelsen, for saa vidt som det er Fattiglovens Trangsbetingelser og øvrige Bestemmelser, der lægges til Grund for Forsørgelsen. Med en enkelt Undtagelse, nemlig Begæring om fortsat Sygekassehjælp efter Fattiglovens § 63, der behandles af vedkommende Kredsinspektør, sker Forundersøgelsen og Indstillingen gennem Distriktsforstanderne.

For de fleste Arter af Hjælp, der ikke har Fattighjælps Virkning, gælder det, at Hjælpen efter sin Beskaffenhed bliver Hjælp in natura (Læge-, Jordemoder- og Begravelseshjælp, Anstaltsophold for Idioter, sindssyge o. a.). Skal der ydes Hjælp til Underhold i Hjemmet, f. Ex. fortsat Sygekassehjælp efter Fattiglovens § 63, Hjælp til Tuberkelpatienters Familie eller Hjælp til Barselkvinder, vælges som Regel kontant Pengeunderstøttelse og kun undtagelsesvis Naturaliehjælp.

For den egentlige Fattighjælps Vedkommende er Forsørgelsesmaaden mere varierende. Fattigloven siger herom, at Fattigbestyrelsen skal drage Omsorg for, at de trængende ikke savner det nødvendige til Livets Ophold eller tilbørlig Kur og Pleje i Sygdomstilfælde. De fattige skal forsørges enten ved Understøttelse i Hjemmet eller ved Anbringelse i Pleje hos private eller ved Optagelse i Forsørgelsesanstalter, men iøvrigt bestemmer Fattigbestyrelsen, hvorledes Forsørgelsen af hver enkelt fattig skal finde Sted.

Forud for enhver Hjælp maa naturligvis en omhyggelig Prøvelse af Trangen til offentlig Understøttelse finde Sted. For at kunne bedømme om den, der begærer Hjælp, virkelig er trængende, hvorfra Trangen skriver sig, og paa hvilken Maade den bedst kan afhjælpes, er det paalagt Distriktsforstanderen saa vidt muligt at sætte sig ind i de fattiges Forhold og i Forholdene i sit Distrikt i Almindelighed, saavel med Hensyn til Personer som til Ejendomme, Lejeforhold, sanitære Forhold,

Arbejdsforhold osv., og navnlig maa han i hvert enkelt Tilfælde søge at lære den trængende og hans Forhold at kende gennem ethvert til hans Raadighed staaende Middel.

Naar Hjælp søges, skal mundtlig Henvendelse desangaaende som Regel ske af Familieforsørgeren personlig til Distriktsforstanderen i det Distrikt, i hvilket den trængende har Bolig eller, hvis han ingen fast Bopæl har, da i det Distrikt, i hvilket han har haft Logis den sidste Nat her i Staden. Begærer en gift Kone, der samlever med Manden, Hjælp, maa Distriktsforstanderen, forinden Hjælp tilstaas, forvisse sig om, at dette sker med Mandens Samtykke og Vidende. Dog kan efter Omstændighederne en foreløbig Hjælp tilstaas selv uden Mandens Samtykke, naar der er Nød til Stede og det maa antages, at Manden forsætlig unddrager sig sin Forsørgelsespligt. Ligeledes kan Sygehjælp tilstaas uden Mandens Samtykke — i Konens Sygdomsforfald endog efter Tredjemands Begæring — naar det skønnes, at Hjælpen er paa-trængende nødvendig.

Saaftremt en Distriktsforstander paa anden Maade bliver vidende om, at nogen indenfor hans Distrikt lider ligefrem Nød eller er haardt trængende til Sygehjælp eller l., er det hans Ret — efter Omstændighederne hans Pligt — selv at *tilbyde* Hjælp, jfr. Fattiglovens § 29, 2. Stykke. Derimod kan Fattighjælp ikke ydes mod vedkommendes bestemte Vilje, med mindre han er ude af Stand til at raade for sig selv (sindsygt eller l.).

Giver Undersøgelsen til Resultat, at den søgende ikke er i en saadan Trang, som hjemler Krav paa Fattighjælp, afslaas Begæringen. I modsat Fald fortsættes Undersøgelserne og Indstilling om Hjælp gøres.

Grænserne for Hjælpens Størrelse er i store Træk angivne ved Ordene i Fattiglovens § 1 og 29. Hvad der maa anses som »det nødvendige«, kan kun bedømmes i hvert enkelt Tilfælde og er altid mere eller mindre relativt. Til Vejledning er det i Instruxen for Distriktsforstanderne udtalt, at ligesom Fattighjælp i alt Fald aldrig bør være saa rundelig, at den understøttede derved bliver bedre stillet end de fattige, som ved stor Økonomi slaar sig igennem uden Fattighjælp, saaledes bør der som Regel heller ikke ydes Fattighjælp til at opnaa Goder af en saadan Art, som fattige udenfor Fattigvæsenet ikke kan forskaaffe sig.

Det følger dog af sig selv, at Understøttelsen i mange Tilfælde maa række videre end til de absolute Livsfornødenheder, saaledes naar Fattigvæsenet har maattet overtage den fulde Forsørgelse af gamle eller sva-

gelige Personer eller af Børn. Ogsaa til Oplæring, f. Ex. af vanføre, kan der tilstaa Hjælp af Fattigvæsenet, idet en saadan Foranstaltning kan være i begge Parters Interesse.

Efter Trangsaarsagen deler Fattighjælpen sig i to Hovedgrupper: Sygehjælp og Hjælp til Underhold.

Sygehjælpen ydes i det hele paa samme Maade, som ovenfor er omtalt under Afsnittet om Alderdomsunderstøttelsen. Det er Kommune-lægen, der træffer Afgørelse om Behandlingsmaaden og om Nødvendigheden af Hospitalsindlæggelse. Paa Fattigvæsenets Stiftelser findes Sygeafdelinger, men disse er kun beregnede paa at optage de til Anstaltsforsørgelse i Stiftelsen indlagte fattige. Af egentlige Hospitaler raader Fattigvæsenet kun over Sygehuset i St. Johannes Stiftelse, der særlig er bestemt for Patienter, der lider af Benskade eller kroniske Sygdomme, samt for Patienter med Scabies og lignende Hudsygdomme. De øvrige kommunale Hospitaler bestyres under Magistratens 2. Afdeling, med hvilken Fattigvæsenet derfor maa foretage Afregning.

Fattighjælp til Underhold kan det være nødvendigt at tilstaa af mange forskellige Aarsager, og en Oversigt over Forsørgelsesmaaden vindes lettest ved at gruppere de trængende i 1) Familier, 2) enlige fattige og 3) Børn.

1) *Familier*. Naar de personlige Forhold indenfor en Familie taler derfor, søger Fattigvæsenet gennem sin Understøttelse altid at bevare Familien samlet i dens Hjem. Skyldes Trangen forbigaaende Omstændigheder, saasom Forsørgerens midlertidige Arbejdsløshed eller Sygdom, træder Fattigvæsenet til med en interimistisk Hjælp efter Behovet i det enkelte Tilfælde. Det foretrækkes at yde Naturalhjælp i Form af Brød, Middagsmad, Beklædning, Brændsel o. a., til Familien atter kan klare sig selv. Om nødvendigt kan Understøttelsen suppleres med en lille ugentlig Pengeunderstøttelse eller ved Betaling af en Maanedes Husleje. Er Forholdene i Hjemmet derimod saaledes, at Familiens Indtægter selv under normale Forhold, ikke kan række til til dens Underhold og Trangen derfor skønnes at blive vedvarende for en Aarrække, indskrives Familien i »fast Almisse«, saaledes at Hjælpen fastsættes for $\frac{1}{2}$ eller 1 Aar ad Gangen eller efter Omstændighederne for længere Tid, f. Ex. til et Barns Konfirmation. Hjælpen saa vel som Tilsynet faar da en mere intensiv Karakter. En om end ikke almindelig Form for Hjælp kan da bestaa i Udlaan af Værktøj eller af en Symaskine for at lette Forsørgeren i sit Erhverv.

Forholdene indenfor en Familie kan imidlertid ofte være af den Natur, at det kan anses for urigtigt at opretholde Hjemmet. Er det Familiefaderen, der paa Grund af Dovenskab eller Drikfældighed er Aarsag i Trangen, kan han — om fornødent ved Politiets Bistand — indlægges i en Arbejdsanstalt, hvor han maa forblive, til Fattigbestyrelsens Samtykke til hans Udgang foreligger. Er det Moderens Forhold, der er Skyld i Misèren, kan det for Børnenes Skyld være nødvendigt at fjerne disse. Denne Opgave vil dog efter Loven af 14. April 1905 om Behandling af forbryderske og forsømte Børn som Regel paahvile Værgeraadsinstitutionen og ikke Fattigvæsenet.

Faste Regler for Understøttelsens Størrelse og Form kan naturligvis ikke gives, men ved Samvirke af Lokal- og Centraladministrationen tilstræbes det at gøre Reglerne saa ensartede som muligt for hele Kommunen. Ogsaa de udenfor København forsørgelsesberettigede Familier, der maa forsørges her i Staden, behandles i det hele efter tilsvarende Regler. Hjemsendelse til Forsørgelseskommunen, der under visse Omstændigheder er hjemlet ved Fattiglovens § 51, sker kun ganske undtagelsesvis.

2) *Enlige voxne fattige* understøttes som Regel kun i deres Hjem, for saa vidt de ved Tilknytning til Slægt eller Venner kan siges at have et saadant. Understøttelsen bliver da i Almindelighed ydet som en ugentlig Pengehjælp. Drejer det sig om arbejdsføre Personer eller er Trangen af mere vedvarende Karakter, bliver de som Hovedregel henviste til et af Arbejdshusene, og ellers til Forsørgelse i Almindelig Hospital. For udenbys forsørgelsesberettigede enlige Personers Vedkommende benyttes Retten til Hjemsendelse til Forsørgelseskommunen i vidtstrakt Maalestok.

3) *Børn*, der kommer under Fattigvæsenets Forsorg paa Grund af Hjemmets midlertidige Opløsning, søges anbragte i private Plejehjem i Staden eller indlægges i Børneoptagelsesanstalten i St. Johannes Stiftelse, til de kan vende tilbage til Hjemmet. Er dette udelukket og vedvarende Forsorg bliver Følgen, anbringes Børnene som Regel i fast Pleje i Hjem paa Landet eller i det Kommunen skænkede Nærumgaard Børnehjem. Begge disse Institutioner omtales nedenfor i særlige Afsnit. Kun undtagelsesvis anbringes Børnene i Børnehjem eller Opdragelsesanstalter, særlig naar Forholdene i det enkelte Tilfælde gør dette tilraadeligt eller nødvendigt. De faste Plejebørn skal efter deres Udskrivning af Skolen under almindelige Forhold sættes i fast Tjeneste eller Lære, men forbliver staaende under Fattigvæsenets Til-

syn og Myndighed til deres 18. Aar. Anbringelse i Haandværkerlære, hvilket er ret almindeligt for Drengenes Vedkommende, kræver som Regel et aarligt Tilskud til Underhold i Læretiden. Saadant Tilskud er Fattighjælp til Forsørgeren til Barnets fyldte 18. Aar, men vil fra dette Tidspunkt blive Fattighjælp til Lærlingen selv, hvorfor man bestræber sig for at ordne Forholdene saaledes, at Tilskudet samtidig kan ophøre. Kan dette ikke opnaas, anvendes som Regel et Legatbeløb til Dækning af Resttilskudet, da det saa vidt muligt søges undgaaet, at det unge Menneske træder ind i den Alder, der giver ham personlig Myndighed, med Fattighjælpens Stempel paa sig.

KØBENHAVNS KOMMUNES PLEJEBØRN

Anbringelse af de Børn, som Københavns Fattigvæsen kommer til at tage sig af, har i lange Tider fundet Sted saaledes, at Børnene anbragtes paa Landet, oprindelig ene i private Hjem, men, selv efter at Børnehjem er grundede her til Lands, kun undtagelsesvis i disse, nemlig naar særlige Omstændigheder, navnlig vedrørende Barnets fysiske eller moralske Forhold talte imod at sætte det i Pleje hos private paa Landet. Men hvad saaledes havde uddannet sig i Praxis, reguleredes og præciseredes først 1879 ved et Reglement, udarbejdet af Københavns Magistrats 3. Afdelings daværende Borgmester, Etatsraad *Knudsen* efter Samraad med talrige Gejstlige paa Landet (hvilke hidtil havde bistaaet ved Tilvejebringelse af Hjem til Børnene). De Grundregler, her opstilles, har, tør man nok sige, været i Hovedsagen vejledende eller bestemmende for al Børneanbringelse udenfor Hovedstaden gennem private Institutioner og nu, i de seneste Aar, af Overværgeraadet.

I Enkeltheder er Reglementet ændret først i 1899 og senere i 1909, begge Gange væsentlig m. H. t. Forhøjelse af den ydede Plejeløn, men i Hovedsagen er det ældste Reglements Bestemmelser endnu gældende, og i Overensstemmelse med dette fastsattes ogsaa Sundhedsvedtægts-Tillæggets (15. Juni 1886) Regler paa dette Omraade.

Ordningen er da denne, at intet Barn anbringes i Pleje paa Landet, uden at Magistraten er i lovlig Besiddelse af Myndigheden derover; forsaavidt det ikke drejer sig om et forældreløst Barn, der er kommet under Fattigvæsenets Forsorg, maa den eller de, der hidtil har haft Myndighed over Barnet, ved Deklaration overdrage Magistraten denne, eller den maa ved Dekret (tidligere af Overpræsidenten i København, nu af Overværgeraadet) være frataget Forældrene (Moderen) og overdraget Magistraten. Udrustet med denne Ret og Pligt til at sørge for Barnet maa Magistraten nu kun anbringe det paa et Sted, hvor der findes en Tilsynsværge, og hvor dennes Anbefaling, ledsaget

af udførligere Oplysninger, foreligger. Tilsynsværgeinstitutionen, der altsaa danner en Hovedhjørneste for det københavnske Plejebørns-Væsen, er et ad Frivillighedens Vej etableret Forhold, hvorved en lokal, stedkendt Mand vederlagsfrit paatager sig at fremskaffe Plejesteder til Brug for Magistraten, at føre Tilsyn med de anbragte Børn og at være Mellemand mellem Plejehjemmene og Magistraten. Hovedmængden af Tilsynsværger er Landets Gejstlige, Sognepræsterne, der i Sagens Interesse gennem Aarene har ydet en stor og værdifuld Bistand; ved Siden af Præsterne findes en Del Skolelærere og i de senere Aar har ogsaa Kvinder i nogle enkelte Tilfælde bistaet som Tilsynsværger, samt navnlig Læger, til hvis Hjælp man maa rekruttere, naar det drejer sig om at anbringe Børn, der lider af nogen Svagelighed eller Skavank, som kræver særlig Pasning og Omhu fra Plejeforældrenes Side og derhos et jævnligt Lægetilsyn. Den Betaling, der ydes for *saadanne* Børns Underhold, fastsættes efter Aftale gennem Lægeværgen uafhængig af Reglementets Taxter. For at være paa det rene med, om saadan speciel Anbringelse under Lægetilsyn i det bestemte Tilfælde kræves og for i det Hele at have nogen Vejledning ved Valg af Plejesteder, anbringes nu intet Barn paa Landet, forinden Erklæring er indhentet fra Overlægen og Inspektøren ved St. Johannes Stiftelse, hvor Kommunens Optagelses- (og Iagttagelses-) Anstalt befinder sig, en Erklæring, hvis ret udførlige Spørgsmaal om Barnets Helbredstilstand, Dispositioner, Karakter og Opførsel under Anstaltsopholdet sigter til at give et saa tydeligt Billede af Barnets aandelige og legemlige Habitus som mulig. Ogsaa for Børn, der undtagelsesvis ikke passerer St. Johannes Stiftelsen, men anbringes i de private Optagelseshjem eller forbliver i det private Hjem, indtil Anbringelse paa Landet kan ske, søger Magistraten stedse at skaffe sig tilsvarende Oplysninger, og er saaledes i Reglen i Stand til gennem Tilsynsværgerne i hvert Fald tilnærmelsesvis at give Plejeforældrene et Begreb om det Barn, der tilbydes dem. — Som Plejeforældre foretrækkes, selvfølgelig under Hensyn til Tilsynsværgens Anbefaling og Oplysninger, Ejere af mindre Landbohjem, hvis Bedrifts Størrelse betegnes ved, at der holdes 2—5 Køer, idet man i Reglen undgaar Familier, der ikke har selvstændig Bedrift og nogen Jord at dyrke, ligesaavel som de større Gaarde, hvor Erfaringen har lært, at Børnene, i alt Fald Drengene, hyppigt antages for Nyttens Skyld og mere betragtes som Tyende end som Børn i Familien. Plejebørnene maa ikke anbringes, hvor Husmoderen mangler, hvor de uforsørgede Børns Antal overstiger *tre*, hvor noget Medlem af

Familien er skejet ud, hvor noget Medlem lider af Brystsyge, Epilepsi eller lignende, og der vil endvidere være at tage Hensyn til, at Barnet faar sit eget Leje.

Nedenstaaende Tabel viser, i hvilke Hjem 462 Plejebørn i 1911—12 var anbragt.

Plejeforældrenes Erhverv og Stilling	Antal af anbragte Plejebørn
1. Gaardmænd	57
2. Husmænd	230
3. Landarbejdere o. l.	34
4. Haandværkere paa Landet	40
5. Funktionærer paa Landet	11
6. Enker og ugifte Kvinder paa Landet	27
7. Fagarbejdere i Købstæder	7
8. Arbejds mænd i Købstæder	16
9. Funktionærer o. l. i Byer	10
10. Børnehjem	30
	Ialt ... 462

En passende kort Tid efter, at Anbringelsen har fundet Sted, oprettes efter Tilsynsværgens Skøn om, at Forholdet vil udvikle sig gunstigt, en udførlig Kontrakt om Plejeforholdet, hvori Plejeforældrenes Rettigheder og Pligter er nøje præciserede. Under hele Plejetiden staar Forholdet nu under Tilsynsværgens Opsigt, der hver Gang Plejeløn skal udbetales (o: hvert $\frac{1}{2}$ eller $\frac{1}{4}$ Aar) ved Begæring om Beløbet har at indsende en Blanket med Oplysninger om Barnets Helbredstilstand, Skolegang, Opførsel og dets Behandling i Hjemmet. Ved Siden af dette regelmæssige stedlige Tilsyn foranstalter Magistraten i Reglen ved den Embedsmand, under hvem disse Sager sorterer, og hans Assistent, hvert Aar en Inspektion af en Række Plejihjem. Paa disse Rejser besøges Tilsynsværgen og med ham gennemgaas de i Sognet værende Plejesteder, hvorefter Besøg saavidt mulig aflægges i hvert enkelt af disse, om hvilke Inspektioner detaillerede Beretninger for hvert Barns (Hjems) Vedkommende afgives til Afdelingens Borgmester. Magistraten opnaar herved ikke blot en Bedømmelse af de enkelte Plejeforhold, men et personligt Kendskab til de Tilsynsværger, med hvilke den staar i Forbindelse, og endelig et ret nøje Kendskab til Landets forskellige Egne og Befolkningens Ejendommeligheder og Levevis. Inspektionsrejserne har hidtil kunnet effektueres saaledes, at henimod Halvdelen af samtlige Plejihjem aarlig har kunnet tilses. Om Nyttens af disse Inspektio-

ner, der dels fører til heldige Drøftelser mellem Tilsynsværgeren og den inspicerende Embedsmand, dels, da denne kommer uhildet og uanmeldt, kan bringe Ting frem, som den stedlige Værge ikke har Lejlighed eller Adgang til at observere, er det unødvendigt at tale yderligere. Derimod er det vel værd at fremhæve, at selv om hver Inspektionsrejse afdækker Mangler, og endog kan føre til Børns Fjernelse fra Plejehjemmene, tør det dog siges, at i det overvejende Antal Tilfælde er det lykkedes at etablere virkelig gode Plejeforhold, hvor Børnenes almindelige Behandling er saaledes, at disse føler sig som hjemme, ja endog jævnlig kalder Plejeforældrene for Fader og Moder. Forøvrigt er det, for ogsaa at opnaa Garanti for, at den kropslige Behandling og Pleje og de sanitære Forhold er forsvarlige, under Overvejelse yderligere at søge et nyt *lægeligt* Tilsyn ved Hjemmene etableret.

Magistraten har ikke hidindtil tilstræbt nogen kolonimæssig Anbringelse af Børnene, maaske endog anset en saadan for mindre heldig, bortset fra Tilfælde, hvor Lægetilsynet krævedes. Men Forholdene har ganske naturligt medført, at de Hovedstaden nærmest liggende Landsdele er blevet de mest benyttede, og Sjælland opviser da det langt overvejende Antal Plejesteder (ca. 300), i enkelte Sogne kan de optræde med en næsten kolonimæssig Karakter. I Jylland og paa Smaaøerne er Stederne baade absolut og relativt sjældnere og mere spredte.

Udover Plejeløn og den medbragte rigelige Beklædning ydes der Plejeforældrene kun Lægehjælp og Medicin samt Skolebøger til Børnene, men ved Skolegangens Begyndelse tilstaas et Beløb (30 Kr.) til Klædernes Istandsættelse og ved Konfirmationstiden to Beløb (15 og 35 Kr.) ligeledes til Beklædning. Efter Konfirmationen — ved hvilken Tilsynsværgeren kan anbefale til en Flids- eller Opmuntringspræmie (10 Kr.) — anbringes Barnet efter Samraad med Tilsynsværgeren og Plejeforældrene i Tjeneste eller i Lære, hvis dets Ønsker, Anlæg og Fysik anbefaler dertil, og Barnet vedbliver at staa under Tilsyn indtil det 18. Aar, støttet om fornødent med Beklædningshjælp etc. (for Lærlinges Vedkommende), med Sygehjælp o. a. lign.

Antallet af Kommunens Plejebørn var:

- i 1879 570,
- i 1889 492 samt 49 svagelige under Lægetilsyn, ialt 541,
- i 1899 551 + 39 (svagelige) = 590,
- i 1909 538 + 38 (svagelige) = 576,
- i 1912 497 + 26 (svagelige) = 523.

Kommunens herhenhørende *Udgifter*, der i 1879 androg ca. 44,000 Kr., andrager nu ca. 60,000 Kr.

Antallet af *Tilsynsværger* er i Reglen omkring 500.

Plejelønnen androg ifølge Reglement af 1879:

for Dreng	fra 130 Kr.	(i det første Aar)	til 60 Kr.
— Piger	- 130 —	—	- 50 —

Ifølge Reglement af 1899:

for Dreng	fra 120 Kr.	til 70 Kr.
— Piger	- 120 —	- 60 —

Ifølge Reglement af 1909 er Plejelønnen nu uden Hensyn til Kønnen:

for Børn	under 2 Aar	140 Kr.
— —	— 7 —	120 —
— —	indenf. Konfirm.	100 Kr.

Naar Tallet paa Plejebørnene trods Hovedstadens store Væxt og Udvidelse ved tilstødende Kommuner ikke er stærkere tiltagende, turde Grunden dels ligge i det stadig forøgede private Velgørenhedsværk paa dette Omraade, dels i den nyere Alimentationslovgivning og Værgeraadsinstitutionen, der afletter en Del af Kommunens ellers voksende Byrde. Den Bevægelse, der er fremme for at søge at anbringe i al Fald de ældre Børn i Hovedstaden fremfor paa Landet, og som har givet sig Udslag i en Borgerrepræsentationsbeslutning, har derimod ikke hidtil kunnet influere paa Tallene.

Naar der sluttelig spørges om Resultaterne af Magistratens Plejebørns-anbringelse, da maa det vel huskes, at det her i første Række drejer sig om en Forsørgelsesforanstaltning, overfor hvilket Hensyn det pædagogiske o. a. lign. kun kan komme i anden Række.

Imidlertid kan det umulig være andet end, at Bestræbelserne hos dem, der beskæftiger sig med dette Omraade af Forsørgelsesvæsenet — og derunder den store Stab af lokale Tilsynsværger — maa gaa ud paa ikke blot at hjælpe forbedrende paa Børnenes Stilling, saa længe de er under Forsørgelse, men ogsaa at dygtiggøre dem og i det Hele skaffe dem de bedste materielle og aandelige Betingelser for at møde saa veludrustede som mulig til Kampen efter et hæderligt og efter deres Ævne afpasset Erhverv, naar de gaar ud af Fattigvæsenets Forsorg med det 18de Aar.

For *de unge Menneskers Vedkommende*, der paa dette Tidspunkt er belastede med saadanne aandelige eller legemlige Skavanker, at de ikke har Udsigt til at ernære sig selv, beholder Fattigvæsenet Forsorgen og

saa efter det 18de Aar, idet de forsørges som Almisselemmer. Men heldigvis drejer det sig kun om et ganske forsvindende Antal af de forhenværende Plejebørn.

Det store Flertal kan og skal fra det 18de Aar staa paa egne Ben, og det viser sig heldigvis, at den Støtte, de har faaet forinden, har ført dem til at være i Stand dertil, idet det nemlig er meget sjældent, at tidligere Plejebørn — i hvert Fald i en yngre Alder — søger tilbage til Fattigvæsenet.

Hvorledes det gaar disse Personer i Livet, er det naturligvis umuligt nærmere at dokumentere, idet Flertallet jo meget hurtigt ganske forsvinder fra Forsørgelsesvæsenets Synskreds, og Indhentelse af et *almindeligt* statistisk Materiale vilde være forbundet med store, næsten uoverstigelige Vanskeligheder.

Imidlertid har man lejlighedsvis — paa forskellig Foranledning — indhentet nogle Oplysninger disse forhenværende Plejebørn vedrørende, og selv om det kun drejer sig om »Stikprøver«, kan det dog formentlig have sin Interesse at dvæle et Øjeblik ved de fremkomne Oplysninger saa meget mere som disse i det Hele og Store peger i den Retning, at Fattigvæsenet tør være tilfreds med Resultaterne.

Der er saaledes i Foraaret 1912 indhentet Oplysninger til Belysning af Berettigelsen af den Paastand, der nu og da hørt, at københavnske Plejebørn, naar de senere vendte tilbage til Hovedstaden, var saa maaelig udrustede til Livskampen, at de enten endte i Fattigvæsenets Stiftelser eller som prostituerede (for Pigernes Vedkommende). Oplysningerne bragte da det Resultat, at

paa St. Johannes Stiftelse var der af 282 Indlagte — 8, der havde været anbragte i Pleje paa Landet af Fattigvæsenet, men af disse 8 var 4 over 40 Aar og af de andre 4 betegnedes de 3 som aandsvage;

paa Sundholm var der af 427 indlagte Mænd — 15, der havde været anbragte i Pleje paa Landet, men af disse 15 kun 2 under 40 Aar, af 57 indlagte Kvinder havde 1 — ogsaa over 40 Aar — været københavnsk Plejebarn paa Landet;

for Tvangsanstaltens Vedkommende var Tallene tvivlsomme for saa vidt som det kun opgaves, at de paagældende havde været anbragt i Pleje paa Landet, men ikke om det var sket som Forsørgelsesforanstaltning. Iøvrigt var Tallene følgende: af 206 indlagte Mænd 11 tidligere Plejebørn, deraf 2 under 40 Aar, af 23 indlagte Kvinder 2 tidligere Plejebørn, deraf 1 under 40 Aar.

Det samlede Resultat bliver da, at af 995 indlagte Personer havde 37 tidligere været Københavns Fattigvæsens Plejebørn paa Landet og af disse var kun 9 under 40 Aar.

For Sædelighedspolitiets Vedkommende oplystes Forholdet saaledes, at der blandt 400 Kvinder, der havde modtaget *Advarsel* mod at drive Utugt som Erhverv, fandtes 2 tidligere Magistratsplejebørn og 2, der formentlig havde været anbragt saaledes, uden at det bestemt kunde oplyses.

Ved en anden Stikprøve søgtes det konstateret, hvorledes det var gaaet et Hold paa 36 Dreng og 36 Piger, der i 1912—13 fyldte 18 Aar. Af disse Dreng var 16 anbragt i Lære efter Konfirmationen, deraf fuldendte 10 det indgaaede Læreforhold, mens 6 af forskellige Aarsager forlod Læren inden Læretidens Udløb — 3 af dem kom derefter i Tjeneste paa Landet — 20 Dreng forblev i Tjenestepladser paa Landet, hvoraf omtrent Halvdelen til at begynde med tjente deres hidtidige Plejeforældre — et Forhold, man i Reglen maa betragte som heldigt.

28 Dreng havde ved 18 Aars Alderen det Skudsmaal, at de havde opført sig »upaaklageligt«, 2 har vel givet Anledning til mindre Klager, men kunde dog ingenlunde betragtes som tabte for Samfundet, dette maatte derimod siges om de resterende 6, hvoraf imidlertid igen 2 nærmest maatte betegnes som aandelig svækkede. 3 Dreng havde af Magistraten modtaget Præmie for god Opførsel i flere Aars Tjeneste samme Steds; om 12 Dreng blev det oplyst, at de havde opsparede Beløb i Sparekasser, Summer, der naturligtvis varierede meget: fra 15 Kr. til 527 Kr.

Hvad de 18aarige Piger angaar, da havde 35 haft Tjenestepladser paa Landet, deraf 16 som Fortsættelse af Plejeforholdet. 1 Pige var oplært paa Handelsskole og havde faaet Forretningsplads, 26 maatte siges at have opført sig »upaaklageligt«, for 5's Vedkommende stillede Horoskopet sig tvivlsomt og for 5 maatte Chancerne synes at være ret ringe, 2 af disse havde født inden det 18de Aar, den ene havde endog 2 Børn. 6 Piger havde erholdt Opmuntringspræmie for fleraarig god Tjeneste, om 11 blev det oplyst, at de havde opsparede Beløb staaende i Sparekassen varierende fra 10—490 Kr.

Nærumgaard Børnehjem, Hovedbygningen.

NÆRUMGAARD BØRNEHJEM

D. B. Adler og Hustru Jenny Adlers
Børnehjem Nærumgaard
Københavns Kommunes fra 1908

staar der over Indgangsdøren. Det forholder sig saaledes:

I December 1906 havde Københavns Magistrat fra den i 1878 afdøde Bankier og Politiker D. B. Adlers og hans i 1902 afdøde Hustru Jenny Adlers Børn modtaget en Skrivelse, hvori de i Henhold til deres Forældres Ønsker og Bestemmelser tilbød Københavns Kommune som Gave Lyststedet Nærumgaard i Nærum By, en Landsby i Søllerød Sogn, Sjælland, med Bygninger, Tilliggende og Tilbehør, paa Betingelse af, at Kommunen anvendte Ejendommen til et Børnehjem under Kommunalbestyrelsens Overledelse, d. v. s. til et Hjem, hvori fattige Børn fra Københavns Kommune optoges for i landlige Omgivelser at kunne leve et lykkeligt Barndomsliv under sunde Opdragelsesvilkaar. Hjemmet maatte ikke optage Børn, som paa Grund af legemlige eller moralske Mangler trængte til en særlig Art af Opdragelse. Der maatte ved Optagelsen ikke tages Hensyn til Fødsel i eller udenfor Ægteskab eller til Trosbekendelse. Børnene skulde undervises i den stedlige Kommuneskole sammen med Egnens andre Børn. 50.000 Kr. stilledes til Raadighed

for Kommunen til den fornødne Ombygning, Istandsættelse og Indretning af Ejendommen. Desuden fulgte med denne en Kapital af 100.000 Kr.

Kommunalbestyrelsen modtog med Tak Gaven. En Bestyrelse valgtes, bestaaende af 3 Borgerrepræsentanter, Borgmesteren og Raadmanden for Magistratens 3die Afdeling, Forsørgelsesvæsenet, og et Medlem af Familien Adler. Huset indrettedes til sit nye Brug — Ombygningen slugte ca. 35.000 Kr. mere end paatænkt, de maatte tages af Driftskapitalen, — og 1ste April 1908 tiltraadte den første Forstander sin Stilling,

Fru Jenny Adler.

valgt af Bestyrelsen, med den Opgave at forberede og gennemføre Sagen i den Aand, de menneskekærlige og frisindede Stiftere havde været besjælede af, og sammen med sin Hustru at gøre Husets Befolkning, Børn og voxne, til en stor Familie.

30te April 1908 ankom de første Børn, 20 i Tallet, paa et Par nær alle overflyttede fra en til den kø-

Grosserer D. B. Adler.

benhavnske Bydel Sundbys Hospital knyttet, af Hospitalets Forvalter ledet Opdragelsesanstalt. Det var lutter Børn, det kommunale Fattigvæsen havde maattet tage sig af, dels, fordi de var forældreløse, dels, fordi Forældrene var for fattige til selv at magte deres Opdragelse. Børnehjemmet havde dengang Plads til 40 Børn, men indrettedes i 1911 til 50 — der er Planer oppe om yderligere Udvidelse — siden 1908 har det i det hele optaget 73 Børn: 53 Drengene og 20 Piger. Optagelsesalderen har strakt sig fra 4 til 13 Aar*).

Børnehjemmets Hovedbygning, der nærmest ligner et Jagtslot og vistnok skriver sig fra Slutningen af det 18de eller Begyndelsen af det 19de Aarhundrede, omkring den Tid da Christian Colbjørnsen ejede Gaarden, ligger omgivet af Have, Park med gamle Alleer, Eng med et Vandløb igennem og Skov, af Køkkenhave med Drivhuse og Mistbænke, Forraadskamre og Materialhus, Høsehus og Kaninreder, hvis Beboere passes af Børnene — tilsammen ca. 10 Hektarer Land.

I Bygningens Stueetage har Forstanderen sine Værelser, paa 1ste Sal er Drengenes Sovestuer, paa 2den Sal Pigernes; i hver Etage sover

*) 13 har været 10 Aar gamle, 10 11 Aar, 9 7 Aar, 8 12 Aar, 7 9 Aar, 7 8 Aar, 6 6 Aar, 5 4 Aar, 4 5 Aar, 3 13 Aar og undtagelsesvis 1 15 Aar.

desuden en voxen. I en Sidebygning er der nederst Køkken og Spisestue, øverst Arbejds- og Legestue, hvor hvert Barn har et lille Rum til sine Sager.

Børnene har i Reglen hurtig følt sig hjemme. Da for et Par Aar siden 2 Drengene, samme Dag de var komne, løb deres Vej, fordi de ikke var vant til grundig Vaskning af Hoved og Krop, sagde de andre Børn tillidsfuldt: »De skulde bare have været her 4—5 Dage, saa var de ikke løbet,« og det varede heller ikke længe, inden de to ganske var af samme Me-

Nærumgaard Børnehjem, Kamomilleblomsterne høstes.

ning. Den sunde Luft og det regelmæssige Liv har som oftest ogsaa haft en gavnlig Indflydelse paa Børnenes Helbred og paa deres legemlige Udvikling, som de aarlige Vejninger og Maalinger viser. Hvert Barn har sine daglige Pligter at opfylde i Huset eller Haven, som Hjælp hos Gartneren, har selv at rede sin Seng og om Aftenen om fornødent stoppe sine Strømper, forinden der gaas til Hvile. I de sidste Aar er der paa-begyndt en ret omfattende Dyrkning af medicinske Planter, som ved at sælges til Apoteker skaffer Hjemmet et godt finansielt Bidrag til Havens Drift og i den lange Sommerferie giver Børnene et tiltrækkende Friluftsarbejde med Plukningen af Kamomilleblomster o. a.

Der gøres om Sommeren gerne en Skovtur, til hvilken Egnens Beboere flere Gange har stillet Vogne til Raadighed, eller foretages en Sejltur langs Kysten efter Indbydelse fra et Dampskibsselskabs Direktør. 1911 afholdtes en Sommerfest, ved hvilken Engen rundt om dens Kær var omdannet til et tropisk Landskab med fantastiske Dyr i Træerne og paa Vandet: Flamingo, Slange, Krokodille ædende en Negerdreng, store

Sommerfugle, Papegøjer o. m. 5 af Børnene holdt som Negerdreng Vagt om Stedet. Natursansen og Iagttagelsesevnen udvikles stærkt hos Bør-

Nærumgaard Børnehjem, Kagebagning.

sende Foredrag med Lysbilleder, til hvilke ogsaa Omegnens Befolkning har haft Adgang.

Der kan hos enkelte af Børnene være Vaner fra en mere uregelmæssig Fortid, som det tager Tid at komme ud over — et Par Pigebørn er bleven forflyttede, fordi de efter deres Natur ikke passede til et Børnehjem. Om de ca. 20 Børn, som hidtil er udskrevne efter Konfirmationen for at sættes i Lære eller i Tjeneste, foreligger der saa godt som lutter gode Vidnesbyrd fra deres Læremestre. 2 Drengene er i Snedker-, 2 i Smede-, 2 i Blikkenslager-, 2 i Gartnerlære, 1 i Bogtrykker-, 1 i Litograf-, 1 i Stentrykker-, 1 i Maler-, 1 i Farver-, 1 i Skrædderlære, 2 er Messedrengene ombord, 1 i Landbrugslære; de konfirmerede Piger er anbragt ved huslig Gerning i Familier, 1 gør Tjeneste ved Vaskeriet paa Nærumgaard. Børnehjemet vedbliver for de udgaaede at være deres »gamle Hjem«, som de jævnlig besøger paa Fridage. Venner af Hjemmet har

Nærumgaard Børnehjem, Nøddeplukning.

stiftet et Par Legater særlig for at støtte den blivende] Forbindelse mellem Hjemmet og Børnene i de vanskelige Aar, efter at de er komne

Nærumgaard Børnehjem, Parken.

ud i Livet. Ved Udskrivningen plantes i Nærumgaards Have et Minde-træ for hver; de to første Mindetræer plantede Børnene i 1910 for Hjemmets Stiftere D. B. Adler og hans Hustru.

Foruden Forstanderen og hans Hustru er der paa Børnehjemmet ansat en Gartner til at forestaa Havens Drift og 6 faste Funktionærer.

Ifølge *Budget* for 1914—15 er Børnehjemmets Udgifter og Indtægter følgende:

UDGIFTER:		Kr. Øre
Assurance og Skatter		776.00
Belysning		600.00
Blandede Udgifter		1,000.00
Brændsel		2,000.00
Forplejning		11,360.00
Hus- og Bygningsreparationer:		
1. Arkitektarbejder	Kr. 2,913.50	
2. Ingeniørarbejder	- 2,004.53	
3. Haven	- 200.22	
		5,118.25
		At overføre: 20,854.25

	Kr. Øre
	Overført: 20,854.25
Inventar og Beklædning	3,375.00
Konfirmationsudstyr	810.00
Kontorsager og Porto	150.00
Lønninger	5,295.00
Rengøring og Vask	800.00
Skoleudgifter	1,000.00
Sygepleje	350.00
	<u>32,634.25</u>

INDTÆGTER:

Rente af Legatkapitalen	3,300.00
Forsørgelsesvæsenets Tilskud til Børnehjemmet bliver altsaa	<u>29,334.25</u>

BØRNELOVENE

Under denne Fællesbetegnelse skal her omtales en Række Love, der er udkomne i Løbet af den sidste Snes Aar og som alle tager Sigte paa at skabe gode og betryggende Forhold for Børnene under deres Opvæxt, dels ved at sikre dem økonomisk Støtte og dels ved at værne dem mod Vanrøgt og om nødvendigt retlede dem, i Fald de er komne paa Afveje. Den næste Generation er jo det samme som de nuværende Børn, og Samfundet er derfor i høj Grad interesseret i, at den opvoxende Slægt paa bedste Maade kan optage Arven og føre Samfundsviklingen videre.

De udenfor Ægteskab fødte Børn har gennem lange Tider været Samfundets Stedbørn; de var i manges Øjne fødte med en Plet, der var vanskelig at vaske af, og det førte til, at Proletariatet og Forbryderne for en stor Del rekruteredes herfra. Derfra hidrører det antagelig, at Lovgivningsmagten som et Slags Nødværge først tog sig af dem. Senere er de andre Børn fulgte efter, men først fra 1. Januar 1914 er Enkernes Børn kommet med, altsaa den Klasse, der gennem Tabet af deres naturlige Forsørger synes at have størst Krav paa Samfundet. De fleste af Lovene vedrører kun indirekte Forsørgelsesvæsenet, men det bliver dog i mange Tilfælde i sidste Instans dette, som kommer til at bære Udgifterne. For Københavns Kommunes Vedkommende er der derhos den særlige Grund til at skænke dem Omtale, at Magistratens 3. Afdeling, altsaa Forsørgelsesvæsenet, har maattet overtage en Gerning, der for nogle af Lovenes Vedkommende udenfor København paahviler den stedlige Politimester.

De nævnte Love berører 4 Grupper af Børn og skal omtales i den Orden, i hvilken de er udgaaede fra Lovgivningsmagten.

1. *Børn udenfor Ægteskab.*

Ved Lov Nr. 76 af 20. April 1888 gaves der Moderen til et udenfor Ægteskab født Barn Ret til under visse Betingelser at fordre det Bidrag, som ved Overøvrighedsresolution var paalagt Faderen og som denne

ikke havde berigtiget i rette Tid, forskudsvis udbetalt af det Offentlige, uden at saadant skulde betragtes som en hende ydet Fattigunderstøttelse. Loven af 1888 eller rettere Lovens Forretningsgang og Detailbestemmelser, thi Principet er ikke ændret, har ikke mindre end 4 Gange været Genstand for Revision. De nu gældende Bestemmelser indeholdes i Lov Nr. 130 af 27. Maj 1908 og Tillægslov Nr. 113 af 29. April 1913. Herefter kan Moderen, for saa vidt hun i Trangstiltfælde er berettiget til vedblivende at forsørges her i Landet, ved at fremsætte mundtlig eller skriftlig Begæring derom til den stedlige Politimester, i København til Magistraten, fordre Bidraget, dog ikke for kortere Tid end $\frac{1}{2}$ Aar og længst for 1 Aar ad Gangen, forskudsvis udbetalt af det Offentlige. Begæringen skal være ledsaget af Bidragsresolutionen og Leveattest for Barnet. Det stilles derhos som Betingelse, at Moderens Formueforhold og Erhverv ikke tillader hende selv at sørge for Barnets forsvarlige Underhold og Opdragelse.

Ved Overøvrighedens Fastsættelse af Bidragspligtens Omfang skal det have for Øje, at Barnets Forsørgelse bør ske i Overensstemmelse med Moderens Livsforhold, dog saaledes, at den er forsvarlig og ikke ringere end i gode Plejehjem paa den Egn, hvor Barnet forsørges, men heller ikke udover almindelig gode Middelkaar. Faderens Bidrag bør i Almindelighed sættes til tre Femtedele af samtlige de Udgifter, som Barnets Underhold herefter medfører. I Tilknytning hertil fastsætter Overøvrighederne hver for sit Omraade for 5 Aar ad Gangen et »Normalbidrag«, der som Regel vil danne Normen for det i Bidragsresolutionen fastsatte Beløb og som tillige udgør Maximum for det Offentliges Udbetalingspligt. Normalbidraget for København er f. T. sat til 144 Kr. aarlig i Barnets 2 første Aar og derefter 120 Kr. aarlig. Bidragspligten vedvarer til Barnets 18. Aar, men Bidraget kan nedsættes eller efter Omstændighederne bortfalde, naar Barnet er fyldt 14 Aar. Foruden Bidrag til Barnet kan det paalægges Faderen at bidrage til Udgifterne ved Moderens Barselfærd og til hendes Underhold i en Maaned før og en Maaned efter Fødslen. Ogsaa disse Bidrag kan Moderen forlange forskudsvis udbetalt af det Offentlige med et Normalbeløb, der for København er fastsat til henholdsvis 12 Kr. og 2×20 Kr. Retten til Bidrag bortfalder ikke ved Faderens Død og indenfor visse i Loven fastsatte Grænser bliver det fornødne til Dækning af det ham paahvilende Underholdsbidrag at udbetale af Dødsboet.

Den Moderen tilkommende Ret kan under visse Omstændigheder gaa over til Barnets Plejeforældre eller Adoptivforældre, ligesom Fat-

tigvæsenet ogsaa indtræder i Moderens Ret, naar det har maattet overtage Barnets Forsørgelse.

Overfor Faderen indeholder Loven adskillige ret strenge Bestemmelser, saaledes bl. a. Forbud mod at forlade Landet, før han har stillet Sikkerhed for Opfyldelsen af sin Bidragspligt. Er hans Opholdssted ubekendt, kan han efterlyses i »Politiefterretninger«. Tillige bestemmes det, at det i Henhold til Lovens Regler Moderen udbetalte Bidrag betragtes som en Faderen ydet *Fattighjælp*, naar Udpantning for Beløbet forgæves er foretagen, eller naar vedkommende Myndighed har skønnet, at der ikke ved Udpantning kan faas Dækning for Beløbet, eller i Tilfælde af, at Efterlysning af Faderen har været forgæves, naar der er forløbet en Maaned, efter at Efterlysningen har fundet Sted. Om denne Hjælp skal vedkommende Myndighed, der forskudsvis har udbetalt Bidraget, give fornøden Underretning til Faderens Opholdskommune, saafremt denne kendes, saasnart dette kan ske. Hele det udlagte Bidrag er hans Forsørgelseskommune pligtig at refundere, og Magistraten maa følgelig efter Paakrav fra Politimestre, der forskudsvis har udlagt Bidrag til udenfor København boende Mødre, erstatte Udlægene, naar Faderen er forsørgelsesberettiget her i Staden.

Om Magistratens Virksomhed paa dette Omraade i Aaret 1912—13 giver nedenstaaende Tabel Oplysning:

	Antal Sager.	Heraf nye Sager i 1912—13
a. Sager, i hvilke Moderen opholder sig her i Staden	6,495	1,055
b. Sager, i hvilke Moderen ikke opholder sig her i Staden . . .	1,009	309
	7,504	1,364
Udgiften har været:	Kr. Ø.	Kr. Ø.
Til fremmede Myndigheder	79,963.47	
» Mødre m. fl.	699,480.25	
		779,443.71
Heraf er refunderet:		
af Kommuner	150,498.13	
» Fædre	273,853.07	
		424,351.20
Nettoudgift		355,092.51

2. Værgeraadsbørn.

Den 1. Oktober 1905 traadte Lov Nr. 72 af 14. April s. A. om Behandling af forbryderske og forsømte Børn og unge Mennesker i Kraft.

Ved denne Lov oprettedes Værgeraadsinstitutionen, bestaaende af *Værgeraadene*, som Regel et i hver Kommune udenfor København, me-

dens København deltes i 5, senere, nemlig fra 1. Febr. 1907, 13 Værgeraadskredse, og *Overværgeraadet*, der har Sæde i København.

Værgeraadene har i Henhold til Loven at træffe Beslutning om Anvendelse af Opdragelses- og Forbedringsmidler overfor:

- 1) Personer under 18 Aar, der begaar en strafbar Handling, som vidner om sædelig Fordærvelse eller Vanrøgt, og Personer under kriminel Lavalder, der begaar en saadan, som paa Grund af deres Alder er straffri.
- 2) Børn under 15 Aar, der uden at begaa en saadan Handling, findes sædelig fordærvede eller paa Grund af Forældres eller Opdrageres grove Forsømmelighed eller Lastefuldhed eller Mangel paa Evne til at opdrage dem, er udsatte for sædelig Fordærvelse.

Denne Regel kan undtagelsesvis anvendes overfor unge Personer mellem 15 og 18 Aar.

- 3) Børn under 15 Aar, som af Forældre, eller andre Opdragere mishandles, eller hos disse lider saadan Nød, at deres Sundhed eller normale legemlige Udvikling derved udsættes for alvorlig Fare.

Til Opnaaelse af Lovens Formaal kan Værgeraadene beslutte Anbringelse i private Plejehjem, Børnehjem, almindelige Opdragelsesanstalter og Anstalter for særlig vanskelige Børn (Korrektionsanstalter) samt lade Børnene besøge en Dagarbejdsskole.

Alle af Værgeraadene truffne Beslutninger om Børns endelige Fjernelse fra Hjemmet skal godkendes af Overværgeraadet, der tillige virker som Appelinstant.

Værgeraadene kan paa egen Haand midlertidig anbringe Børn, naar Forholdene ikke tillader at udsætte Fjernelsen efter Overværgeraadets Godkendelse. Til saadanne midlertidige Anbringelser benyttes som Regel de saakaldte Optagelseshjem. Anbringelse i Dagarbejdsskole kræver ikke heller Overværgeraadets Medvirkning.

Om Afholdelsen af de ved Loven foranledigede Udgifter giver denne følgende Regler:

Opholdskommunen afholder samtlige Udgifter ved den midlertidige Anbringelse. Fra Overværgeraadets Godkendelse af Anbringelsen bæres Udgifterne halvt af Statskassen og halvt af Forsørgelseskommunen, medmindre Børnene er anbragte i Anstalter for særlig vanskelige Børn. I saa Fald bæres de helt af Statskassen. Endvidere bærer denne samtlige Udgifter vedrørende Børn over 15 Aar.

Med Hensyn til Forældrenes Deltagelse i Udgifterne bestemmer Loven, at Værgeraadene, naar Beslutning om Fjernelse er truffet, ved

særligt Dekret har at paalægge Forældrene at udrede et Bidrag, der afpasses under Hensyn dels til, hvad de virkelige Udgifter antages at ville andrage, dels til den bidragspligtiges Evne, og vedvarer til Børnenes 15. Aar. Loven giver her den særlige Regel, at hvis Bidraget ikke er betalt paa Tremaanedersdagen efter Forfaldstid, betragtes det som en den paagældende paa nævnte Dag ydet Fattighjælp.

Hvad nu Forsørgelsesvæsenets Virksomhed i Henhold til Loven angaar, bestaar den i, dels at oplyse Børnenes Forsørgelseskommune, tilvejebringe dennes Anerkendelse af Forsørgelsesretten og underrette Værgeraadene herom, dels i at honorere de efterhaanden indkommende Regninger over de Udgifter, der paahviler Kommunerne og Statskassen, alene med Undtagelse af Udgifter ved Anbringelse i Anstalter for særlig vanskelige Børn, hvorhos det paahviler Forsørgelsesvæsenet at indkræve eller inddrive Bidragene og aarlig foretage Opførelse med Statskassen.

Det vil heraf ses, at Forsørgelsesvæsenets Stilling til forsømte Børn er bleven en anden end tidligere, hvor dette, bortset fra de Tilfælde, hvor velgørende Foreninger tog Affære, maatte antage sig Forsorgen for de nu af Børneloven omfattede Børn, eventuelt efter at Myndigheden over dem var frataget Forældrene ved Overøvrighedens Dekret.

Med Hensyn til forbryderske Børn er Forsørgelsesvæsenets Stilling ogsaa undergaaet en Forandring. Før Lovens Ikrafttræden gav den Omstændighed, at et Barn havde begaaet en strafbar Handling, nemlig ikke af den Grund Anledning til offentlig Forsorg, men bevirkede kun, at Straffemyndighederne traadte til.

Nu har Loven af 14. April 1905 inddraget saadanne Børn og unge Mennesker under sit Omraade ud fra den Betragtning, der efterhaanden er gaaet ind i den almindelige Bevidsthed, at overfor Børn og unge Mennesker bør Opdragelse træde i Stedet for Straf, og dette er muliggjort ved midlertidig Lov Nr. 63 om nogle Ændringer i Straffelovgivningen af 1. April 1911, jfr. midlertidig Lov Nr. 129 af 1. April 1905.

Denne Lov giver nemlig Justitsministeriet Bemyndigelse til i visse Tilfælde at bestemme, at Paatale bortfalder overfor Personer mellem 14 og 18 Aar paa Betingelse af, at paagældende anbringes under betryggende Forhold, hvilket efter at Loven af 14. April 1905 den 1. Oktbr. s. A. traadte i Kraft, er praktiseret saaledes, at Justitsministeriet fritager paagældende unge Personer mellem 14 og 18 Aar for at sættes under Tiltale, mod at vedkommende Værgeraad antager sig dem.

At Forsørgelsesvæsenets Virksomhed trods dets forandrede Stilling efter Loven dog er meget betydelig, vil fremgaa af, at der siden Lovens Ikrafttræden til Københavns Forsørgelsesvæsen er sket Henvendelse fra Værgeraadene om ca. 3000 Børn, for hvilke der altsaa har været at rejse Forsørgelsessag og for Størstedelens Vedkommende at afholde Udgifter.

Til Belysning af den Betydning, Sagen har haft for Københavns Kommune, skal sluttelig anføres, at Bruttoudgiften for Tiden efter 1907 her har udgjort:

1907/08	Kr. 70,306.93
1908/09	— 112,381.63
1909/10	— 179,245.17
1910/11	— 198,351.76
1911/12	— 203,031.43
1912/13	— 245,423.90

3. Ægtebørn.

Herom indeholder Lov Nr. 131 af 27. Maj 1908 med Tillægslov Nr. 112 af 29. April 1913 en Række Bestemmelser, der for Størstedelen falder sammen med Reglerne for de uægte Børn. Moderens Ret til forskudsvis Udbetaling af det ved Skilsmissebevilling, Separationsbevilling eller særlig Overøvrighedsresolution fastsatte Bidrag er betinget af, at hun i Trangstilfælde er berettiget til vedblivende at forsørges her i Landet og at hendes Formueforhold og Erhverv ikke tillader hende selv at sørge for Barnets eller Børnenes forsvarlige Underhold og Opdragelse, og Udbetalingens Maximum er ligeledes her begrænset ved et »Normalbidrag«, der falder sammen med det for de udenfor Ægteskab fødte Børn fastsatte.

Magistratens Virksomhed paa dette Omraade i Aaret 19¹²/₁₃ fremgaa af nedenstaaende Tabel.

	Antal Sager	Heraf nye Sager i 1912—13
a. Sager, i hvilke Moderen opholder sig her i Staden	1,359	166
b. Sager, i hvilke Moderen ikke opholder sig her i Staden .	165	53
	<hr/> 1,524	<hr/> 219
Udgiften har været:	Kr. Ø.	Kr. Ø.
Til fremmede Myndigheder	18,522.63	
- Mødre m. fl.	271,455.38	
	<hr/>	289,978.01
Heraf er refunderet:		
af Kommuner	41,655.69	
- Fædre	41,961.94	
	<hr/>	83,617.63
Nettoudgift . . .	<hr/> 206,360.38	

4. *Børn af Enker.*

Det sidste Led i Rækken af Børnelove er Lov Nr. 124 af 29. April 1913 om Understøttelse til Børn af Enker, hvilken Lov traadte i Kraft d. 1. Januar 1914. I Lovens § 1 bestemmes:

Enker, som dertil skønnes at være trængende, skal, saafremt de er berettigede til i Trangstilfælde vedvarende at forsørges her i Landet, have Ret til af det offentlige uden Fattighjælps Virkning at oppebære en Understøttelse som Bidrag til Udgifter ved Underhold og Opdragelse af deres Ægtebørn eller under Ægteskab adopterede Børn.

Trængende anses den Enke for at være, hvis Formue ikke overstiger 4,000 Kr. med et Tillæg af 500 Kr. for hvert Barn under 14 Aar, og hvis Indtægt ikke overstiger Totrediedelen af det for Statsskat i vedkommende Kommune i Underhold til Lov Nr. 144 af 8. Juni 1912 § 8, 1ste Stykke, fritagne Beløb, dog med et Tillæg af 100 Kr. for hvert Barn under 14 Aar. Undtagelsesvis, under særlige Omstændigheder, kan det dog ved Kommunalbestyrelsens Skøn afgøres, om en saadan Enke skal anses for trængende, og i bekræftende Tilfælde, om hun skal have den fulde nedenfor nævnte Understøttelse, eller om denne kan nedsættes til Halvdelen.

Understøttelsen ydes med:

100 Kr. aarlig, indtil Barnet har fyldt	2 Aar
80 — — , — — — —	12 —
60 — — , — — — —	14 —

Understøttelsen bortfalder, naar Moderen indgaar nyt Ægteskab, naar hun vitterlig fører et Levned, der i det almindelige Omdømme vækker Forargelse (bevislig Drikfældighed, Erhverv ved Utugt eller lignende), naar hun faar Understøttelse af Fattigvæsenet eller af en Hjælpekasse, der modtager Tilskud af Kommunekassen eller af den kommunale Afdeling af Københavns Understøttelsesforening. Ligeledes kan Understøttelsen bortfalde, naar hendes økonomiske Kaar væsentlig forbedres ved Tilvæxt til hendes Formue eller Indtægt, som ikke hidrører fra hendes eget eller Børnenes Arbejde.

Understøttelse til Moderen efter Fattiglovens § 44, 61 og 63 (se ovenfor Side 42) medfører dog ikke denne Virkning, ej heller Hjælp fra den kommunale Afdeling af Københavns Understøttelsesforening i Anledning af Sygdom hos Moderen eller Børnene.

Bidraget kan undtagelsesvis, naar særlige Omstændigheder taler derfor, udstrækkes indtil det fyldte 18. Aar.

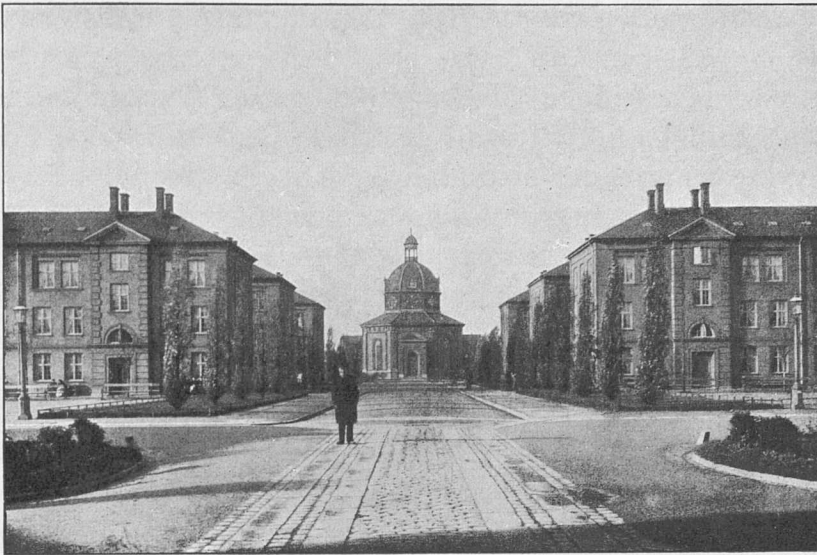
Loven er særlig beregnet paa at støtte Børn af de Kvinder, der efter sædvanlig Sprogbrug kaldes Enker, altsaa gifte Kvinder, der i Samliv med Manden mister denne. I videre Forstand er ogsaa separerede og forladte Hustruer Enker, naar deres Mand dør, og det kan da tænkes, at de inden Mandens Død og følgelig ogsaa senere har haft Ret til Bi-

drag efter Reglerne i forrige Afsnit. De kan da selv vælge, hvilken af de to Love de nu vil benytte.

Medens der med Hensyn til Forundersøgelsen (Lokaladministrationen) kun er truffet midlertidige Foranstaltninger til Behandling af de indkomne Begæringer, er den endelige Afgørelse, der efter Loven skal træffes af Kommunalbestyrelsen, henlagt til et staaende Udvalg, hvortil er valgt Borgmesteren for Magistratens 3. Afdeling og 2 Borgerrepræsentanter. Indenfor Centraladministrationen er Expeditionen knyttet til Alderdomsforsørgelsen, der i det hele har afgivet Forbilledet for Anvisningsform, Udbetaling af Understøttelserne o. a.

Til d. 1. April 1914 var der indgivet 1448 Begæringer, hvoraf 1258 er bevilgede og 190 afslaaede, og udbetalt ialt 44,286 Kr. 04 Øre i Understøttelse.

Saa vel fra Indenrigsministeriets som fra Kommunalbestyrelsens Side udvises den største Liberalitet ved Udførelsen og Fortolkningen af Lovens Bestemmelser. Det kan dog allerede nu skimtes, at Loven vil berede nogen Skuffelse, navnlig paa den Maade, at Enker med Børn, der hidtil har været under Fattigforsørgelse, vanskelig vil kunne klare sig med den Hjælp, der tilkommer dem efter Enkebørnsloven, idet Fattighjælpen, der omfatter Middagsmad og anden Naturalforplejning, er fyldigere. Antagelig vil dette Forhold dog ændres noget, naar Loven har virket en Tid og hovedsagelig vil komme Kvinder til Hjælp, der strax fra deres Enkestands Begyndelse vil kunne indrette sig efter den ved Loven skabte Situation.

Almindelig Hospital, Gaardspladsen (i Baggrundens Kirken).

ALMINDELIG HOSPITAL

Denne Stiftelse huser Stadens fattige gamle og syge, for saa vidt de ikke oppebærer Alderdomsunderstøttelse, samt tillige enkelte yngre Personer, der paa Grund af uhelbredelig Sygdom eller Vanførhed ikke kan klare sig ude.

Der er Plads til 1546 Personer, nemlig 184 paa Sygeafdelingen, 177 i Plejeafdelingen, 1008 i den almindelige Afdeling og 131 i en Særafdeling. Hertil kommer en Ægteparsafdeling med Plads til 23 Ægtepar.

Stiftelsens Formaal er at skabe et Hjem for de gamle.

Enhver indlagt faar saaledes sit fulde Underhold: Husly, Varme, Mad, Beklædning og Sygebehandling, samt endvidere i Lommepenge 30 à 40 Øre om Ugen.

Ønsker Beboerne at udføre lidt Arbejde for Stiftelsen, faar de Betaling for det; og der anvises Værkstedspads til dem, der vil arbejde lidt for egen Regning. De lever her saa frit, som det er foreneligt med Ro og Orden paa en saadan Anstalt.

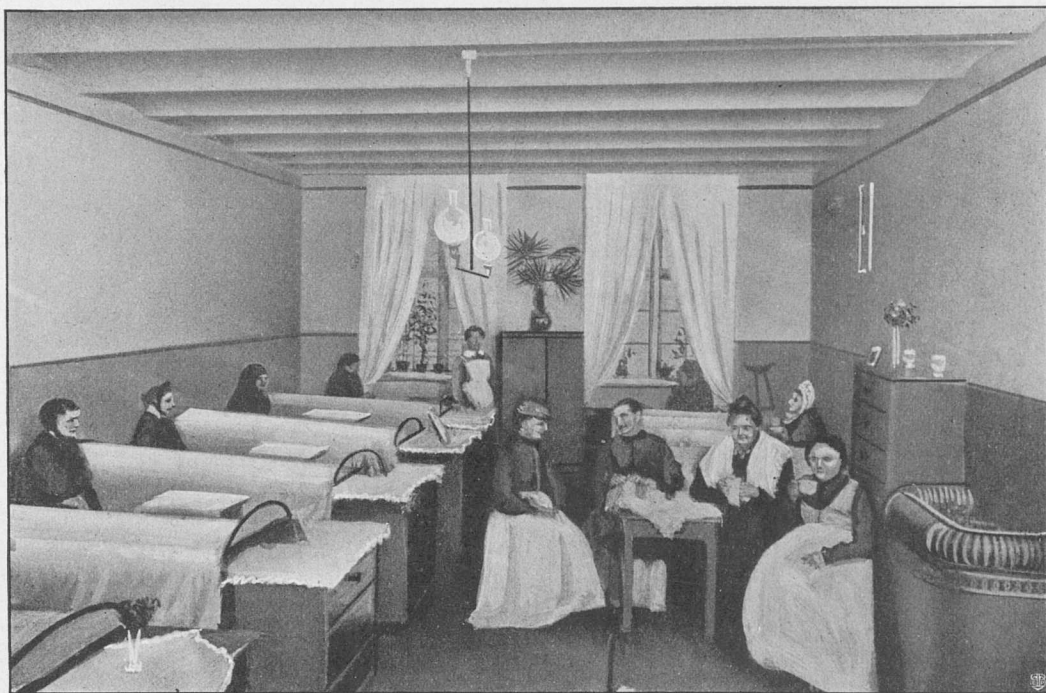
Der er Udgang hver Dag fra Kl. 1 (af Hensyn til Middagsmaden Kl. 12, som gerne først skal spises) og to Gange om Ugen hele Dagen. For dem, der ikke vil eller kan gaa ud, er der Spadserepladser og Haveanlæg, rigeligt forsynede med skyggefulde Siddepladser.

Til Brug særlig om Vinteren og i ugunstig Vejr findes Opholds- og Rygestuer.

Besøg modtager de hver Dag fra Kl. 2—5.

I Kirken afholdes Gudstjeneste hver Uge, og et stort Bibliotek benyttes stærkt og suppleres stadigt.

Til Opmuntring for de gamle gives ved velvillige Kunstneres Bistand Koncerter og Underholdninger, om Vinteren i Teatersalen og om

Almindelig Hospital, Stue for Kvinder. Efter Fot. af Jul. Aagaard (1903).

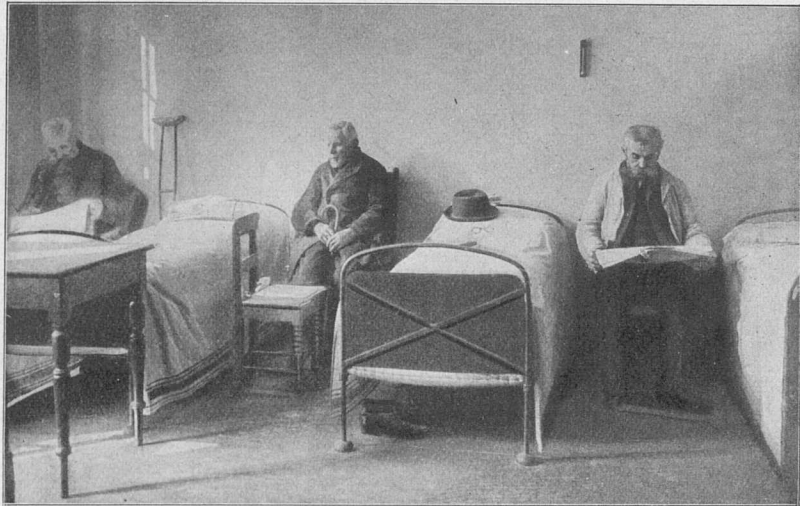
Sommeren i Haveanlægget. Stiftelsens Beboere glemmes heller ikke af Stadens Borgere, der viser dem stor Interesse, blandt andet ved at indbyde dem til Teaterforestillinger og Skovture og ved navnlig i Jule-tiden at gøre deres til, at de gamle ikke for tungt føler, at de er fattige og syge.

Stiftelsen strækker sig over et Areal af ca. 6 Hektarer. Bygningerne opførtes i Aarene 1886—1892 efter Tegning af Professor Vilh. Petersen, og Opførelsen kostede henved 2 $\frac{1}{4}$ Million Kroner. Anstalten toges i Brug i Slutningen af 1892.

Naar man fra Nørre Allé gaar ind igennem Administrationsbygningens Port, strækker der sig ud fra denne en bred Allé, for Enden af hvilken den smukke Kirke ligger. Denne Allé deler Anstalten i 2 omtrent lige store Halvdele, og omkring Alleen grupperer saa Bygningerne sig næsten symmetrisk.

Til højre og venstre for den ligger paa hver Side parallelt tre store Bygninger; i disse 6 Bygninger, der i Ydre er ganske ens, bor til højre hovedsagelig Kvinder og til venstre Mænd, i Værelser, der efter deres Størrelse rummer fra 2—10 Senge.

Efter at have passeret disse 6 Bygninger, naar man til Kirken, der er en stilfuld, lys Kuppelkirke med et godt Or-

Almindelig Hospital, Stue for Mænd.

gel. Kommunen har Aar 1914 skænket den en smuk Malmlysekrone. Kirken har Plads til ca. 500 Mennesker.

Paa hver Side af Kirken ligger symmetrisk til højre Vaskeriet og til venstre Køkkenet.

I Vaskeriet, hvis Maskiner drives med Damp, vaskes aarligt over en Million Stykker Tøj. Paa 1ste Sal her findes Anstaltens Beholdninger af linnede og uldne Sager.

Køkkenet, som ligeledes bruger Damp til Maskiner og til Kogning, leverer Mad ikke alene til selve Almindelig Hospital, men ogsaa til Stadens Alderdomshjem og til fattige, som bor ude i Byen. Her tilberedes bl. a. daglig ca. 2500 Portioner Middagsmad af forskellig Sort. De to største af de 11 Svingkedler rummer hver 800 Liter. — I Køkkenets Tagetage findes Teatersalen med Plads til 350 Mennesker.

Udenom de nævnte Bygninger ligger saa i en Halvkreds til venstre Kedelhus, Maskinværksted, Badeanstalt, Depotbygninger, Hestestald og to mindre Bygninger, hvilke sidste særligt er beregnede til de lidt vanskeligere blandt de indlagte.

Kedelhusets 5 Dampkedler med tilsammen 900 H. Kr. forsyner som nævnt Køkkenet og Vaskeriet med Damp, hertil kommer Badeanstalten

Almindelig Hospital, Administrationsbygningen.

samt en Del Blandingshaner omkring paa Hospitalet; endvidere opvarmes hele Komplexet ved Ovne, der gennem Ledninger faar Damp herfra. Stadens Alderdomshjem faar ogsaa sin Varme her.

I Halvkreds til højre ligger endelig Sygehuset, Kapellet og Lighuset med Sektionsstue.

Sygehuset er indrettet efter Nutidens Fordringer med lyse og luftige Værelser og Korridorer. I Kælderne her er Lægernes Laboratorium.

Imellem Bygningerne er anlagt Spadseregange og Veje med Haveanlæg rigeligt forsynede med Blomster og Buske, der giver hele Anstalten et lyst og venligt Præg.

Anstalten ledes af en Inspektør og Sygehuset af en Overlæge. Iøvrigt er der ansat 265 højere og lavere Tjenestemænd og Arbejdere, der fordeles sig saaledes:

Ved Administrationen	158
- Sygeplejen	104
- Gudstjenesten	3

SPISEREGLEMENT

for

I. *Den almindelige Afdeling.**Middagsmad* i Sommerhalvaaret (9 Dages Turnus).

1. Dag: Kødsuppe og Kød.
2. — Bygvælling, Risvælling eller Kærnemælkssuppe og Lobescowes.
3. — Grynsuppe eller Frugtsuppe og Æg med Sennep.
4. — Sagovælling og Ragout eller Blodbudding.
5. — Ærter og Flæsk eller Kødpløse.
6. — Øllebrød og Plukfisk.
7. — Vandgrød og Flæsk med stuede Kartoffler.
8. — Grynsuppe og Frikasé.
9. — Kartoffelsuppe med Flæsk.

Vinterhalvaaret.

1. Dag: Grønkaal eller Hvidkaalssuppe med Flæsk.
2. — Kødsuppe og Kød.
3. — Bygvælling, Risvælling eller Kærnemælkssuppe og Lobescowes.
4. — Grynsuppe og Spegesild.
5. — Vandgrød og Ragout eller Blodbudding.
6. — Ærter og Flæsk eller Kødpløse.
7. — Grynsuppe og Klipfisk.
8. — Kartoffelsuppe og Flæsk.
9. — Risgrød og Hachis.

II. *Plejeafdelingen.*

Sommerhalvaaret.

1. Dag: Kødsuppe med Kødboller og Peberrodskød.
2. — Bygvælling og Lobescowes.
3. — Grynsuppe eller Frugtsuppe og Æg med Sennep.
4. — Mælk og Tvebakker, Flæsk med stuede Kartoffler.
5. — Øllebrød og Plukfisk.
6. — Sagovælling og Ragout eller Risvælling og Blodbudding.
7. — Vandgrød og Flæsk med stuede Kartoffler.
8. — Grynsuppe og Frikasé.
9. — Havresuppe og Hachis.

Vinterhalvaaret.

1. Dag: Bygvælling og Lobescowes.
2. — Kødsuppe med Ris.
3. — Vandgrød og Ragout.
4. — Sagovælling og kogt Fisk.
5. — Grynsuppe og Klipfisk.
6. — Havresuppe og Flæsk med stuede Kartoffler.
7. — Risgrød og Hachis.
8. — Mælk med Tvebakker og Flæsk med stuede Kartoffler.
9. — Kødsuppe med Kødboller og Peberrodskød.

Den øvrige Kost

er ens paa den almindelige Afdeling og Plejeafdelingen.

Om Morgen: $\frac{1}{4}$ l. varm skummet Mælk.

Om Aften: 1 Kop The og en 1 Hvedetvebak à 50 g.

Endvidere: 2,5 kg. Rugbrød ugentlig eller 250 g. Sigtebrød eller 200 g. Franskbrød daglig samt 30 gr. Margarine og $\frac{1}{4}$ l. skummet Mælk eller $\frac{3}{8}$ l. 4° Øl daglig,

samt hver Morgen Havresuppe til dem i den almindelige Afdeling, som ønsker det.

III. *Sygeafdelingen.**Middagsmad (14 Dages Turnus).*

1. Dag: Kødsuppe med Kødboller og Peberrod.
2. — Sagosuppe og kogt Fisk.
3. — Bygvælling og Kødboller i Karry med Ris.
4. — Vandgrød og Frikasé.
5. — Hyldebærsuppe og stegt Fisk.
6. — Bollemælk og Hachis.
7. — Kartoffelsuppe og Ragout.
8. — Grynsuppe og Kalvesteg.
9. — Risvælling og Kødbudding.
10. — Blaabærsuppe og Frikasé.
11. — Rismelsgrød og kogt Fisk eller Frikadeller.
12. — Ølsuppe og Grillade.
13. — Risgrød og Frikadeller.
14. — Sagovælling og Flæskesteg.

Den øvrige Kost.

$\frac{1}{2}$ l. sød Mælk, 30 g. Margarine, 400 g. Rugbrød eller 250 g. Sigtebrød eller 200 g. Franskbrød og 1 Kop The daglig.

Efter Budgettet er den daglige Forplejningsudgift pr Individ

i den almindelige Afdeling 36 $\frac{3}{4}$ Øre,

i Plejeafdelingen 40 $\frac{1}{4}$ Øre,

og efter sidste Regnskab var den paa Sygeafdelingen, Extrapleje og Vin iberegnet, 71 Øre.

I Henhold til Budgettet for 19 $\frac{14}{15}$ stiller Udgifterne ved Almindelig Hospitals Drift sig saaledes:

<i>Udgifter:</i>	Kr. Ø.
Assurance	1,845.48
Belysning	24,000.00
Blandede Udgifter	2,600.00
Brændsel	83,010.00
Forplejning	443,430.00
Hestehold og Kørsel	2,200.00

At overføre: 557,085.48

	Overført: 557,085.48
Hus- og Bygningsreparationer:	Kr. Ø.
Arkitektarbejder	26,965.00
Ingeniørarbejder	25,774.75
Haverne m. v.	3,600.00
	<hr/> 56,339.75
Inventar og Beklædning	79,110.00
Kontorsager og Porto	1,500.00
Lønninger:	Kr. Ø.
Ved Administrationen	93,824.00
— Gudstjenesten	2,650.00
— Sygeplejen	58,212.00
Arbejdsducører til Indlagte	15,000.00
	<hr/> 169,686.00
Maskiners Drift og Vedligeholdelse	2,978.25
Medicin og Rekvisiter	30,300.00
Rengøring	10,700.00
Skatter	13,800.00
Uge- og Dagpenge	20,000.00
Vask	29,400.00
	<hr/> 970,899.48
<i>Indtægter:</i>	Kr. Ø.
Blandede Indtægter	1,000.00
Refusioner	284,420.35
	<hr/> 285,420.35
	<hr/> <hr/> 685,479.13

Angaaende Belægningsforholdene i Regnskabsaaret 1912—13 henvises til efterfølgende Tabeller:

	Md.	Kv.	Ialt
Den 1. April 1912 henlaa	688	545	1,233
Tilgang i Aarets Løb	101	53	154
	<hr/> 789	<hr/> 598	<hr/> 1,387
Deraf:	Md.	Kv.	Ialt
døde i Hospitalet	91	88	179
overlagdes til St. Hans Hospital	3	2	5
— - »Philadelphia«	1	2	3
— - Aandssvageanstalten ved Ribe	»	1	1
— - andre Hospitaler	2	1	3
udgik til Selvforsorg	5	5	10
	<hr/> 102	<hr/> 99	<hr/> 201
Den 31. Marts 1913 henlaa	687	499	1,186
Det daglige Gennemsnitsantal i 1912—13	<hr/> 696	<hr/> 520	<hr/> 1,216

Af de den 31. Marts 1913 indlagte var:

	Mænd	Kvinder	Ialt
I Sygeafdelingen	68	68	136
- Plejeafdelingen	70	80	150
- almindelig Afdeling	524	327	851
- Filialen i Vanløse	»	8	8
Permitterede og udeblevne	25	16	41
	687	499	1,186

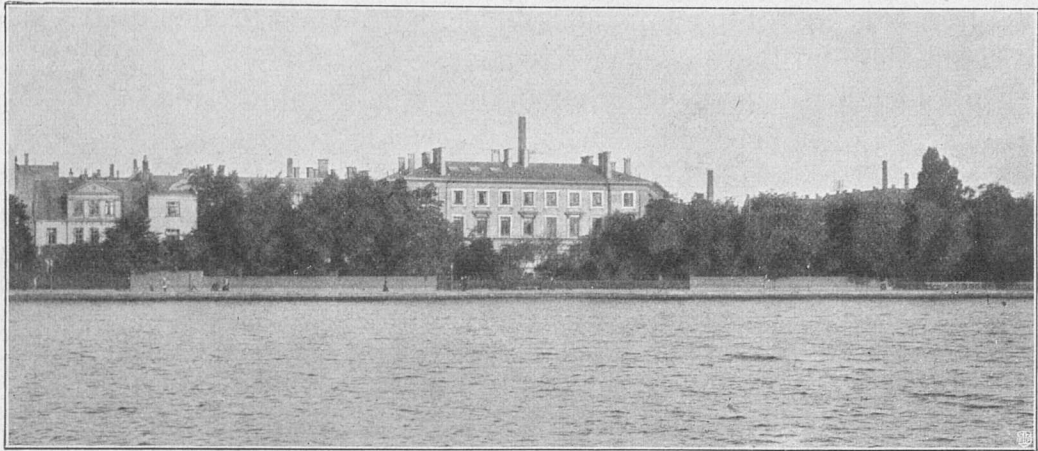
Benyttelsen af Hospitalets Syge- og Plejeafdeling i 1912—13 stiller sig saaledes:

	Sygeafdeling			Plejeafdeling		
	Md.	Kv.	Ialt	Md.	Kv.	Ialt
Den 1. April 1912 henlaa	69	67	136	65	85	150
Tilgang	252	159	411	65	53	118
	321	226	547	130	138	268
Afgang	253	158	411	60	58	118
Den 31. Marts 1913 henlaa	68	68	136	70	80	150

Belægningen den 31. Marts 1913 var fordelt i følgende Aldersklasser:

	Mænd	Kvinder	Ialt
Under 20 Aar	»	3	3
Mellem 20—30 Aar	10	4	14
— 30—40 —	22	14	36
— 40—50 —	46	21	67
— 50—60 —	113	79	192
— 60—70 —	259	244	503
— 70—80 —	174	37	211
Over 80 Aar	63	97	160
	687	499	1,186

Den omtrentlige Gennemsnitsalder var for Mænd 65 Aar og for Kvinder 66 Aar. Dødelighedsprocenten var for Mænd 11,54, for Kvinder 14,72.

St. Johannes Stiftelse, set fra Søen.

ST. JOHANNES STIFTELSE

Stiftelsen, der opførtes af Københavns Kommune i Aarene 1883—1885 og toges i Brug den 21. Juli 1885, er beliggende paa 3 af de tidligere saakaldte »Blegdamme« mellem Sortedamssøen og Blegdamsvejen paa begge Sider af Ryesgade. Stiftelsen omfatter 3 Afdelinger:

1. *Børne-Optagelsesanstalten.*
2. *Sygehuset.*
3. *Arbejdshuset.*

De to førstnævnte Bygninger er beliggende paa Grunden mellem Sortedamssøen og Ryesgade, medens Arbejdshuset med Værkstedbygning, Økonomibygningen med Køkken og Vaskeri, en Bygning med Skole for Børnene og Beboelsesværelser, Brændselsskuret, Staldbygningen, Kedelhuset med Desinfektionsanstalt og Lighuset er beliggende paa Grunden mellem Ryesgade og Blegdamsvejen.

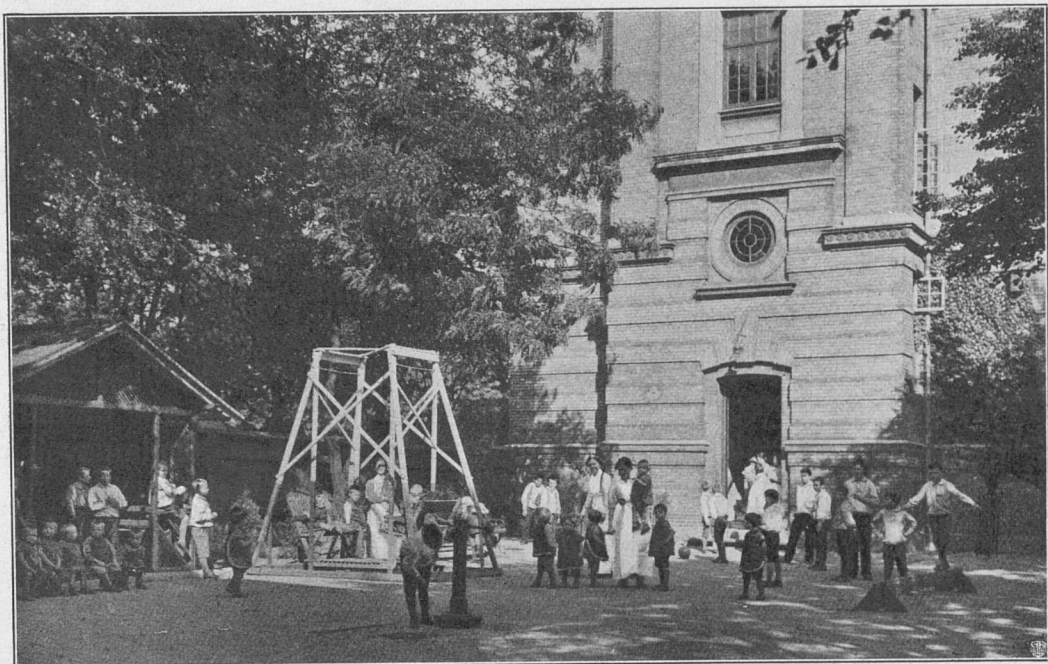
1. *Børne-Optagelsesanstalten* har en fri og smuk Beliggenhed nærmest ved Sortedamssøen og er omgivet af Haveanlæg og Legepladser. Den er beregnet paa at modtage Børn, der paa Grund af Forsørgerens Død eller af andre Grunde helt skal overgaa til Kommunens Forsorg, og endvidere Børn, der midlertidig, t. Ex. medens Moderen er indlagt i Hospital eller i lignende Tilfælde, skal forsørges af Kommunen.

Børnene forbliver her, indtil der er fundet et Plejehjem til dem, i Reglen paa Landet, eller indtil de kan vende tilbage til deres Hjem; i enkelte Tilfælde, naar de er nær Konfirmationsalderen, faar de Lov til

at blive her og konfirmeres af Stiftelsens Præst, hvorefter man søger at skaffe dem en Lære eller en Tjeneste.

Opholdet her har saaledes en midlertidig Karakter, men kan dog strække sig over flere Maaneder.

Der er derfor sørget for, at Børnene kan fortsætte med Skoleundervisningen, saalænge de er her.

St. Johannes Stiftelse, Drengenes Legeplads.

Hvis Skolen, som de har gaaet i, ligger nogenlunde nær ved Stiftelsen, og der iøvrigt intet er til Hinder, sendes de til denne Skole. Ellers gives der dem Undervisning i den til Stiftelsen knyttede Skole, der foretaas af en Kommunalærer til Undervisning af de større Børn og en Kommunalærerinde til de mindre.

Den daglige Undervisningstid er for ældste Klasse Kl. 8—12 $\frac{1}{2}$ og for yngste Klasse Kl. 8—11 $\frac{1}{2}$.

Udenfor Skolen findes et større Anlæg, hvor de kan tumle sig i Fri-kvarteret.

Der undervises i Dansk, Skrivning, Regning, Bibelhistorie, Geografi, Naturhistorie og Fædrelandshistorie.

For de større Pigebørn gives der Undervisning i Haandgerning.

De større Drenges faar udenfor Skoletiden Undervisning i Sløjd, hvor-til der er indrettet et Lokale med Høvlebænke i Bygningens Tagetage,

og en Opsynsmand med Sløjd-Uddannelse lærer dem Brugen af Værktøj, de rette Arbejdsstillinger m. m.

Børnene er i Reglen meget interesserede og glade ved dette Arbejde, og det kan undertiden ske, at de faar Lyst til at lære Haandværket videre. De bliver i saa Fald anbragt i Lære.

Ved hver Gavlside af Bygningen findes en stor Legeplads ud mod Søen, med Gyng, Sandlegeplads m. v., og her kan Børnene tumle sig med deres Legetøj Sommer og Vinter, saa ofte Vejret tillader det. Unge Piger fører Tilsyn med dem under Plejemødrenes Overopsyn.

St. Johannes Stiftelse, Pigernes Legestue.

Om Sommeren arrangeres Smaature for de større Børn til Byens Omegn, t. Ex. til Dyrehaven eller Zoologisk Have, Roture paa Sortedamssøen og Fodboldspil i den nærliggende Fælledpark.

Ved Hjælp af de gennem Pressen og Private ved Juletid indsamlede

Bidrag arrangeres der Julefester for Børnene med Uddeling af Gaver og Godter.

Man tilstræber i det hele, at Børnene under deres Ophold her ikke skal føle Savnet af et Hjem.

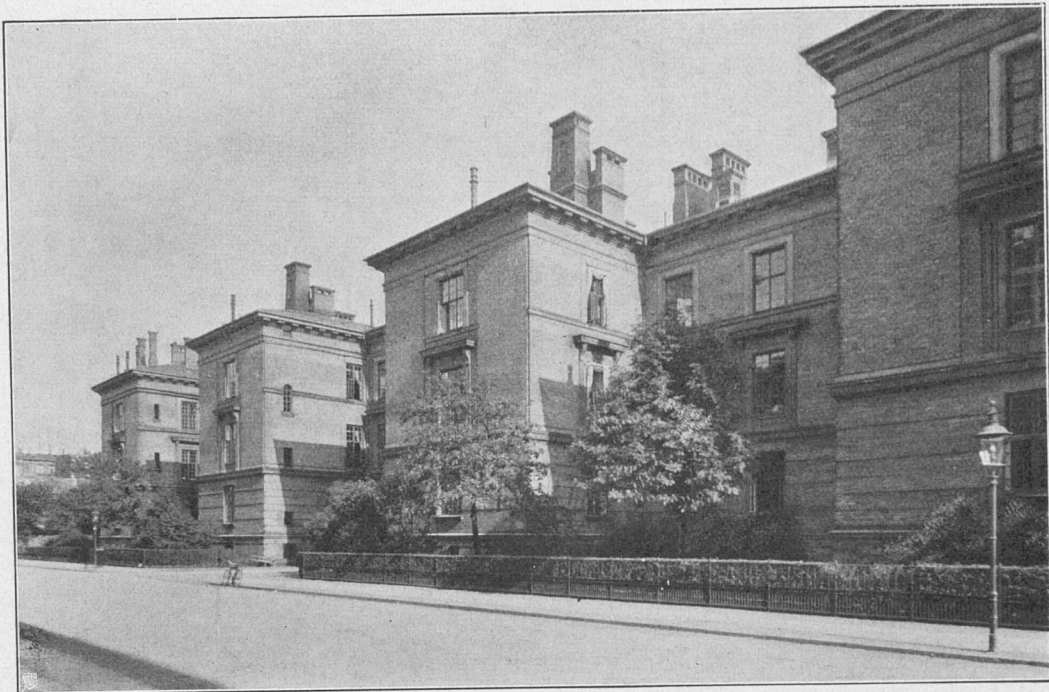
Bygningen har 3 Etag'er med Kælder og Loftlokaler og afgiver Plads til 110 Børn (60 Dreng'e og 50 Piger).

St. Johannes Stiftelse, fra Pigeafdelingen.

Pigebørnene og Dreng'e under 2 Aar bebor den ene Halvdel af Bygningen, Dreng'e over 2 Aar den anden Halvdel.

I Kælderen findes paa hver Side af Bygningens Midtparti 2 Badeværelser med Kar-, Fod- og Brusebade, et Vaskerum, et Linnedmagasin, Thekøkken med Spisekammer samt i Midtpartiet Varmekamre, hvorfra hvert Rum i Bygningen gennem sin særlige Kanal opvarmes ved varm, frisk Luft. Den forbrugte Luft føres gennem en Udsugningskanal fra hvert Rum op over Taget. Varmefladerne i Varmekamrene, Bade-

St. Johannes Stiftelse, Sygehuset, set fra Ryegade.

vandet samt Gryderne i Køkkenerne opvarmes ved Damp fra det centrale Anlæg i Kedelhuset. For at ventilere Rummene om Sommeren er i Kælderen anbragt 2 elektrisk drevne Ventilatorer.

Stueetagen har en Besøgstue og paa hver Side 1 Spisestue (130,1 m³), 1 Opholds- og Legestue (178,2 m³), et Magasin og et Værelse for Plejemoderen.

1. *Sal* har paa hver Side en Sovesal (175,5 m³) og en do. (129,1 m³) og tre Værelser for Personalet.

I Midtpartiet en Konsultationsstue.

2. *Sal* har paa Drengenes Side to Sovesale (hver paa 179,6 m³) og paa Pigernes Side en Sovesal for mindre Børn og en Vuggestue (hver paa 179,6 m³). Endvidere et Køkken og en Vaskestue i Pigeafdelingen og et Beboelsesværelse og en Vaskestue i Drengedepartementet.

I *Tagetagen* er der 4 Pigeværelser, Magasin, et Reservelokale og et Sløjdlokale.

I *Stueetagen*, 1. Sal og 2. Sal findes paa hver Side 2 Rum med Vandklosetter.

Belysningen i samtlige Lokaler er i Aarene 1912—13 forandret fra Gas til elektrisk Lys.

Adskilt fra Optagelsesanstalten ved et større Haveanlæg findes *Sygehuset*. Dette er beregnet paa at modtage fritliggende Patienter, der lider af Benskade eller kroniske Sygdomme, og fritliggende Patienter, der som uhelbredelige begæres overlagte fra Kommunehospitalet m. fl.

I *Tagetagen* er indrettet en særlig Afdeling for Patienter, der lider af Scabies eller lignende Hudsygdomme.

Sygehuset kan ialt rumme 327 Patienter. Sygestuerne, af hvilke der findes 43, er beregnede dels paa 10, dels paa 6 Senge. Isolationsstuerne, af hvilke der findes 6, er beregnede paa 1 à 2 Patienter.

I *Stueetagen* findes 8 store Sygestuer, og 2 Isolationsstuer, paa 1. Sal 8 store Sygestuer, 2 mindre do. og 2 Isolationsstuer. Endvidere 2 Spise-stuer for Læger og Sygeplejersker.

Paa 2. Sal 8 store Sygestuer, 1 mindre do., 2 Isolationsstuer og 1 Operationsstue.

I denne Etage findes en større Bedesal.

I *Tagetagen* 4 store Sygestuer og 6 mindre do.

Luften i Sygestuerne fornyes omtrent 4 Gange i Timen. Kubikindholdet pr. Seng udgør

i de store Sygestuer	20,10 m ³ Rum
- - mindre —	20,62 m ³ —
- Isolationsstuerne	23,19 m ³ —

Sygeplejerskens Værelse er beliggende imellem de Stuer, som hun arbejder ved.

Foruden de alt nævnte Lokaler i Sygehuset findes her Laboratorium, Medicinstue, Bolig for en Reservelæge, Lægekandidater, Overtilsynsdamen og Natvagter samt to Aftrædelsesværelser for Overlægen.

Paa begge Sider af Porten findes 2 Værelser, af hvilke det ene benyttes til Bibliotek for Lægerne, det andet til Aftrædelsesværelse for Præsten.

I *Kælderetagen* findes Bolig for en Portner og Værelser for Portørerne. Endvidere er Sygehusets Bade anbragt her. De bestaar af 12 Badekamre à 2 Kar for Patienter med Hudsygdomme, 2 russiske Bade

med tilhørende Styrtebade og 2 Lokaldampbade. Badekarrene er forsynede med Haner til koldt og varmt Vand og Styrtebadsapparat.

Magasinlokaler findes dels i Tag-, dels i Kælderetagen. Paa 1. Sal findes 3 Thekøkkener, i hver af de andre Etager 2. Stiftelsens Bibliotek med Underholdningslekture for Patienterne er i Kælderetagen.

Opvarmningen foregaar — med Undtagelse af Lægeværelserne, Medicinstuen samt enkelte Rum i Tagetagen, der opvarmes ved Kakkelovne, — ved Dampovne, der forsynes med Damp fra Centralkedelanlægget. I hver Sygestue er anbragt en Ovn, til hvilken Friskluftstilførsel sker gennem Kanaler fra Kælderen; den forbrugte Luft bortledes gennem en Udsugningskanal fra hver Stue op over Taget. Til Udsugning fra Loftsetagen er anbragt særlige Udsugningshætter. Korridorerne opvarmes ved varm Luft fra Varmekamre i Kælderen.

Belysningen er i Efteraaret 1913 forandret fra Gas til elektrisk Lys. I alle Etager findes Vandklosetter og Udslagningskummer.

Arbejdshuset. Dette er nærmest beregnet paa at modtage voxne Personer, som enten alt fra tidligere Tid er Fattigvæsenet bekendt som kvalificerede til denne efter sin hele Karakter bedre Stiftelse, eller som dog efter hvad der i Øjeblikket foreligger, maa anses for kvalificerede til Optagelse i den, naar de enten midlertidig er satte ud af Stand til at ernære sig selv eller paa Grund af Alder og Svagelighed ikke fuldt kan fortjene deres Underhold, men dog er i Besiddelse af en ikke ganske ringe Arbejdsevne.

Opholdet vil for de flestes Vedkommende være af kortere Varighed. Endelig er denne Del af Stiftelsen beregnet paa at kunne modtage Personer, der indlægges paa Prøve, for, hvis de befindes at lide af betydelige Mangler enten i fysisk eller moralsk Henseende, at overlægges til Fattigvæsenets andre Stiftelser, henholdsvis Almindelig Hospital eller Arbejdsanstalten Sundholm.

For at beskæftige de indlagte Personer findes der paa denne Del af Stiftelsens Grund foruden selve Arbejdshuset (Hovedbygningen), der ligger ved Ryesgade som Pendant til Sygehuset, en Værkstedbygning, der i betydelig Afstand fra selve Hovedbygningen er lagt parallelt med denne.

Økonomibygningen med Køkken og Vaskeri, fælles for hele Stiftelsen, er anlagt lodret paa Hovedbygningens Midtparti i kort Afstand fra denne, Terrænet paa begge Sider af Økonomibygningen er udlagt som 2 store Gaarde med Haveanlæg, en for Mænd og en for Kvinder.

Arbejdshuset er en 4 Etages Bygning med Kælder og Loft. Mod Gaarden findes 4 Udbygninger; i de to nærmest Hovedporten er Hovedtrapperne beliggende, i de to andre findes foruden Sidetrapperne Værelser for Opsyn og et Værelse, der er skilt fra de øvrige ved de gennem hele Bygningens Længde løbende Korridorer. Samtlige Trapper er her — som i Sygehuset — af Granit.

Bygningen er i det væsentlige opført efter samme Princip som de alt beskrevne Dele af Stiftelsen, idet et Mellemparti skiller Mands- og Kvindesiden.

Sovestuerne er ganske adskilte fra Opholds- og Spiselokalerne, idet disse paa Mandssiden har deres Plads i Kælder- og Stueetagen, paa Kvindesiden paa 1. Sal, medens de øvrige Etager benyttes til Sovelokaler.

I Midtpartiet er i Kælderen Portnerbolig og Lokale for Udlevering af Brød til Fattige i Byen, i Stuen Gennemkørsel, Kontorer og et Konsultationslokale, paa 1. Sal Lejlighed til Inspektøren og paa 3. Sal en stor Bedesal med et Alterbillede, forestillende Korsfæstelsen.

Af Sovestuer findes 20 à 14 Senge for Mænd og 11 à 14 for Kvinder og en Stue til 4 diegivende Kvinder med Børn. Der haves saaledes Plads til 438 Personer, nemlig 280 Mænd og 158 Kvinder.

I Sovelokalerne haves 3,05 m² Gulvflade og 9,74 m³ Luft pr. Seng.

I de langs Sovelokalerne løbende Korridorer findes Fajancevaske med Vandhaner og Afløb og i alle Etager Vandklosetter.

De indlagte Kvinders Arbejdslokaler findes i 1. Etage ved Siden af Spiselokalerne. Kvinderne beskæftiges her med Haandarbejde, afpasset efter deres Evner: dels med lettere Syning for Stiftelsen, dels med Strikning, Stopning og Lapning af Stiftelsens Inventar, medens Stiftelsens Syning iøvrigt udføres af private Syersker i 2. over Vaskeriet i Økonomibygningen beliggende Systuer.

Ved Siden af Hovedkontoret er indrettet Bolig for en gift Reservelæge.

Opvarmningen i Arbejdshuset foregaar — med Undtagelse af de til Bolig for Inspektøren og nogle af Opsynet bestemte Lokaler, der opvarmes ved Kakkellovne — ved Varmluftstilførsel fra Varmekamre i Kælderen. Varmefladerne forsynes med Damp fra det centrale Kedel-anlæg.

Belysningen i Kontorerne og i Reservelægeboligen sker ved elektrisk Lys, iøvrigt ved Gas.

Saa vel i Arbejdshuset som i Sygehuset findes Brandskabe, der staar i Ledningsforbindelse med Stationen paa Fælledvej.

Værkstedbygningen for Mænd bestaar af Kælder, Stue, 1. Sal og 2. Sal og rummer følgende Værksteder m. v.:

- Kælderetagen: 2 Smedeværksteder,
 1 Blikkenslagerværksted,
 1 Tøffelmagerværksted,
 Endvidere Baderum for Arbejdere til
 Karbade og Styrtebade.
- Stueetagen: 1 Værkstedskontor,
 2 Magasiner,
 3 Snedkerværksteder (11 Høvlebænke),
 1 Maatteværksted.
1. Sal: 1 Skræderværksted,
 2 Børstenbinderværksteder,
 1 Bogbinderværksted,
 1 Skomagerværksted,
 1 Magasin.
2. Sal: 1 Malerværksted,
 1 Sadelmagerværksted,
 1 Maatteværksted,
 1 Krølhaarspilleri,
 1 Magasin.

I Loftsetagen er Lageret af Træ anbragt.

I Værkstederne beskæftiges de faglærte Arbejdere saavidt muligt ved deres Haandværk med Arbejde navnlig for Stiftelsen selv og for andre kommunale Institutioner, medens de ikke faglærte oplæres til at gøre Nytte ved forskelligt lettere Haandværksarbejde saasom Børstenbinderi og Maattearbejde; endvidere ved Krølhaarspilning, Poseklistring, Brændehugning m. v.

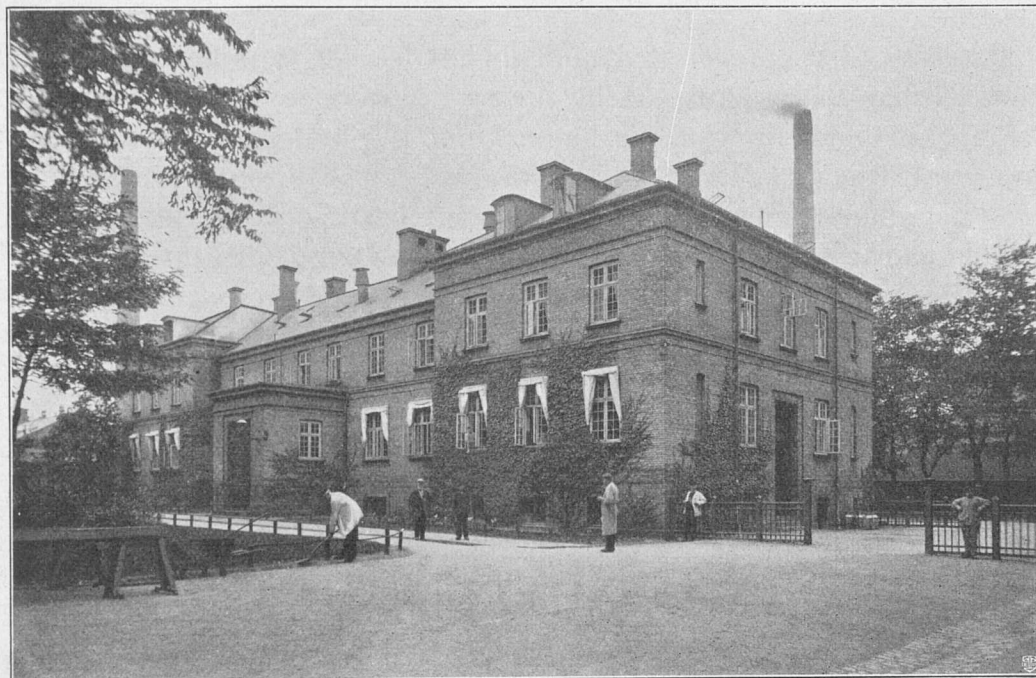
Stiftelsen afsætter Børstenbinderartikler til samtlige Kommuneskoler, Vandværket, Elektricitetsværkerne, Hospitaler m. fl. og forsyner Kommuneskolerne, Politistationer, nogle Hospitaler m. fl. med Optændingsbrænde.

De indlagte Arbejdere anvendes endelig til forskellige Tjenestearbejder ved Stiftelsens Drift: i Køkken, Vaskeri, Stald, Kedelhus, Desinfektion, ved Rengøring, som Sygevagter, Bude o. l.

Arbejderne oppebærer herfor et Vederlag, der dels udbetales dem en Gang ugentlig til Smaafornödenheder, dels godskrives deres Konto og senere udbetales dem, naar de udgaar fra Stiftelsen.

Økonomibygningen. Denne ligger lodret paa Arbejdshusets Midtparti. Stueetagen er delt i 2 lige store Dele, af hvilke den nærmest Arbejdshuset optages af Køkkenet med alle dertil hørende Lokaler, medens den modsatte Halvdel optages af Vaskeri med tilhørende Rum.

I *Køkkenet*, der er indrettet til Dampkogning, og hvor Maden tilberedes til Sliftelsens forskellige Afdelinger og til Udlevering til Fattige i

St. Johannes Stiftelse, Gaard i Arbejdshuset med Økonomibygningen.

Byen, findes foruden et stort Komfur endvidere 4 store Svinggryder og 9 mindre Gryder, der tilsammen rummer ca. 2500 Liter, 1 Fiskekoger, 1 Kaffekogemaskine og Varmeskab. I Stueetagen er der endvidere Opvaskekøkken, Skrællestue med en elektrisk drevne Kartoffel-skrællemaskine, Kontor for Økonoma, Fadebur og Brødkammer, medens de nødvendige Forraadskamre findes i Kælderen. I denne er anbragt et større Kølerum og elektrisk drevne Kødhakke- og Farsrøremaskiner. Varerne bringes ved en Elevator fra Kælderen op i Køkkenet. Maden udleveres til Afdelingerne fra 2 smaa Udbygninger mod Gaardene, og her afhenter ogsaa Fattige fra Byen den dem anviste Forplejning.

Paa 1. Sal over Køkkenet findes Bolig for Økonoma, den ene Kvartermester og Husjomfru; paa 2. Sal for Køkkenpigerne.

Fra Køkkenet er der i 1912—13 udleveret følgende Antal Kostportioner:

Tjenestemænd	54,202
Patienter i Sygehuset	126,042
Indlagte i Arbejdshuset	93,026
Børn i Optagelsesanstalten ...	28,980
Fattige i Byen	65,731
	<hr/>
	367,981

Vaskeriet, der optager den anden Halvdel af Bygningen, bestaar af det egentlige Vaskelokale, Skillestue og Rullestue.

I Vaskelokalet findes 2 Vaskemaskiner, 1 Skyllmaskine, 2 Tøjtøringscentrifuger, 3 Dampbygekar, 2 Blødekar, 8 Vaskekummer, hver forsynet med Haner for koldt og varmt Vand, og 1 Ludkoger. Fra Centrifugerne føres Tøjet enten til den store Damprulle (opstillet 1912) i Rullestuen tilhøjre for Trappen og rulles og tørres samtidig, eller glider gennem en Tragt ned til Tørremaskinen i Kælderen og føres fra denne til den mindre Maskinrulle i Rullestuen.

Maskinerne og Elevatoren, der fører Tøjet til Magasinerne paa 1. Sal, drives af en i Stueetagen opstillet Dampmaskine. Endvidere forefindes i Kælderen Maskinværksted med tilhørende Magasiner samt en Beholder, hvorfra Vaskeri og Køkken forsynes med Vand, som er opvarmet ved Spildedamp.

Den fornødne Damp leveres fra Centralkedelanlægget.

Paa 1. Sal findes Bolig for Oldfruen og Oldfrueassistenten, en Strygestue, Tilskærestue og 2 store Linnedmagasiner.

Paa 2. Sal Værelser for 3 Vaskeripiger og 2 Systuer til private Syersker samt Magasin.

I 1912—13 er der i Vaskeriet vasket 931,387 Stk. Tøj eller gennemsnitlig i 305 Dage 3,054 Stk. Tøj daglig.

Adskilt fra Vaskeriet ved en mindre Gaard ligger Tørrepladsen og ved Siden af denne en til den foran omtalte Værkstedbygning for Mænd svarende Bygning, der tidligere benyttedes som Værkstedbygning for Kvinder, men som nu har faaet en anden Anvendelse, idet Stueetagen benyttes til Skole for Børnene, se foran under Optagelsesanstalten, medens den ombyggede 1. og 2. Sal benyttes til Beboelse for Personalet.

I Kælderen findes Baderum for kvindelige Arbejdere.

Bagved denne Bygning og Værkstedbygningen ligger:

Brænde- og Kulskuret.

Staldbygningen. I denne, der har Plads til 4 Heste, findes foruden Foderloft m. v. Bolig for 2 Kuske, Overkøkkenkarlen, Overvaskerikarlen og Vagtværelse for en Maskinassistent.

Den vestlige Del af Bygningen er Vognremise.

Nærmest Blegdamsvejen findes endelig Lighuset og Desinfektionsanstalten; disse Bygninger, der vender Gavlen mod Vejen, er forbundne ved en Bygning, der benyttes som Bolig for Kvartermesteren ved Arbejdshuset, Værkføreren og 1 Portner.

Lighuset, der er bygget i Korsform, indeholder ud mod Blegdamsvejen et Kapel, hvorfra Begravelser kan foregaa, endvidere et Lokale til Optagelse af indbragte Døde fra Staden, af ubekendte Forulykkede og Selvmordere (i 1912—13 indbragtes der fra Byen 333 Døde), samt endelig Lokaler til Ligene fra selve Stiftelsen med tilhørende Obduktionsstue m. m.

I *Desinfektionsanstalten* foregaa Desinfektionen i en patenteret Ovn fra Firmaet Koefoed & Hauberg; Rummet er ved en Mur delt i to Dele, henholdsvis for de inficerede og de desinficerede Effekter, mellem hvilke kun Ovnen danner Forbindelsen. Endvidere findes der Indretninger til Desinfektion af Vogne, Møbler o. l., som ikke kan anbringes i selve Ovnen, samt et Rum til Desinfektion ved Formalin.

I *Kedelhuset*, der er sammenbygget med Desinfektionsanstalten, findes Centralkedelanlægget med tilstødende Rum for Pumper, Vægt og Brændsel. I Kedelhuset, der er nedsænket 1,65 m. i Jorden og strækker sig op gennem Stueetagen, er indlagt 3 Vandrørskedler, der gennem Ledninger, der er anbragt i Tunneller, leverer den fornødne Damp til de fleste af Stiftelsens Bygninger, navnlig til Økonomibygningen, Sygehuset og Optagelsesanstalten.

I Stueetagen findes Baderum for Kedelpasserne og paa Loftet Op-lagsrum.

Stiftelsen ledes af en Inspektør og Sygehuset af en Overlæge. Iøvrigt er der ansat 180 højere og lavere Tjenestemænd, der fordeler sig saaledes:

Ved Administrationen	85
» Sygeplejen	93
» Gudstjenesten	2

I Regnskabsaaret 1912—13 har Til- og Afgangen i Stiftelsens 3 Afdelinger udgjort:

<i>Optagelsesanstalten</i>	Drenge.	Piger.	Ialt.
d. 1. April 1912 udgjorde Belægningen	69	37	106
Tilgang i Aaret	288	207	495
Ialt ..	357	244	601
Afgang i Aaret	297	198	495
Tilbage d. 31. Marts 1913	60	46	106

<i>Sygehuset</i>	Mænd.	Kvinder.	Ialt.
d. 1. April 1912 henlaa af Patienter	134	140	274
Tilgang i Aaret	909	620	1,529
	1,043	760	1,803
	Mænd.	Kvinder.	Ialt.
Deraf helbredede	515	343	858
» overlagte til Stiftelser	229	124	353
» » » andre Hospitaler	55	50	105
» døde	116	114	230
Afgangen har i Aarets Løb været	915	631	1,546
Patienternes Antal d. 31. Marts 1913	128	129	257

<i>Arbejdshuset</i>	Mænd.	Kvinder.	Ialt.
d. 1. April 1912 udgjorde Belægningen	245	47	292
Tilgang i Aaret	403	116	519
Ialt ..	648	163	811
	Mænd.	Kvinder.	Ialt.
Der udgik	429	109	538
» døde	1	-	1
Afgangen har i Aarets Løb været	430	109	539
Arbejdernes Antal d. 31. Marts 1913	218	54	272

De daglige Gennemsnitstal udgjorde:

for Optagelsesanstalten ..	48 Drenge	38 Piger	ialt 86 Børn
» Sygehuset	137 Mænd	128 Kvinder	» 265 Patienter
» Arbejdshuset	211 »	43 »	» 254 Arbejdere

Dødelighedsprocenten i Sygehuset var 12,76.

Ifølge Budget for 1914—15 beløber *Udgifterne* ved St. Johannes Stiftelse sig til:

a. Assurancepræmie		1,507.06	
b. Belysning		16,900.00	
c. Blandede Udgifter		2,400.00	
d. Brændsel		42,480.00	
e. Forplejning		210,962.09	
f. Hestehold og Kørsel		3,000.00	
g. Hus- og Bygningsreparationer:			
1. Arkitektarbejder	24,263.50		
2. Ingeniørarbejder	11,466.40		
3. Haverne m. v.	2,070.10		
			37,800.00
h. Inventar og Beklædning			48,992.00
i. Kontorsager og Porto			1,697.50
k. Lønninger:			
1. Ved Administrationen, Køkkenet og Vaskeriet	91,998.50		
2. Ved Gudstjenesten	1,450.00		
3. Ved Sygeplejen	61,749.50		
4. Arbejdsducører til indlagte Arbejdere ..	4,050.00		
			159,248.00
l. Maskiners Drift og Vedligeholdelse			2,351.25
m. Medicin og Rekvisiter			27,100.00
n. Rengøring			4,475.00
o. Skatter			6,700.00
p. Vask			32,700.00
			598,312.90

Indtægter:

1. Blandede Indtægter	1,500.00	
2. Industriprovenu	47,600.00	
3. Refusioner	121,700.00	
		170,800.00
		<u>427,512.90</u>

Den daglige Gennemsnitsudgift pr. Individ var i Regnskabsåret 1912—13: i Sygehuset 2 Kr. 94 Øre, i Arbejdshuset 1 Kr. 52 Øre, i Optagelsesanstalten 2 Kr. 18 Øre.

FORPLEJNING TIL INDLAGTE I ST. JOHANNES STIFTELSE

1) *Optagelsesanstalten.*Børn under $\frac{1}{2}$ Aar.

Daglig til hvert Barn: 1 l. sød Mælk og 50 gr. stødt Melis.

Børn mellem $\frac{1}{2}$ og 1 Aar.

Daglig til hvert Barn: 1,5 l. sød Mælk og 50 gr. stødt Melis samt Semoulevælling.

Børn mellem 1 og 2 Aar.

Daglig til hvert Barn: 1 l. sød Mælk, 65 gr. Franskbrød, 2 Kryddertvebakker à 2 Øre og 30 gr. Margarine, Sagovælling eller Øllebrød samt Fiskeboller i Sauce.

Børn mellem 2 og 6 Aar.

Om Morgenen: Havregrød med Mælk.

Daglig: 1 l. sød Mælk, 125 gr. Franskbrød, 315 gr. Sigtebrød eller 200 gr. Rugbrød, 30 gr. Margarine samt for 5 Øre Paalæg til hvert Barn.

Middagsmad (8 Dages Turnus):

1. Dag: Havresuppe og Hachis eller Kødrand med Melsauce.
2. » Vandgrød og Fiskefrikadeller med Melsauce.
3. » Bygvælling og kogt Fisk med Kartoffler.
4. » Øllebrød og Kødboller med Melsauce.
5. » Byggrynssuppe, hakket Kød med Ris eller Makaroni.
6. » Risgrød og Fiskeboller.
7. » Mælk med Tvebakker og Frikadeller med stuede Gulerødder eller stuede Kartoffler.
8. » Kødsuppe og Kød med stuede Gulerødder eller stuede Kartoffler eller Makaroni.

Børn over 6 Aar.

Om Morgenen: Havregrød med Mælk.

Daglig: 0,75 l. sød Mælk, 315 gr. Sigtebrød, 250 gr. Rugbrød, 30 gr. Margarine samt for 5 Øre Paalæg til hvert Barn.

Middagsmad: Som til Indlagte i Arbejdshuset, dog med den Undtagelse, at der gives Børnene Kalvefrikasé i Stedet for Spegesild med Kartoffler.

2) *Sygehuset.*

Sygekost.

Middagsmad (11 Dages Turnus):

1. Dag: Sagosuppe og Oxesteg.
2. » Bygvandgød og kogt Fisk med Kartoffler.
3. » Risvælling og Frikasé.
4. » Kødsuppe og Kød med stuede Kartoffler.
5. » Bygvælling og Frikadeller.
6. » Æggemælk og Kalvesteg.
7. » Risgrød og kogt Fisk uden Kartoffler.
8. » Bygvandgrød og Kalvekarbonade.
9. » Kødsuppe med Ris.
10. » Havresuppe og kogt Fisk med Kartoffler.
11. » Sagovælling og Frikasé.

Den øvrige Kost.

Daglig: 400 gr. Rugbrød eller 250 gr. Sigtebrød eller 200 gr. Franskbrød, endvidere 30 gr. Margarine, 0,5 l. sød Mælk samt en Kop The.

Almindelig Patientpleje.

Middagsmad som Arbejderne.

Aftenkost ligeledes.

Den øvrige Kost som Patienter paa Sygekost.

3) *Arbejdshuset.*

Middagsmad.

Hver Søndag Kødsuppe og Kød og de øvrige Ugedage i uafbrudt Rækkefølge:

1 Dag: Bygvandgrød og Spegesild.

2. » Ærter og Flæsk.

3. » Bygvælling og Hachis.

4. » Byggrynssuppe og Ragout.

5. » Øllebrød og Klipfisk.

6. » Kærnemælkssuppe eller Mælk med Tvebakker og Lobescowes.

7. » Risvandgrød og Plukfisk.

8. » Kaal og Flæsk.

Den øvrige Kost.

Om Morgenen: Kaffe eller $\frac{3}{8}$ l. varm skummet Mælk efter eget Valg.

Om Aftenen: Vandgrød med Mælk eller Bygvælling.

Endvidere daglig: 625 gr. Rugbrød, 30 gr. Margarine og 40 gr. Ost.

Til Syge saavel i som udenfor Sygehuset kan der efter Omstændighederne enten i Stedet for den Kost, der er hjemlet dem ved Reglementerne, eller som Tillæg til denne efter Ordination af Lægerne tilstaas Extrapleje.

Endvidere kan der tilstaas diegivende Mødre, frugtsommelige Kvinder samt indlagte Arbejdere, der beskæftiges ved særlig anstrengende Arbejde, forskellig Extraforplejning som Tillæg til den ordinære Forplejning.

Sundholm, Porten mod Brigadevej (Efter Politiken 12/4 08).

ARBEJDSANSTALTEN SUNDHOLM

Arbejdsanstalten Sundholm opførtes af Københavns Kommune i Aarene 1903—1908 og blev taget i Brug d. 1. April 1908, paa hvilken Dag Arbejdsanstalten flyttede fra sine faldefærdige Bygninger paa den gamle Ladegaard. Anstalten er beliggende paa den østlige Del af Amager Fælled og optager ca. 24 Tdr. Land. Terrænet er omgivet af en Grav, der er indhegnet af et 4,500 Fod langt Staaltraadsgitter og paa Indhegningssiden beplantet med vilde Roser. Over Graven fører 2 Adgange, hver med sin Portbygning, og saa snart Graven er passeret, aabner sig for Øjet Anstaltens Terræn i Form af en lidt uregelmæssig Femkant, hvis Basis vender mod Nord, og hvorfra udgaar i skraa Retning de to længste Sider mod S. V. og S. Ø. for derefter i to kortere Linjer at mødes i et Toppunkt længst mod Syd. Alle Bygningerne er samlede paa en ca. 6 Tdr. Land stor Byggeplads, beliggende i den nordlige Del af Terrænet. Opførelsen af Anstalten har kostet 2 $\frac{1}{2}$ Million Kroner.

Sundholm omfatter 3 Afdelinger:

- 1) *Arbejdsanstalten.*
- 2) *Tvangsarbejdsanstalten.*
- 3) *Sygehuset.*

1) *Arbejdsanstalten* bestaar af 7 Bygninger, nemlig: en for Vaskeriet og Oldfruens Magasiner, en Væveribygning, hvori tillige Anstaltens indviede Kirkerum er installeret, en Arbejdsbygning, specielt for faglærte Arbejdere, en anden for forskellige Virksomheder af ikke faglig Art, og endelig tre Sove- og Opholdsbygninger, hvoraf de to er bereg-

nede paa Mænd og den ene paa Kvinder. Arbejdsanstalten kan rumme 600 Mænd og 120 Kvinder og modtager til Forsorg Folk i alle Aldre. 1912—13 indlagdes 2203. Det daglige Gennemsnitstal udgjorde 492; men Belægningstallet er stærkt svingende i Forhold til Aarstiderne og Arbejdsvilkaarene ude i Byen. I Maanederne Januar og Februar naaedes de højeste Gennemsnitstal med henholdsvis 558 og 554, me-

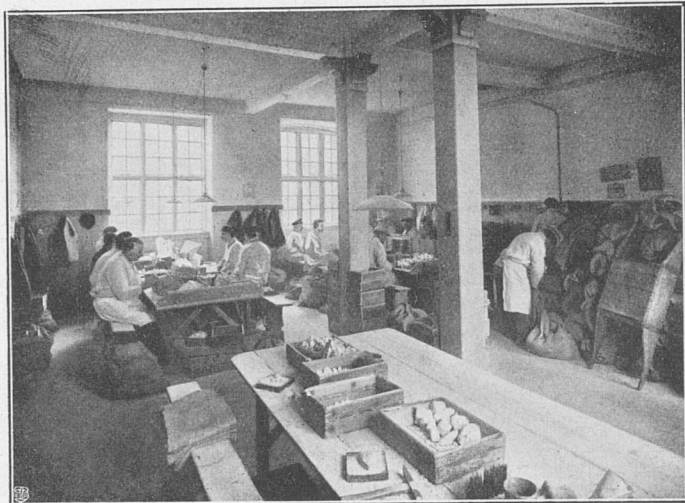
Sundholm, Brændepladsen.

dens Juni og August stod lavest med henholdsvis 426 og 437. Antallet af Personer, som blev indlagt 1. Gang, udgjorde 448, nemlig 325 Mænd og 123 Kvinder. Den omtrentlige Gennemsnitsalder var for Mænd 49 Aar og for Kvinder 41, og Belægningen den 31. Marts 1913 fordeler sig saaledes i Aldersklasser:

	Mænd	Kvinder	Ialt
Under 20 Aar	1	10	11
Mellem 20—30 Aar	30	10	40
— 30—40 —	81	13	94
— 40—50 —	103	10	113
— 50—60 —	152	24	176
Over 60 Aar	103	6	109
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	470	73	543

Arbejdsanstalten er beregnet paa at modtage voxne Personer, som er i Besiddelse af Arbejdsevne, men som forskyldt eller uforskyldt er

ude af Stand til at ernære sig selv og af den Grund eller som Følge af Svagelighed trænger til den Kur og Pleje, der kan gives paa en Stiftelse, hvor de er under fuldstændig Forsørgelse, indtil de kommer til Kræfter og genvinder deres Selvopholdelsesdrift, saa at de atter kan optage Kampen for Tilværelsen udenfor Anstalten. Arbejdsanstalten benyttes nu og da af Forsørgelsesvæsenet som Korrektiv overfor saadanne Personer, der ved at nyde offentlig Fattighjælp er underlagte Fattigvæsenets Myndighed og som paa Grund af Forseelser af forskellig Art, bl. a.

Sundholm, Kryolithsortering.

Drukkenskab eller Forførelse af Forsørgelsespligten overfor Familien trænger til at korrigeres. Men i Almindelighed henviser Forsørgelsesvæsenet til Ophold paa Anstalten Personer af den førstnævnte Art.

Forretningsgangen er følgende:

Til Magistratens 3. Afdeling afleveres daglig af Politiet Individuer, der

i Døgnets Løb enten selv har meldt sig som trængende eller er optagne som erhvervs- og subsistensløse. Forsaa vidt de skønnes dertil kvalificerede, bliver de henviste til midlertidigt Ophold i Arbejdsanstalten, hvis lukkede Vogn afhenter dem paa Raadhuset. Ved Ankomsten til Anstalten bader de og omklædes; deres eget Tøj bliver desinficeret og opbevaret i Garderoben, indtil det udleveres, naar Ejeren faar Udgangstilladelse. Efter Badningen interneres de i et isoleret Lokale, indtil de næste Dags Morgen er fremstillede for Lægen. De bliver derpaa af Inspektøren anbragte ved det Arbejde, hvortil de findes skikkede, idet her følges den Regel, at de saavidt muligt beskæftiges ved den Gerning, ved hvilken de har ernæret sig ude i Byen, f. Eks. Haandværkere ved deres Fag. Arbejdsanstalten har paa Grund heraf mange forskellige Virksomhedsgrene, saasom Snedkerier, Værksteder for Malere, Skomagere, Skrædere, Bogbindere, Kurvemagere, Børstenbindere m. m. Den har endvidere et stort Væveri til Fabrikation af en Del af Kommunens Forbrug af Uld-, Bomulds- og Linnedvarer; den udfører Stenslagning,

Brændehugning, Poseklistring, Kryolithsortering og den anbringer Folk, der særlig trænger til Friluftsarbejde, ved Dyrkning af sin ca. 12 Tdr. Land store Mark, hvor almindelige Køkkenurter dyrkes til Anvendelse i Kommunens forskellige Institutioner. Endelig beskæftiger Anstalten en stor Del Indlagte i sit Køkken, der i 1912—13 udleverede følgende Antal Kostportioner:

	Portioner
Til Tjenestemænd	12,414
- Arbejdere, Arbejderkost . . .	176,516
- — , Sygekost	4,253
- Tvangsfanger	79,780
- Patienter i Sygehuset	13,696
- Fattige i Byen	29,888
	<hr/>
Ialt . . .	316,547

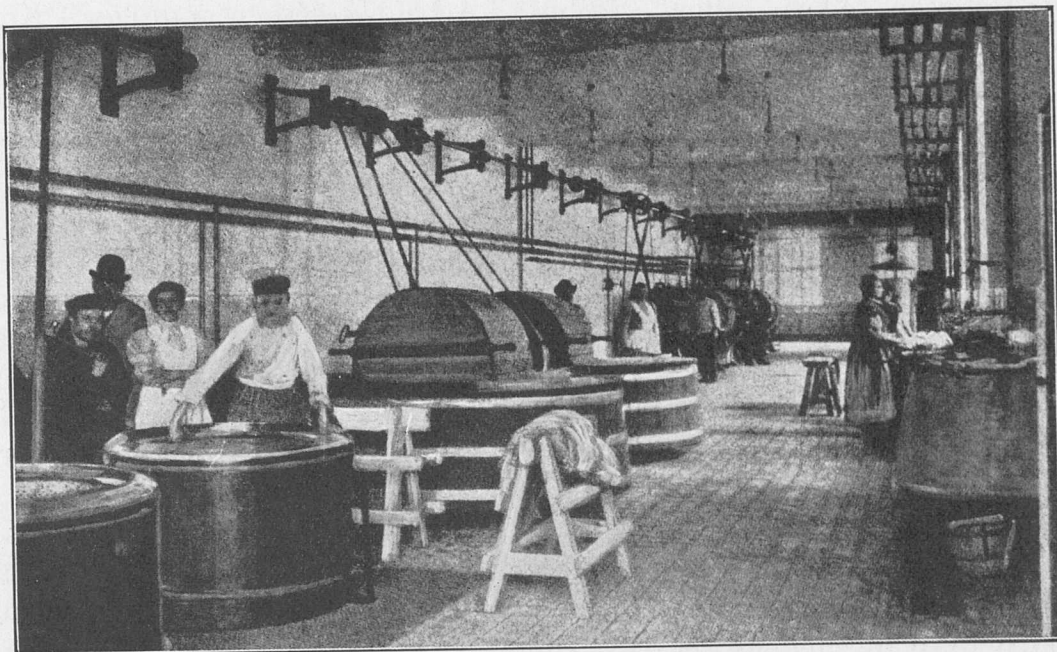
og i sit store mekaniske Vaskeri, der i sidste Regnskabsaar for en Del af Kommunens Institutioner vaskede 1,625,782 Stk. Tøj til en samlet Vægt af 658,951 kg.; paa disse to sidste Arbejdssteder beskæftiges Indlagte af begge Køn, men iøvrigt arbejder Mænd og Kvinder for sig, de sidstnævnte ved Beskæftigelser som Syning, Strikning, Stopning, Lapning og Sejlgarnsknytning. Da Anstalten selv sørger for sin Rengøring, anbringes endelig en Del af Belægningen herved.

De »Indlagte« — thi saaledes benævnes disse — faar deres Arbejde betalt efter Akkord. Det gældende Arbejdsreglement med dertil knyttede Arbejdstaxter fastsætter 3 Arbejdsklasser, og der fordres til Overgang fra en lavere Klasse til en højere mindst een Uges Arbejde. Udover det foreskrevne Kvantum for 1. Klasse betales extra. Arbejdsfortjenesten godskrives den paagældendes Konto, dog med Undtagelse af et kontant Beløb af 12 Øre ugentlig i 3. Klasse, 24 Øre i 2. og 30 Øre i 1. Klasse, for hvilke Penge den Indlagte kan forsøde sig Opholdet ved i Anstaltens Køkken at købe saadanne Sager, som ikke tilkommer ham i Følge Reglementet, saasom Skraa, Snus, Røgtobak og Ost. Tilgodehavendet paa Kontoen udbetales hvert halve Aar, naar den paagældende ønsker det, dog kun til Indkøb af Tøj eller til Indløsning af pantsatte Genstande etc. Ved Dimissioner udbetales Tilgodehavendet i ugentlige Beløb paa 5 Kr.

Arbejdstiden er om Sommeren fra Kl. 6 til 6 og om Vinteren fra Kl. 7 til 6, afbrudt af $\frac{1}{2}$ Times Frokost, $\frac{1}{2}$ Times Vesperkost og $1\frac{1}{2}$ Times Middag.

Til Afbenyttelse for de Indlagte findes et righoldigt Bibliotek, som forestaas af Anstaltens i Byen boende Præst. Navnlig Rejseskildringer og illustrerede Blade er efterspurgt; dog læses ogsaa Forfattere som Brandes og Kierkegaard. Sjælesorgen er henlagt under Præsten; her er Gudstjeneste hver Søndag og Foredrag i Reglen hver anden Torsdag.

Den Indlagte bliver saavidt muligt ved den Beskæftigelse, hvorved

Sundholm, Vaskeriet (Efter Ill. Tid. 17/5 08).

han ved Indlæggelsen er anbragt. Det tilstræbes nemlig at udvikle den paagældendes Øvelse og Paapasselighed; det anses for en vigtig Opgave for Anstalten at vække hans Energi til Live og gøre ham duelig til at klare sig ude, og ved — saavidt muligt — at give ham Beskæftigelse, der ligger for hans Evner, søger man at bibringe ham Forstaaelsen af, at hans Arbejde er til Nytte. Her er ogsaa Virksomheder af ligefrem uddannende Betydning, saasom Væveriet, hvor de Indlagte oplæres i Betjening af mekaniske Væve.

Opholdet i Arbejdsanstalten er for enhver Indlagt fastsat til mindst 4 Uger af forskellige Grunde, bl. a. fordi den Indlagte i Almindelighed er saa langt nede ved Ankomsten, at det kræver Tid, inden han kan blive restitueret. Naar det 4 Ugers Ophold er forløbet, faar han Udgangstilladelse den førstkommende Søndag, og forsaavidt han vender ædru og rettidig tilbage, kan han opnaa Udgang en Søgnedag for at søge om Arbejde. Lykkes dette ham, bliver han den følgende Formiddag dimit-

teret til Selvforsorg. En Del vender ikke oftere tilbage, men Dimissionsforsøgene viser desværre i mangfoldige Tilfælde, at de paagældende mangler Evne til at staa paa egne Ben og de glider da ind som en Slags fast Inventar, der først for stedse forlader Anstalten, naar enten Døden henter dem eller de paa Grund af Arbejdsudygtighed, Svagelighed og høj Alder overgaar til Almindelig Hospital.

Udgiften ved en Indlagts Ophold i Arbejdsanstalten andrager 1 Kr. 35 Øre pr. Dag, idet Udgifterne paa de forskellige Konti er beregnede forholdsmæssigt og Totalsummen divideret med Forplejningsdagens Antal; naar der til Udgifterne lægges Forrentning af Bygningernes Vurderingssum, bliver den daglige Udgift pr. Individ 1 Kr. 74 Øre. Refusionstaxten er 1 Kr. 20 Øre.

2) *Tvangsarbejdsanstalten* bestaar af 3 4 Etages Bygninger, indrettede efter samme Princip, de to beregnede for Mænd med 244 Pladser og den ene for Kvinder med 96 Pladser. I Stueetagen findes Badeværelse, Venteværelse, Lægeværelse samt Garderobe, endvidere en Spisesal med tilhørende Anretterrum og Vaskeindretning. Paa 1. Sal er 8 Celler og 2 Arbejdssale, paa 2. og 3. Sal er 4 Arbejdssale, 4 Opsynsværelser, 4 Sovesale og 4 Vaskeindretninger. Af de 4 Sovesale er de tre indrettede saaledes, at hver Seng staar i et lille Rum for sig; dette er dækket med et Fletværk saaledes, at Fangen ikke kan forlade det Rum, han er henvist til, medens det dækkende Fletværk giver fri Adgang for det fornødne Lys til Sovestedet, endvidere findes i øverste Etage en Sovesal med 24 ikke isolerede Senge beregnet for ældre og skikkelige Fanger. Til Bygningerne hører aflukket Gaardsplads, hvor de ved stillestående Arbejde beskæftigede Fanger kan faa den fornødne Motion; endvidere forefindes et Par Cellegaarde til Brug for de i Celler hensiddende Fanger.

Tvangshuset er beregnet paa at modtage til Afsoning dels saadanne Personer, der ved Domstolene er idømte Tvangsarbejde for Betleri, Overtrædelse af Fremmedloven, Alfonseri samt Løsgænger, der for Kvindernes Vedkommende i mange Tilfælde rammer deres Erhverv ved Utugt, dels saadanne, der i Henhold til Forordning af 16. November 1836 § 5, jfr. Lov Nr. 130 af 27. Maj 1908 § 19 og i Følge Begæring af Overpræsidenten i København er tilpligtede at afsone Underholdsbidrag. Det daglige Gennemsnitstal var i sidste Regnskabsaar 219. I April naaedes det højeste Gennemsnitstal 244, i December det laveste 208. Tilgangen var i Aarets Løb 919 Mænd og 300 Kvinder. For Over-

trædelse af Arbejdsanstaltens Straffereglement blev indsat 39 Mænd og 2 Kvinder.

Straffetidens Længde har for de af Politiet indsatte Fanger stillet sig saaledes:

	Mænd	Kvinder	Ialt
Indtil 1 Maaned	487	177	664
— 2 Maaneder	83	37	120
— 3 —	72	32	104
— 4 —	62	19	81
— 5 —	1	0	1
— 6 —	40	5	45
— 8 —	4	0	4
— 9 —	25	0	25
— 12 —	26	1	27
— 15 —	11	1	12
— 18 —	19	0	19
— 24 —	3	0	3

Som det fremgaar af denne Tabel, varierer Straffetiden over et Tidsrum af indtil 24 Maaneder. Den laveste Straffetid er 12 Dage.

Naar Fangen afleveres til Tvangshuset, skal han tage Bad og iføre sig Tvangshusdragt, der om Sommeren bestaar af linned Stof med Tværstriber og om Vinteren af uldent, ligeledes med Tværstriber. Fangen færdes i Bygningen med Tøjslæber og er, naar han har Gaardtur, hvilket foregaar 2 Gange $\frac{1}{2}$ Time om Dagen, iført Trætøfler. Han vækkes Vintermorgen Kl. 6, Sommermorgen Kl. 5, skal da vaske sig, rede sin Seng og derefter begive sig ned i Spisesalen til Morgenmaaltidet. Kl. 7 om Vinteren, Kl. 6 om Sommeren begynder Arbejdet, der foregaar i Fællesskab, og under hvilket højroestet Tale er forbudt. Kl. 12 samles Fangerne paany i Spisesalen for at indtage Middagsmaaltidet, Spisetiden varer til Kl. 1, hvorefter Arbejdet fortsættes til Kl. 7 Aften, da Byggrynsgrøden anrettes. Fra Kl. 7—8 er der Fritid, og i den Time ligesom paa Helligdage kan Fangerne, hvis de iøvrigt opfylder de dertil fordrede Betingelser, læse Bøger, der udlaanes dem af Anstaltens Bibliotek. Kl. 8 føres Fangerne til Sovesalen, hvor de affører sig Tøjet, som hænges paa en paa Sovecellens Yderside anbragt Krog, derefter lukkes de inde, indtil de vækkes den paafølgende Morgen.

Fangerne beskæftiges ved lignende Arbejde som i Arbejdsanstalten; den hovedsagelige Gerning er Poseklistring; her klistes aarlig 30 Millioner Poser og af disse paatrykkes ca. 12 Millioner med Navn paa der-

til indrettede Trykkemaskiner. Endvidere forarbejder Fangerne Flaskehylstre, ialt ca. 300,000 om Aaret, og de sorterer Kryolith, omtrent 250,000 kg. aarlig. Fangernes Arbejde betales efter det for Arbejdsanstalten gældende Reglement, dog saaledes, at det mindste Arbejde, en Fange skal præstere, er lig Fordringen til Arbejdsanstaltens 2. Klasse. Der ydes intet Vederlag, før han har arbejdet sig op i 1. Klasse; han faar da et Stykke Skraa daglig og Tilladelse til at skrive og modtage Brev hver Søndag. Arbejde ud over 1. Klasse betales efter Arbejdsanstaltens Taxt, og Tilgodehavendet godskrives hans Konto for efter Straffetidens Udløb at blive udbetalt i ugentlige Beløb paa 5 Kr. Undtagelser herfra kan dog gøres, saaledes at hele Tilgodehavendet eller større Dele deraf kan udbetales paa een Gang, hvis det godtgøres, at Fangen har Gavn deraf.

Det er Opsynets Opgave at tilse Arbejdet og vejlede Fangerne, og det skal strengt paase, at Fangen arbejder af fuld Evne og nøjagtig overholder det gældende Reglement. Hvis en Fange forser sig mod Disciplinen, giver Opsynsmanden strax Melding herom til Tvangshusets Kvartermester, der er den nærmeste Myndighed, og forsaavidt Sagen er af en saadan Art, at den ikke kan bilægges af ham, anmelder han det for Inspektøren, der træffer de fornødne Foranstaltninger til Ordens Overholdelse og eventuelt i Henhold til det af Justitsministeriet approberede Straffereglement indstiller Paagældende til Straf. Approbation herpaa foretages af Borgmesteren med Samtykke af Politidirektøren. For mindre Overtrædelser bestemmes, at Fangen skal have fortabt hele eller en Del af den mulig godskrevne Overfortjeneste. For grovere Overtrædelser, for Forsøg paa Desertion eller for anden betydeligere Uorden vil Fangen — forsaavidt Sagen ikke henvises til Behandling ved Kriminal- og Politiretten — kunne ikendes:

- a) Cellestraf i en Tid indtil 2 Maaneder, efter Omstændighederne skærpet med Fortabelse af godskrevne Overarbejdspenge eller Nægtelse af at anvende disse eller ved Udelukkelse fra Arbejde i højst 14 Dage.
- b) Haardt Natteleje.
- c) Mørk Arrest med eller uden Indskrænkning af Kosten, hvilket sidste bestaar i, at der foruden Middagsmad kun ydes Vand og Brød.
- d) For mandlige Voldsforbrydere, overfor hvilke andre Straffe har vist sig uvirksomme, legemlig Revselse efter de i Reglementet for Arrestvæsenet i Danmark af 7. Maj 1846 givne Regler, forsaavidt det ved Lægeerklæring er godtgjort, at de kan taale saadan Rev-

selse. Straffen fuldbyrdes ved Anstaltens Personale. Den Tid, i hvilken Fangerne hensidder i Straffecelle, medregnes ikke til Tiden for den dem idømte Straf.

Viser en Fange aabenbar Mangel paa god Vilje til Arbejdet, kan der fremdeles med Politidirektørens Samtykke fastsættes et til den tilbageværende Straffetid passende Maal af Arbejde med den Virkning, at Fangen ikke løslades, forinden han — med mindre utilregneligt Forfald indtræffer — har fuldført det paagældende Arbejde. Den herved bevirkede Forlængelse kan dog ikke overstige $\frac{1}{3}$ af den idømte Straffetid.

Fangerne opfører sig i Regelen godt, hvorfor her sjældent findes Anvendelse for Straffereglementet; her har ikke været Brug for legemlig Revselse, men det anses for at være af moralsk Betydning, at Bestemmelsen findes i Reglementet.

Det i Tvangshuset tjenestegørende, mandlige Opsynspersonale er bevæbnet med Sabel.

Fangerne bliver efter Straffetidens Udløb afhentede af Politiet med Undtagelse af de til Afsoning af Alimentationsbidrag indsatte Personer, der løslades uden Formalitet.

En Persons Ophold i Tvangshuset koster daglig 1 Kr. 32 Øre, og naar dertil lægges Forrentning af Bygningernes Vurderingssum, andrager Udgiften 1 Kr. 51 Øre. Udgifterne ved Tvangsstraffens Afsoning refunderes Københavns Magistrat med 1 Kr. 20 Øre af Københavns Politi.

3) *Sygehuset* er beregnet paa at modtage Patienter fra Anstaltens 2 Afdelinger, hvorimod det ikke modtager Patienter fra Byen, medmindre de anvises hertil af Magistraten og altsaa indgaar i Anstaltens Mandtal. Sygehuset kan rumme 50 Mænd og 12 Kvinder. Dets Stueetage og en Del af 1. Sal er beregnet paa mandlige Patienter, medens en Del af 1. Sal, der er isoleret, benyttes af Kvinder. I Stueetagen findes fire 6-Sengs- og to 3-Sengs-Sygestuer, paa 1. Sal — den mandlige Afdeling — tre 6-Sengs- og en 3-Sengs-Stue og paa den kvindelige Afdeling to 6-Sengs- og en 3-Sengs-Stue. Af Pladshensyn benyttes dog den 3-Sengs-Sygestue til Sovelokale for de Indlagte, der gaar tilhaande hos de syge. Endvidere findes i Stueetagen 3 Cellerum for Delirister og 1 Konsultationsstue. Paa 1. Sal er Operationsstue, Laboratorium og Visitationsstue og paa 2. Sal findes Opholds- og Soveværelser for Oversygeplejersken og de to Sygeplejersker samt Sovelokaler for dem af Anstaltens Belægning, der gør Tjeneste paa den mandlige Sygeafdeling. Endvidere

er der fælles Spisestue for Sygeplejerskepersonalet og endelig en Liggehal med vid Udsigt over Amager og Kalvebodstrand.

Til Sygehuset hører et Lighus med Obduktionsstue. Begravelser foregaar ikke fra Anstalten, men som Regel fra St. Johannes Stiftelse.

I Sygehusets Stueetage er indrettet Badeanstalt for Patienter og Funktionærer med Kar-, Styrte- og Afsæbningsbade og Rum for russiske Bade.

Sygehuset forestaas af en i Byen boende Læge, bistaaet af de nysnævnte kvindelige Funktionærer. Til Hjælp ved den daglige Gerning udtages Folk af Arbejdsanstaltens Belægning.

Tvangsfanger, der henligger paa Sygehuset, afsondres ikke fra Arbejdsanstaltens Patienter.

Det daglige Gennemsnitstal udgjorde i sidste Regnskabsaar 37, hvoraf 12 var Tvangsfanger, i Juni naaedes det højeste Belægningstal, nemlig 46, i Oktober det laveste, nemlig 27. Da der ialt blev behandlet 259 Patienter og deraf døde 27, er Dødelighedsprocenten 10,42. De oftest forefaldende Sygdomme er Alkoholisme, forskellige Sindssygdomme, Fnat, Syfilis, Nyrebetændelse, Lungebetændelse, Lungetuberkulose, krupøs Lungebetændelse, Halsbetændelse, Influenza og Mave- og Tarmsygdomme. En Patient koster 2 Kr. 16 Øre pr. Dag, og naar dertil lægges Forrentning af Bygningernes Vurderingssum, andrager Udgiften 2 Kr. 59 Øre. Refusionstaxten er 2 Kr. 40 Øre.

Fælles for Sundholms 3 Afdelinger er:

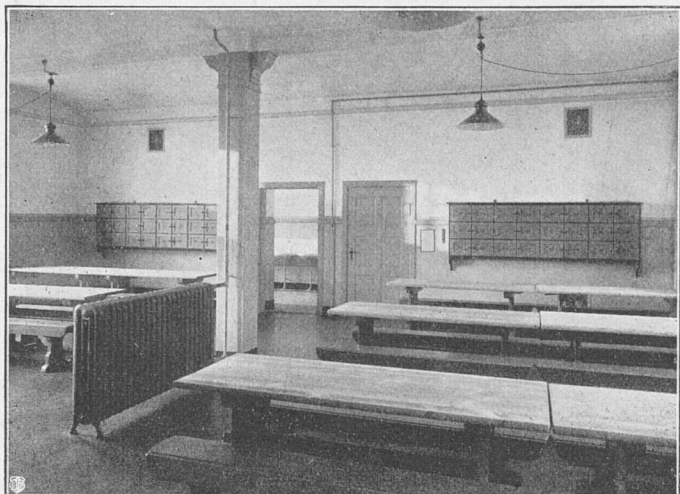
a) *Det tekniske Anlæg*, der bestaar af et sammenbygget Kedel- og Maskinhus, hvori findes installeret 3 Stkr. Stirling Kedler med 160 m² Hedeflade, Ekonomiser med 110 m² Hedeflade, 2 Stkr. Beholdere til Opvarmning af Vand, hver med et Rumindhold af 45 m³, og inden i disse findes Varmeslanger med 110 m³ Varmeflade samt en Beholder med 65 m³ Rumindhold til Rensning af Vand.

I Maskinhuset findes 2 Stkr. 75 Kw. Dampdynamoer, der forsyner Anstalten med Lys og Elektricitet til de mekaniske Motorer paa hele Anlægget. Spildedampen fra Maskinerne anvendes til Ophedning af Opvarmningsvand og varmt Brugsvand.

Fra Maskinhuset udgaar Tunneller til næsten alle Bygninger; i disse findes Rør til Kraftdamp, Opvarmning og varmt Brugsvand samt elektriske Ledninger for stærk og svag Strøm. De Bygninger, hvortil der

ikke fører Tunneller, staar i Forbindelse med Maskinanlægget ved Ledninger, der er anbragte i lukkede Kasser over Jorden i 1. Sals Højde.

Paa Anstalten findes installeret 32 Elektromotorer fra 1,5—15 H. K., ca. 3000 elektriske Lamper og ca. 20 Kilometer Rør for Damp, Vand og Gas med tilhørende ca. 3000 Haner og Ventiler. Reparation og Vedligeholdelse af det mekaniske Materiel udføres af Anstaltens Funktionærer med Bistand af de indlagte.

Sundholm, Spisestue.

b) *Vognskur og Hestestald* til Anstaltens 7 Heste.

c) *Det saakaldte Kulhus*, der foruden at være Oplagsrum for de til Driften fornødne Kul, indeholder et Udliveringsrum, hvorfra trængende i Staden efter Henvisning af Fattigdistrikterne kan afhente den af disse anviste Hjælp in natura, saasom fuld Forplejning, Mælk, Brød eller Kul.

I samme Bygning findes en Badeindretning for indlagte Mænd; Badingen er tvungen en Gang ugentlig.

Endelig har Sundholm en lille Husvildeafdeling for Familier, hvis Fortid er af en saadan Art, at de staar paa Grænsen af en Opløsning, men den vil nu blive erstattet af en Husvildeafdeling, der indrettes i en nedlagt Kommuneskole i Sundby.

Ved Arbejdsanstalten Sundholm er ansat en Inspektør, en Forvalter, en Fuldmægtig, en Maskinmester, bistaet af to Undermestre samt iøvrigt 67 Funktionærer, endvidere en Læge, en Præst og en Organist.

Anstaltens Spisereglementer findes aftrykt nedenfor.

Arbejdsanstalten Sundholm er i det hele Hjemsted for saadanne Individider, der er komne paa den forkerte Side af Tilværelsen; om forskyldt eller uforskyldt er det ofte vanskeligt at afgøre, men Hang til Drik og stærke Lidenskaber har sendt adskillige Ofre herud. Selve Livet paa Anstalten er roligt og afgiver kun sjældent Bevis paa, hvor

mange forskellige Menneskeskæbner og vanskelige Naturer her er samlede, da de velordnede Forhold hurtigt viser deres gavnlige Indflydelse paa dem.

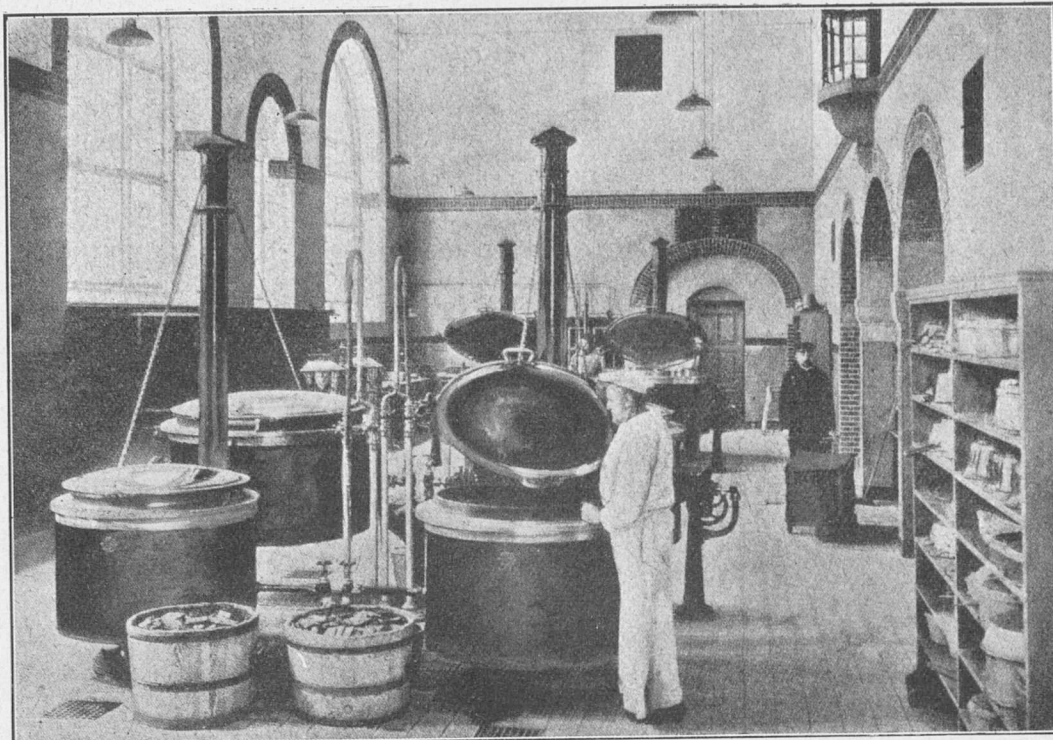
Men ved Foraarstide, naar Solen begynder at faa Magt, vaagner Vaagabondnaturen i disse frie Fugle, og intet Forsøg paa Dimission lades da uprøvet. Det omstrefjende, ubundne Liv med Ophold Dag og Nat under aaben Himmel kalder bort fra Sundholm, hvis lune Sovesale først vinker igen i det sene Efteraar.

Ifølge Budget for 1914—15 er Anstaltens Udgifter og Indtægter følgende:

<i>Udgifter:</i>		Kr. Ø.
Assurance		4,185.14
Belysning og Brændsel		39,960.00
Blandede Udgifter		2,300.00
Forplejning		124,054.04
Hestehold og Kørsel		5,268.00
Hus- og Bygningsreparationer:	Kr. Ø.	
1. Arkitektarbejder	10,867.50	
2. Ingeniørarbejder	9,300.50	
3. Haverne m. v.	832.00	
	-----	21,000.00
Inventar og Beklædning		43,700.00
Kontorsager og Porto		1,900.00
Lønninger:	Kr. Ø.	
1. Ved Administrationen m. v.	125,309.00	
2. - Gudstjenesten	1,400.00	
3. - Sygeplejen	4,900.00	
4. Arbejdsducører til indlagte Arbejdere	5,850.00	
	-----	137,459.00
Maskiners Drift og Vedligeholdelse		4,075.50
Medicin og Rekvisiter		4,600.00
Rengøring		4,050.00
Skatter		12,900.00
Vask		13,600.00

		419,051.68
<i>Indtægter:</i>		Kr. Ø.
Blandede Indtægter		400.00
Industriprovenu	140,000.00	
Refusioner	137,850.00	
	-----	278,250.00

		140,801.68

Sundholm, Køkken (Efter Ill. Tid. 17/5 08).

SPISE-REGLEMENT
FOR
INDLAGTE I ARBEJDSANSTALTEN SUNDHOLM

Søndag: Kødsuppe.
 Mandag: Sulevælling.
 Tirsdag: Ærter og Flæsk.
 Onsdag: Grynssuppe, Klipfisk med Kartoffler.
 Torsdag: Bygvandgrød, Ragout.
 Fredag: Bygvælling, Sild med Kartoffler.
 Lørdag: Øllebrød, Plukfisk.

Daglig:

$\frac{1}{4}$ l. Kaffe ell. kogt Mælk om Morgen.
 $\frac{1}{4}$ l. sødt Øl om Aftenen.
 625 gr. Rugbrød.
 30 gr. Margarine.
 1 l. Øl til Mændene.
 $\frac{1}{2}$ l. Øl til Kvinderne.

SPISE-REGLEMENT
FOR
TVANGSFANGER I ARBEJDSANSTALTEN SUNDHOLM

Middag (8 Dages Turnus).

Søndag: Øllebrød.
Mandag: Rumfordsuppe.
Tirsdag: Ærter og Flæsk.
Onsdag: Rumfordsuppe med Grønt.
Torsdag: Rumfordsuppe.
Fredag: Bygvælling og Sild med Kartoffler.
Lørdag: Rumfordsuppe med Grønt.

Daglig:

$\frac{1}{2}$ l. varmt Øl om Morgen.
 $\frac{3}{4}$ l. Bygvandgrød om Aftenen.
625 gr. Rugbrød.
15 gr. Margarine.

SPISE-REGLEMENT
FOR
PATIENTER I ARBEJDSANSTALTEN SUNDHOLM

Sygekost.

Middagsmad (14 Dages Turnus).

Søndag: Kødsuppe med Peberrodskød.
Mandag: Sagosuppe, kogt Fisk med Kartoffler.
Tirsdag: Bygvælling, Bankekød med Kartoffler.
Onsdag: Bygvandgrød, Frikasé.
Torsdag: Havresuppe.
Fredag: Æggemælk, Hachis.
Lørdag: Kartoffelsuppe, Ragout.

Søndag: Grynssuppe, Kalvesteg med Kartoffler.
Mandag: Sagovælling, Kødbudding.
Tirsdag: Blaabærsuppe, Frikasé.
Onsdag: Kartoffelmelsgrød, Plukfisk.
Torsdag: Ølsuppe, grilleret Kalvekød med Kartoffler.
Fredag: Risgrød, kogt Fisk med Kartoffler.
Lørdag: Sagovælling, Flæskesteg med Kartoffler.

Daglig:

$\frac{1}{2}$ l. sød Mælk.
30 gr. Margarine.
500 gr. Rugbrød eller 300 gr. Sigtebrød eller 250 gr. Franskrød.
 $\frac{1}{4}$ l. The om Morgen.
 $\frac{1}{2}$ l. Bygvandgrød om Aftenen.

Feberkost.

Efter Lægens Ordination kan denne bestaa af følgende Middagsmad:

Formad: Grynsuppe, Blaabærsuppe, Sago- eller Bygvælling.

Eftermad: Kogt Fisk eller Frikasé.

Daglig:

$\frac{1}{2}$ l. sød Mælk.

30 gr. Smør.

250 gr. Franskbrød.

$\frac{1}{4}$ l. The om Morgen.

$\frac{1}{2}$ l. Bygvandgrød om Aftenen.

Sundholm, set fra Fælleden.

HUSVILDEAFDELINGEN

En Husvildeafdeling, d. v. s. et Sted, hvortil man kan henvise Familier og enlige Personer, der pludselig staar uden Husly, men iøvrigt er saaledes stillede, at egentlig Anstaltsindlæggelse ikke skønnes nødvendig, kan Fattigvæsenet naturligvis ikke undvære. — I ældre Tider var det særlig paa de to aarlige Flyttedage, at Trangen til en saadan Anstalt føltes. I vore Dage indgaas Lejemaalene maanedsvist og Indtagelse i Husvildeafdelingen, hvilken som Regel er Følgen af en Udsættelsesforretning, sker paa alle Aarstider.

I mange Aar var Kommunens Husvildeafdeling indrettet i en særlig Bygning paa den gamle Ladegaard, men efter Flytningen herfra har Husvildeafdelingen selv næsten været husvild. En Tid var St. Johannes Stiftelse taget i Brug hertil. Ogsaa Almindelig Hospital har en Overgang rummet en lille Husvildeafdeling, og senest har Sundholm maattet afgive den nødvendige Plads. Nu er der imidlertid af Kommunalbestyrelsen bevilget Midler til Indretning af Husvildeafdelingen i en tidligere som Skole benyttet Ejendom paa Øresundsvej. Den ventes taget i Brug i Foraaret 1914 og vil komme til at rumme 18 Værelser, 2 Køkkener og et Vaskerum samt en 3-Værelses Lejlighed til Opsynet.

I administrativ Henseende vil den ny Husvildeafdeling blive henlagt under Arbejdsanstalten Sundholm.

I Husvildeafdelingen paa Sundholm har i Regnskabsaaret 1912—13 ialt været indlagt 104 Familier, bestaaende af ialt 148 voksne Personer og 301 Børn. Opholdets Varighed for de enkelte Familier har gennemsnitlig været 8 Dage, det længste Ophold varede 30, det korteste 2 Dage. Ved Udflytningen var det nødvendigt at tilstaa 80 af Familierne Huslejhjælp.

Afdelingen for *enlige Personer* har ikke været benyttet i 1912—13.

FORSØRGELSESVÆSENETS INDTÆGTER OG UDGIFTER

Som det fremgaar af den ovenstaaende historiske Oversigt var Forsørgelsen af de fattige i Katolicismens Tid og længe efter Reformationens Indførelse en ren Barmhertighedsgerning, der hvilede paa Tiggeriet og Velgørenheden som Indtægskilde. Saa længe de ad denne Vej indkomne Midler strakte til, kunde der hjælpes, men heller ikke længere. Det er ligeledes fortalt, at der efterhaanden, som Erkendelsen af det Offentliges Pligt over for fattige og syge voxede, ved Lovregler blev anvist en Række Indtægter for Fattigvæsenet samtidig med, at Indsamlingen af de frivillige Bidrag blev sat i System, og at man, da dette ikke forslog, maatte paaligne direkte Skatter til Supplerings af Forsørgelsesvæsenets Indtægter.

Nu er den offentlige Forsørgelse af fattige og syge efter Grundlovens Bestemmelse en Samfundspligt. Kommunerne *skal* skaffe de nødvendige Midler, der tages af de gennem Skatterne eller paa anden Maade flydende Indtægter. Enkelte af de fra gammel Tid ved særlig Lovbestemmelse paabudte Afgifter til Fattigvæsenet bestaar endnu, saaledes $\frac{1}{4}$ pCt. Afgiften af Køb og Salg af faste Ejendomme og Skibe og af Auktionssummer, men disse Afgifter har naturligvis mistet deres Karakter som særlig for Fattigvæsenet bestemte Indtægter.

En Indtægt eller vel rettere en Mindreudgift for Forsørgelsesvæsenet fremkommer derved, at der ved de forskellige Love er givet Kommunerne Ret til Refusion i større eller mindre Omfang fra Statskassen og fra andre Kommuner. Saaledes refunderer Statskassen Halvdelen af Kommunernes Udgifter ved Alderdomsunderstøttelsen og ved Enkebørnsforsørgelsen og efter et i Loven fastsat Forhold (c. $\frac{3}{4}$) Udgiften til tuberkuløses Kur i anerkendte Sanatorier m. v. For Forsørgelse af trængende, der er forsørgelsesberettigede i en anden Kommune, skal denne sidste som Regel refundere de $\frac{3}{4}$ af de medgaaede Udgifter. Til Regulering af dette Forhold er det i Lovene paabudt, at de for Fattigstiftelser, Alderdomshjem, Hospitaler o. a. beregnede Taxter skal godkendes af Overøvrigheden eller Ministeriet.

De for Københavns Kommune f. T. gældende Refusionstaxter er følgende:

Københavns Alderdomshjem:

Stueafdelingen	Kr. 1.50 pr. Dag
Plejeafdelingen	» 2.00 » »
Sygeafdelingen	» 3.00 » »

Almindelig Hospital:

Almindelig Afdeling	» 1.00 » »
Plejafdelingen	» 1.20 » »
Sygeafdelingen	» 2.00 » »

St. Johannes Stiftelse:

Sygehuset	» 2.00 » »
Arbejdshuset	» 1.00 » »
Børneoptagelsesanstalten	» 1.00 » »

Sundholm:

Arbejdsanstalten og Tvangsarbejdsanstalten	» 1.20 » »
Sygehuset	» 2.40 » »

Kommunens Hospitaler undtagen St. Hans

Hospital	» 4.50 » »
St. Hans Hospital	» 1.60 » »
For spæde Børn, der som diende følger	
Moderen	» 0.52 » »

SAMMENLIGNENDE OVERSIGT OVER KOMMUNENS TILSKUD TIL FATTIGVÆSENEN
(Herunder indbefattet Udgifter ved Central-

	Alderdoms- under- støttelse	Fattigvæsen							
		Fattighjælp							Anden
		Det alm. Fattigvæsen	Alm. Hospital	Tvangs- og Arbejds- anstalten (Sundholm)	St. Johan- nesStiftelse	Andre Anstalter	Urefunderet Hospital- kur	Ialt	
Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.	
1877	»	229,810.67	296,828.93	95,710.42	»	45,441.16	332,409.31	1,000,200.49	»
1882	»	310,278.82	340,304.31	88,188.53	»	45,279.66	395,911.23	1,179,962.55	»
1887	»	421,534.29	378,352.96	97,000.55	212,676.24	25,081.51	430,909.64	1,565,555.19	»
1892	352,395.96	454,023.12	394,834.75	126,496.31	240,670.30	»	178,461.84	1,394,486.32	32,261.77
1897	421,481.27	385,798.78	379,801.35	103,238.62	210,325.44	»	180,788.24	1,259,952.43	52,815.77
1902	719,232.88	446,613.81	505,697.37	145,535.54	260,725.38	»	268,500.90	1,627,073.00	106,849.62
1907-08	1,000,097.26	480,141.84	588,065.61	156,697.83	318,730.45	»	314,665.92	1,858,301.65	209,320.83
1908-09	1,193,493.24	621,749.26	606,634.16	183,078.03	363,604.46	»	331,339.48	2,106,405.39	215,114.67
1909-10	1,456,816.37	651,067.61	630,815.98	194,434.49	365,643.64	»	448,642.22	2,290,603.94	505,849.64
1910-11	1,489,759.20	687,500.58	641,073.60	213,256.01	370,610.60	»	455,121.95	2,367,562.74	263,267.09
1911-12	1,498,556.72	700,159.67	663,635.09	181,468.21	387,155.40	»	455,103.06	2,387,521.43	291,970.78
1912-13	1,561,978.31	661,055.04	670,070.75	162,862.23	412,256.73	»	385,831.08	2,292,075.83	302,995.98

Disse Taxter lægges altsaa til Grund ved Forsørgelsesvæsenets Opførelser med Statskassen og fremmede Kommuner. Derimod gælder andre Taxter for betalende Patienters Kur i Kommunens Hospitaler, der som foran nævnt ikke administreres af Forsørgelsesvæsenet. Taxten paa Fællestue er her i Almindelighed 1 Kr. 20 Øre pr. Dag, og Sygekassemedlemmer ligger endog for 60 Øre pr. Dag.

I den foranstaaende historiske Oversigt findes optaget Regnskab over Fattigvæsenets Indtægter og Udgifter i Aaret 1. Juli 1801—30. Juni 1802. Medens Fattigvæsenets Indtægter som nævnt i Tidernes Løb har skiftet Karakter, kan det have sin Interesse at følge Stigningen i Udgifterne, en Stigning, der efter Forholdenes Natur er noget springende, men som navnlig er stærk i den sidste Menneskealder, i hvilken de mange nye sociale Love har set Lyset.

Udgifterne har efter Tabelværk til Københavns Statistik Nr. 4 været:

1821	Kr. 375,709.00
1831	» 508,670.00
1857	» 701,775.68
1864	» 621,046.89

For de senere Aar giver nedenstaaende Oversigt mere detaljerede Oplysninger:

MUNENS TILSKUD TIL FORSØRGELSESVÆSENET
administrationen samt ved Kommunepatienters Kur).

Hjælp	Urefunderet Hospital- kur	Ialt	Fattigvæsenet tilsammen	Under- holds- bidrag	Udgifter efter Lov Nr. 72 af 14/4 1905 (Børne- loven)	Tilskud til filantropi- ske Institu- tioner	Admini- strations- udgifter ved Forsør- gelses- væsenet	Gager til Administra- tionens Embeds- og Bestillings- mænd	Pensioner, Under- støttelser og Efterløn	Tilsammen
»	»	»	1,000,200.49	»	»	»	78,566.95	51,933.33	7,899.73	1,138,600.50
»	»	»	1,179,962.55	»	»	»	93,405.92	55,473.33	7,569.20	1,336,411.00
»	»	»	1,565,555.19	»	»	2,500.00	95,960.61	70,952.99	12,442.03	1,747,410.82
401,155.63	433,417.40	1,827,903.72	33,839.82	»	4,000.00	147,018.42	83,993.05	15,411.28	2,464,562.25	
431,384.49	484,200.26	1,744,152.69	32,931.24	»	10,000.00	137,385.82	93,216.03	16,408.67	2,455,575.72	
490,417.22	597,266.84	2,224,339.84	60,843.46	»	10,000.00	149,834.45	108,223.49	19,920.03	3,292,394.15	
446,073.33	655,394.16	2,513,695.81	84,454.45	40,715.78	14,000.00	165,987.12	120,775.82	28,135.25	3,967,861.49	
474,227.98	689,342.65	2,795,748.04	201,464.71	69,014.30	14,000.00	171,242.46	124,289.26	26,248.96	4,595,500.97	
490,819.19	996,668.83	3,287,272.77	368,874.10	105,761.16	14,000.00	191,800.16	157,449.93	48,169.63	5,630,144.12	
501,100.37	764,367.46	3,131,930.20	468,796.35	101,242.70	14,000.00	195,316.66	174,704.57	60,671.81	5,636,421.49	
498,741.94	790,712.72	3,178,234.15	549,980.89	90,891.29	14,000.00	197,028.87	175,164.41	61,208.58	5,765,064.91	
490,048.34	793,044.32	3,085,120.15	561,452.89	83,781.84	14,000.00	208,470.38	177,675.44	69,329.49	5,761,808.50	

ANTALLET AF UNDERSTØTTEDE

Nedenstaaende Tabeller omfatter udelukkende Personer, der har nydt *direkte* Understøttelse fra Københavns Forsørgelsesvæsen, selv om denne er nydt udenfor København, medens de derimod ikke omfatter i København forsørgelsesberettigede Personer, der af fremmede Kommuner nyder Understøttelse, for hvilken der ydes Refusion af Københavns Forsørgelsesvæsen.

SUMMARISK OVERSIGT OVER DE AF KØBENHAVNS FORSØRGELSESVÆSEN UNDERSTØTTEDE PERSONER

(Dagligt Middeltal).

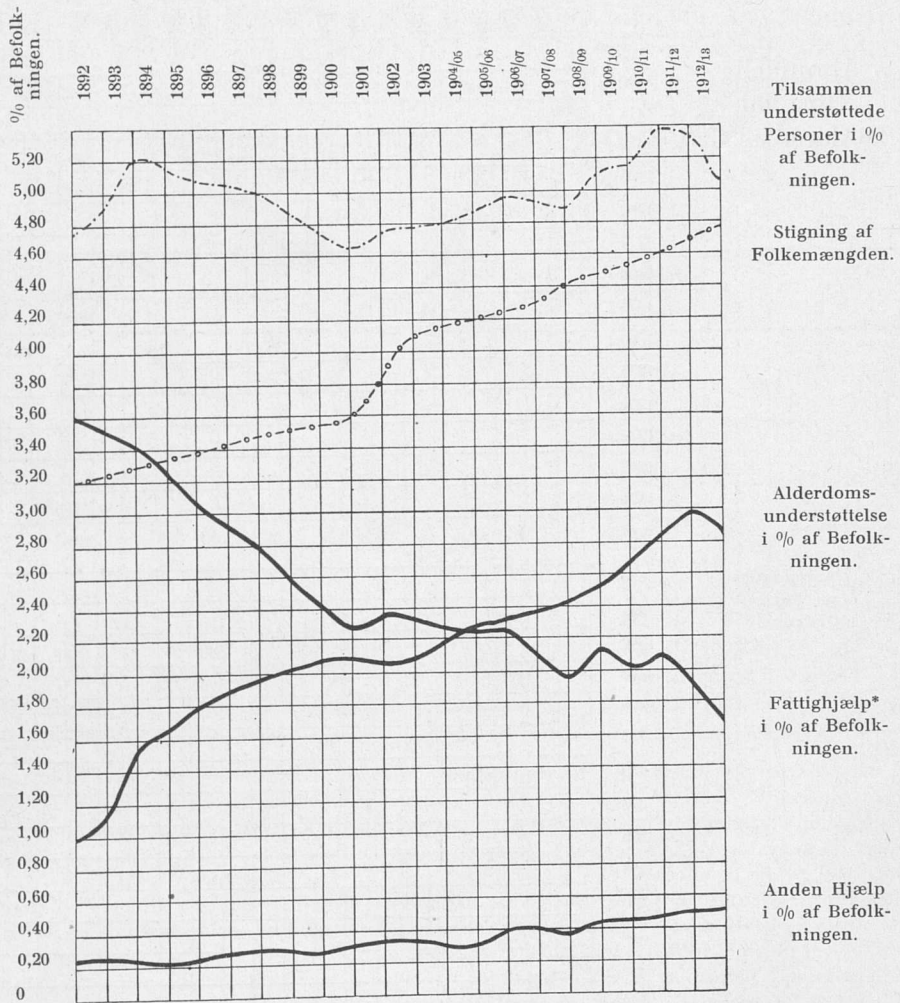
	Aldersdomsunderstøttelse ¹⁾	Fattigvæsen		Tilsammen	Københavns Middelfolkemængde ³⁾	Procent af Befolkningen
		Fattighjælp	Anden Hjælp ²⁾			
1872.....	„	8.659	„	8.659	194.200	4,46
1877.....	„	7.085	„	7.085	221.000	3,21
1882.....	„	8.944	„	8.944	256.700	3,48
1887.....	„	11.118	„	11.118	295.900	3,76
1892.....	3.648	11.494	807	15.949	323.000	4,94
1897.....	6.737	9.610	1.003	17.350	344.700	5,08
1902.....	8.577	9.735	1.395	19.707	407.900	4,88
1907—08.....	10.717	8.652	1.653	21.022	441.500	4,76
1908—09.....	11.187	9.621	1.995	22.803	446.000	5,11
1909—10.....	12.055	9.231	2.032	23.318	451.300	5,17
1910—11.....	12.974	9.640	2.115	24.729	459.200	5,39
1911—12.....	13.847	8.938	2.288	25.073	467.000	5,37
1912—13.....	13.615	8.184	2.374	24.173	475.700	5,08

¹⁾ I disse Tal er — i Modsætning til de under Aldersdomsunderstøttelsen anførte — tillige Bipersonerne medregnede.

²⁾ Rubrikken omfatter de Personer, der har nydt saadan Understøttelse, som for Modtageren ikke medfører de sædvanlige Virkninger af Fattighjælp. Dog er heri ikke medregnet Personer, understøttede i Henhold til Fattiglovens § 44 (Læge-, Jordemoder- og Begravelseshjælp) og Lov Nr. 72 af 14. April 1905 (Børneloven), idet dels en Del af de her anførte Personer allerede tidligere vil være opført som samtidig nydende anden Hjælp, dels er det praktisk set umuligt for de her anførte Arter af Hjælp at udfinde et dagligt Middeltal af understøttede Personer.

³⁾ Ovenstaaende beregnede Middelfolketal for de enkelte Aar fremkommer paa Grundlag af Folketællingernes Tal, saaledes at man er gaaet ud fra, at der indenfor de enkelte Femaar har været samme aarlige Befolkningstilvæxt som for hele Femaaret. For Aarene 1911—12 og 1912—13 er Middelfolketallet beregnet skønsmæssig.

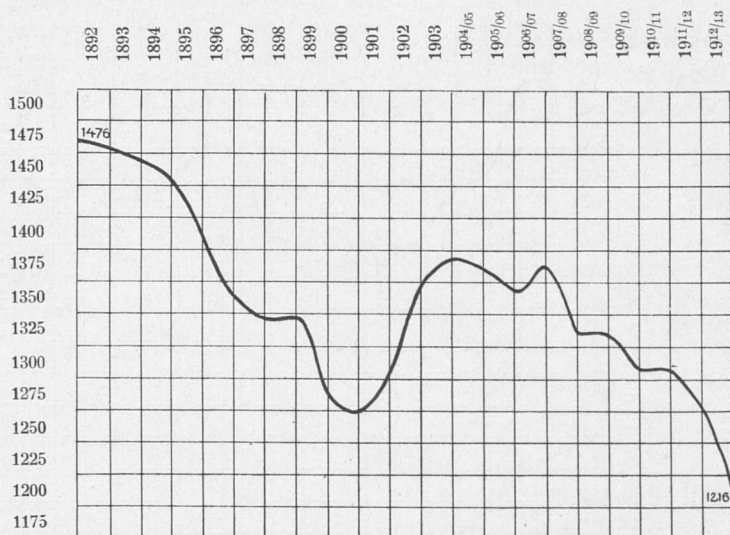
OVERSIGT OVER DE AF KØBENHAVNS FORSØRGELSESVÆSEN
UNDERSTØTTEDE PERSONER

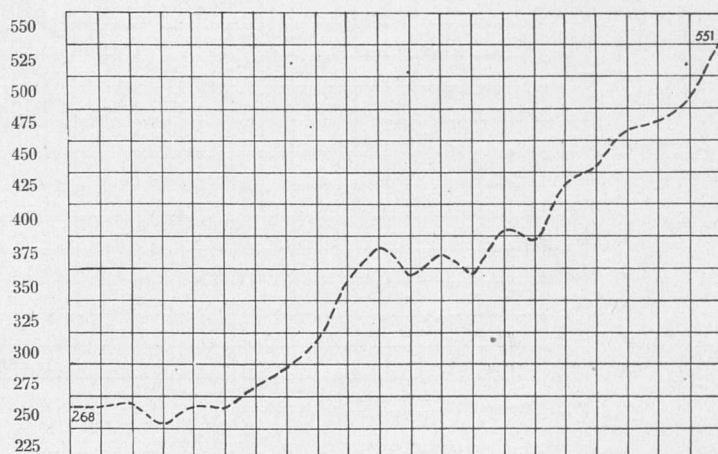
* Heri ikke indbefattet Tvangsfanger.

OVERSIGT OVER DE PAA STIFTELSENE INDLAGTE PERSONER

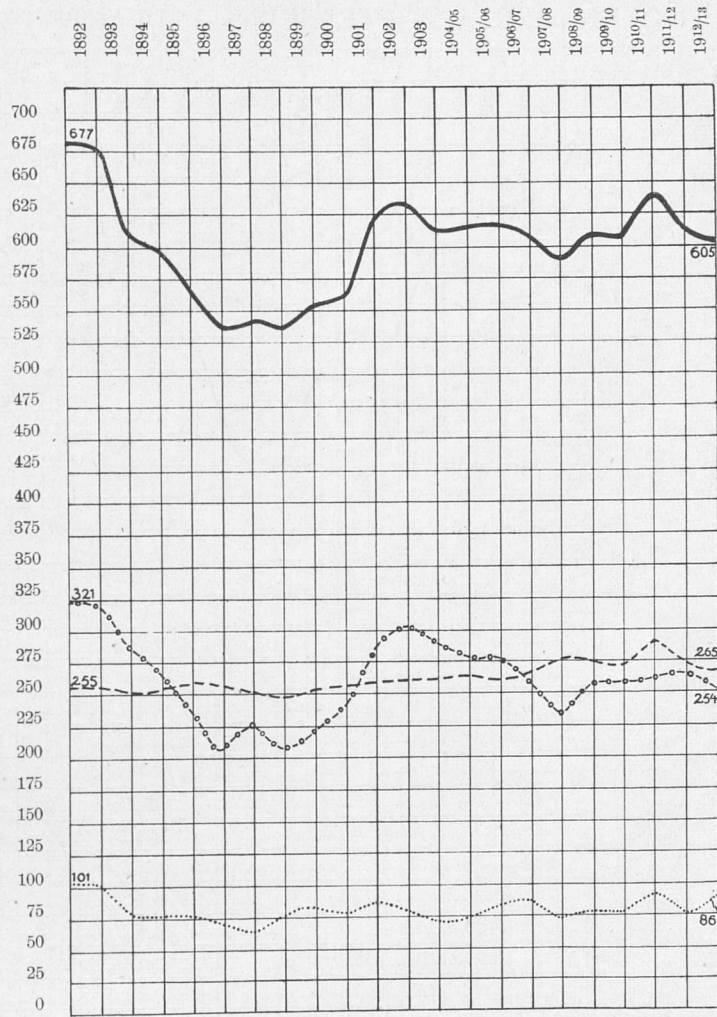
Almindelig
Hospital.
Dagligt Middeltal.

Aarsudgift
pr. Person
i Kroner.

St. Johannes
Stiftelse.
Dagligt Middeltal.

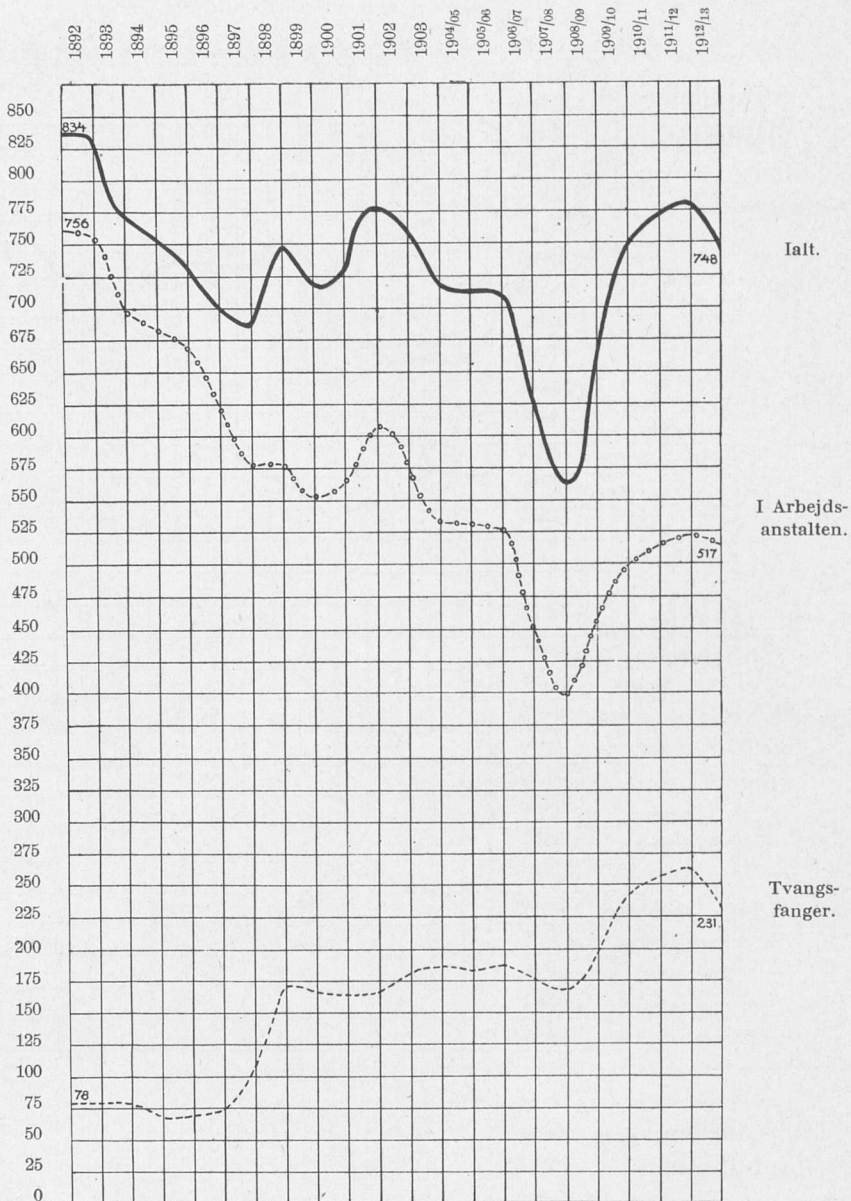

I alt.

Sygehus.
Arbejdshus.

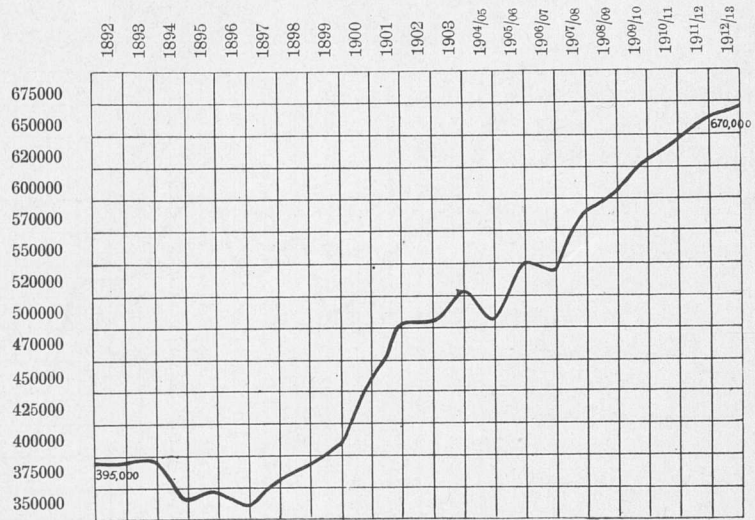
Optagelses-
anstalt.

Ladegaarden og Sundholm.
Dagligt Middeltal.

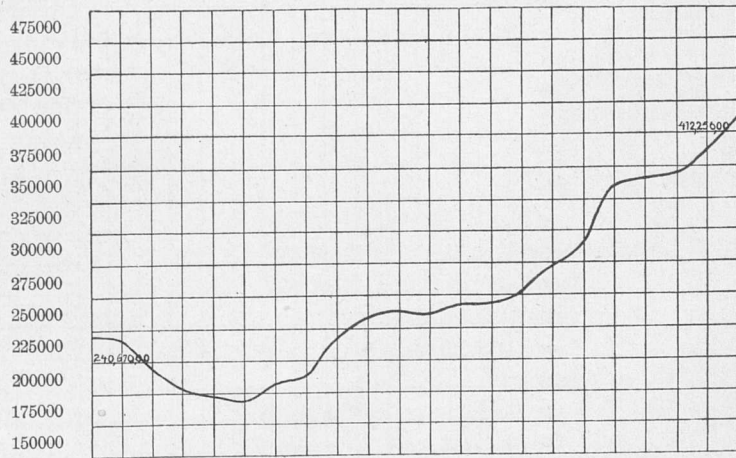

STIFTELSESNES AARLIGE TOTAL-UDGIFT

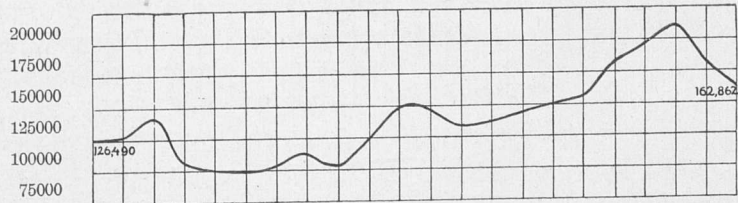
Almindelig
Hospital:

St. Johannes
Stiftelse:

Ladegaarden og
Sundholm:

PERSON- OG SAGREGISTER

(* betyder Illustration).

<p>Abel Cathrines Boder 8, 51.
Adler, D. B. 82*.
— Jenny 82*.
Administration 51 f.
Alderdomshjemmet i Guldbergsgade 33,
61 f.
— Gaarden 62*.
— Haveparti 67*.
— Portal 61*.
— Stueafdeling for
Kvinder 64*.
— Stueafdeling for
Mænd 63*.
— Budget 66.
— Spisereglement 67 f.
— Statistik 64 f.
Alderdomsunderstøttelsen 42 f., 55 f.
— Ophør 59.
— Statistik 60.
— Størrelse 58.</p>	<p>Almindelig Hospital i Nørre Allé
Bygninger 97.
— grafisk Oversigt
over de Indlagte
140, 143.
— Spisereglement
99 f.
— Statistik 101 f.
— Stue for Kvinder
96*.
— Stue for Mænd 97*.
— Udgangstilladelse
95.
— Underholdning 96.</p>
<p>Almindelig Hospital i Amaliegade
— Façade 15*.
— Flytning 31.
— Maduddeling 32*.
— Opførelse 14.
— Skræderloftet 24*.
— Spadsereplads 30*.
— Udvidelser 23, 31.</p>	<p>Almisselemmer 10.
Almisseuddeling i Middelalderen 3.
Arbejde, De fattiges 16, 21.
Arbejdsanstalten i Pustervig 33.
Arbejdsanstalter 16.
— Nedlæggelse 33.</p>
<p>Almindelig Hospital i Nørre Allé 95 f.
— Administration 98.
— Administrations-
bygningen 98*.
— Budget 100 f.</p>	<p>Bedere fra Hospitalerne 4.
Begæring om Fattighjælp 70.
Bernstorff, J. H. E. 14*.
Bestyrelser, Vexlende 9.
Betleriet i Middelalderen 3 f.
Betlertegn 4.
Bidstrup 24.
Bombardementet 1807 27.
Brandes, Professor, Overlæge 33*.
Børneforsorgen i det 18. Aarhundrede 10.
Børnehuset 5, 6, 10.
Børneloven 44, 89 f.
Børnelovene 87 f.</p>

- Centraladministrationen 52.
 Christian II. 4.
 — IV. 5.
 Christians Plejehus 15.
 Denne, Klaus 3.
 Desinfektionsanstalt 113.
 Direktionen for Fattigvæsenet 20, 23.
 Direktørerne for det Fattiges Væsen i Danmark 9.
 Distriktsforstandere 29, 53.
 Enkebørn 43, 93 f.
 Examinationskommissionen 10.
 Fabrikarbejdersker 44.
 Fattigafgift af Skuespil o. l. 17.
 — ved Auktioner 17.
 Fattigbøsser 17.
 Fattiges Forraad 6, 7*.
 Fattigforstandere 5, 23, 29.
 Fattighjælpens Virkninger 41.
 Fattigskat 18, 28.
 Fattigskoler 11, 13, 22.
 Fattigskolernes Nedlæggelse 30.
 Festivetsoxen 35, 36*.
 Forbryderske Børn 89 f.
 Formue, Fattigvæsenets 6.
 Forordningen af 1708 8.
 Forsørgelsespligten 45 f.
 Forsørgelsesrettens Oplysning 49.
 Forsørgelsesstedet 47 f.
 Fransk reformert Menigheds Fattigvæsen 21.
 Frederik V. 14.
 Frelserens Alderdomshjem 33.
 Fødselsstiftelsen 11.
 Grundloven 41.
 Gælden til Statskassen 29.
 Hassing, Dr. med. 31*.
 Helligaandshospitalet 4, 8.
 Hittebørn 10.
 Hjemsendelse 49.
 Hjælpekassen 44.
 Hjælp til Underhold 71 f.
 Hospitaler i Middelalderen 3.
 Hoveddistrikter, Stadens Inddeling i, 29
 Hovedregistrant 54.
 Husvildeafdeling paa Ladegaarden 34.
 Husvildeafdelingen 133.
 Indtægter for Fattigvæsenet i det 18de Aarhundrede 16 f.
 Indtægter for Fattigvæsenet paa Planens Tid 24 f.
 Indtægter, Forsørgelsesvæsenets 135 f.
 Inspektionsrejser 76.
 Jacobi, Borgmester 37*.
 Kirkeordinansen af 1539 5.
 Klostrene 3.
 Knudsen, H., Borgmester 37*.
 Kollektbog 18.
 Kommissionsindstillingen af 1798 20.
 Kommitterede for det københavnske Fattigvæsen 9.
 Kommunelæger 30, 53.
 Konventhuset 6, 8*, 14.
 Kredsinddelingen 52.
 Ladegaarden 13, 33*.
 — Flytning til Amager 34.
 — Gadefejning 35, 36*.
 — grafisk Oversigt over de Indlagte 143 f.
 — Industrivirksomhed 35.
 — Soveloft 34*.
 — Tvangsfanger 35*.
 — Tvistpillere 35*.
 — Tømmerskuret 34*.
 La morgue 113.
 Legaternes Restitution 36.
 Legater til Fattigvæsenet 25, 37.
 Lokaladministrationen 52 f.
 Lykkepotter 17.
 Magistratens Overtagelse af Fattigvæsenets Bestyrelse 9, 51.
 Magistratens 3die Afdeling 51, 52.
 Manufakturers Indretning 9.
 Militærets Fattigvæsen 9, 20.
 Mosaik Trossamfunds Fattigvæsen 21.
 Nicolaj Alderdomshjem 33.
 Normalbidrag 88.
 Nærumgaard 81 f.
 — Adspredelser 84.
 — Budget 85 f.

- Nærumgaard, Børnenes Beskæftigelse 84.
 — Hovedbygningen 81*.
 — Indretning 82 f.
 — Kagebagning 84*.
 — Kamomilleblomsterne høstes 83*.
 — Nøddeplukning 84*.
 — Parken 85*.
 Opfostringshuset 11, 12*, 51.
 Originall paa de Fattiges Forraad 6, 7*.
 Overværgeraadet 90.
 Pengekrisen 1813 28.
 Pesthuset 6, 13.
 Planen for Fattigvæsenets Bestyrelse af 1799 20.
 Plejeanstalten 9
 Plejebørn 74 f.
 Plejebørnenes Antal 77.
 — Fremtid 78.
 — Karakteristik 75.
 Plejehjem 75.
 Plejekontrakt 76.
 Plejeløn 78.
 Politikommission, Fattigvæsenets 10, 48.
 Politiret, Fattigvæsenets 22.
 Refusionstaxter 136.
 Reskriptet af 1781 9.
 Rosset, Claudi 13, 14*.
 St. Anna Hospital 3.
 St. Hans Hospital og Claudi Rossets Stiftelse 13, 24.
 St. Johannes Stiftelse, 103 f.
 — (set fra Søen) 103*.
 — Administration 113.
 — Arbejdshuset 108 f.
 — Budget 115.
 — Børneoptagelsesanstalten 103 f.
 — Drengenes Legeplads 104*.
 — Gaard i Arbejdshuset 111*.
 St. Johannes Stiftelse, grafisk Oversigt over de Indlagte 141, 143.
 — Optagelsesanstaltens Pladsforhold 106.
 — Pigeafdelingen 105*.
 — Pigernes Legestue 105*.
 — Spisereglement 116 f.
 — Statistik 114.
 — Sygehuset 106*, 107 f.
 — Økonomibygning 111 f.
 St. Jørgens Hospital 3, 4*.
 Sjæleboder 6.
 Skoler, Fattigvæsenets, se Fattigskoler.
 Sognekommisionerne 9.
 Statstilskud til Alderdomsunderstøttelse 59.
 Stodderfogeder 9.
 Struensee 15*.
 Sundholm, 118 f.
 — (set fra Fælleden) 132*.
 — Arbejdsanstalten 118 f.
 — Arbejdsreglement 121.
 — Bibliotek 122.
 — Brændeplads 119*.
 — Budget 129.
 — Forretningsgang ved Dimission 122.
 — Forretningsgang ved Indlæggelse 120.
 — grafisk Oversigt over de Indlagte 142 f.
 — Indkørselsport 118*.
 — Kryolithsortering 120*.
 — Køkken 130*.
 — Ledningsrør 128.
 — Spisereglement 130 f.
 — Spisestue 128*.

Sundholm, Straffereglement 125.
— Sygehuset 126.
— Tekniske Anlæg 127.
— Tvangsarbejdsanstalten
123 f.
— Vaskeri 121, 122*.
Sygehjælp 56 f, 71.
Sygeplejen efter Planen af 1799 22.
Sygeplejersker 53.
Søkvæsthuset 12*, 15.
Tabeller 138 f .
Tiggermunke 4.
Tiggertegn 4.
Tilsynsbørn 72 f, 79.
Tilsynsværger 75.

Trangsbegrebet 70.
Tuberkelpatienter 43.
Tugthuset i København 5, 10.
Udgifter, Forsørgelsesvæsenets 135 f.
Uegentlig Fattighjælp 42 f.
Underholdsbidrag til Børn 43, 87 f.
Uægte Børn 87.
Waisenhuset 11.
Vartov 8, 13, 51.
Vedtægten af 1857 51.
Venteværelse paa Raadhuset 59*.
Verdsligt Fattigstyre 5.
Værgeraadsbørn 89 f.
Væveri i Almindelig Hospital 16.
Ægtebørn 92.

